

FOTOĞRAFLARLA

ATATÜRK'ÜN HAYATI

(DOĞUMUNDAN ÖLÜMÜNE KADAR)

DOĞAN KARDEŞ MATBAACILIK SANAYİİ A.Ş.

*merakediyorum@
googlegroups.com*

üyeleri için hazırlanmıştır.

Benzer çalışmalardan haberdar
olmak, öneri, istek ve bu çalışma
ile ilgili karşılaştığınız sorun ve
hataları lütfen bildirin.

[http://groups.google.com/group/
merakediyorum](http://groups.google.com/group/merakediyorum)

E-posta :
merakediyorum@googlegroups.com

FOTOĞRAFLARLA
ATATÜRK'ÜN HAYATI
(DOĞUMUNDAN ÖLÜMÜNE KADAR)

Bu kitabın gayesi, Türk Milletinin kalbinde eşsiz bir kurtuluş ve yükselme sembolü halinde yaşamakta olan aziz Atatürk'ün, doğumundan başlayarak ölümüne kadar hayatının türlü devrelerine ait fotoğraflarını bir araya getirmek suretiyle onun insan yüzünü ve milletiyle el ele yaptığı büyük mücadelenin çeşitli safhalarından elde kalan son hâtıraları tespit etmekten ibarettir.

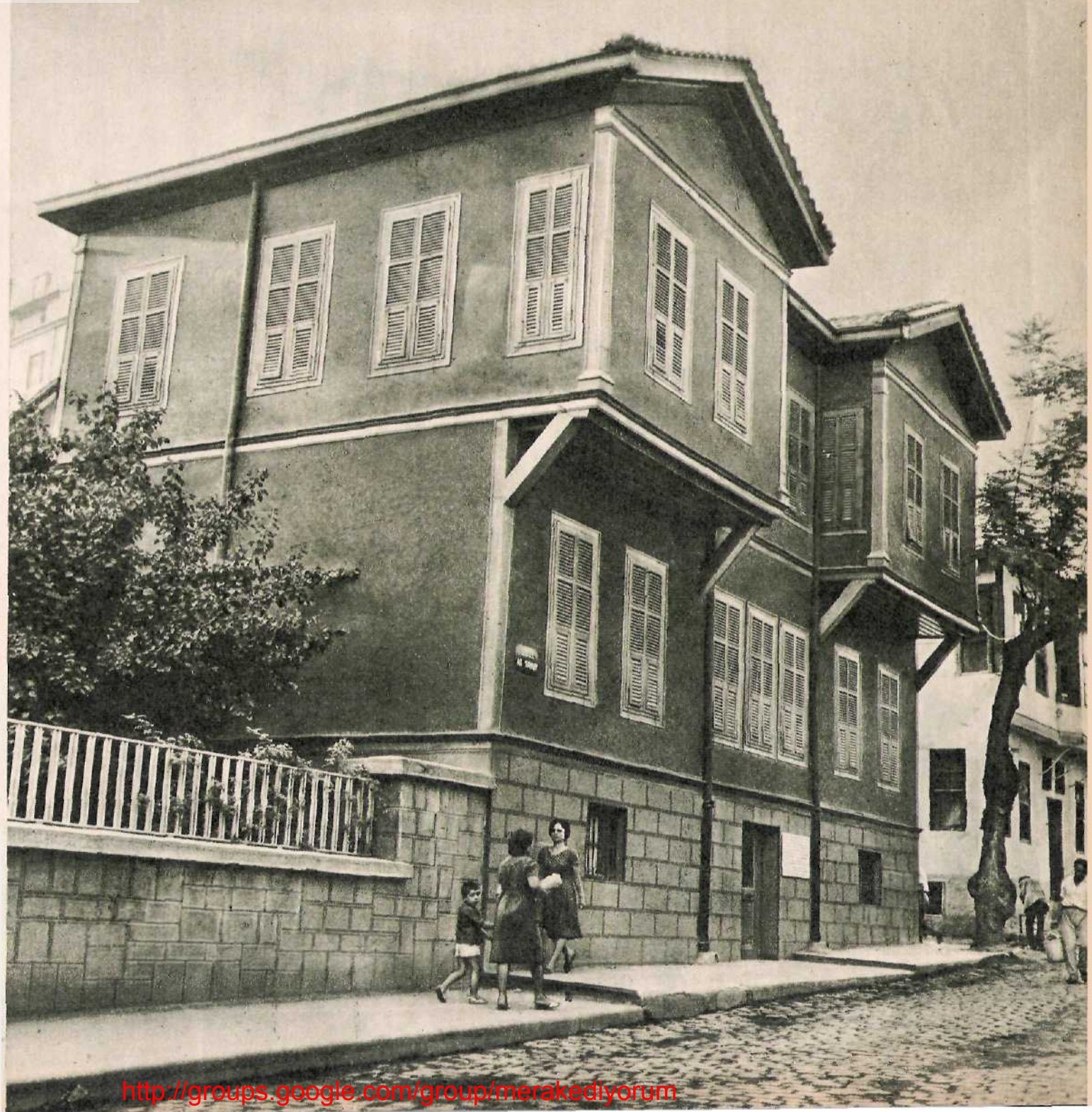
Atatürk'ü en derin şükran duygularımızla bir defa daha anarken, ellerindeki fotoğrafları bize cömertçe vererek Millî Kahraman'a ait bu aziz hatıraları kaybolmaktan kurtarma gayretine candan katılan herkese sonsuz teşekkürlerimizi arz ederiz.

İÇİNDE
ATATÜRK'ÜN
DOĞDUĞU EV

Gazi Mustafa Kemal, 1881 yılında, Selanik'te Islahane semtinde Ahmet Subaşı Mahallesinde bu evde dünyaya gelmiştir. Çocukluğunda sadece Mustafa olarak çağırılan Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi, Evkaf kâtipliğinde, gümrük memurluğunda ve 1876'da Selanik Asakiri Milliye taburunda birinci mülâzım (üsteğmen) olarak bulunmuştu. Sonra, memurluktan ayrılarak kereste ticareti ile meşgul olmuştu. Ali Rıza Efendi bu evi Zübeyde hanımla evlendikten sonra yaptırmıştı. Mustafa Kemal'in doğduğu evi [üstte] o yıllardaki görünüşü ile (yanda) bazı tadillerden sonra aldığı bugünkü şekli ile görüyorsunuz.

DEMİR
TOPUZLU
KARYOLA
Selanik'teki
evin içine
girelim.
Yukarı kattaki
yatak
odasındayız.
Baş ucunda
duvarda bir
Mushafı Şerif
asılı duran bu
basit demir
karyolada
Mustafa Kemal
gök mavisi
gözlerini dünyaya
açmıştı.

MISAFIR ODASI

Muþtafa Kemal, Selânlkteki evden, bahçedeki erik ağacından, yukarı kattaki, annesinin misafirlerini ağırladığı, mangallı odadan çok bahsederdi. İşte çocukluğunun en mühim dekoru: Mangallı misafir odası...

ANNESİ

Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde hanım son derece zeki, uyanık ve fedakâr bir kadındı. Eşinin vefatı üzerine bir geçim sıkıntısına düştükleri zaman bir süre için Lankaza'da kardeşinin çiftliğine geçmişlerse de çok sürmeden oğlunu yanına alıp tekrar Selâniğe dönerek onun tahsiline devam etmesini sağlamıştı.

HEPİMİZ ADINA

Pek iyi kalpli olan Zübeyde Hanım'ı herkes sever ve ona saygı duyardı.

ATATÜRK'ÜN BABASI

Ali Rıza Efendi'nin bu fotoğrafı, Gazi Mustafa Kemal'e, Selânikli eski bir aile tarafından sunulduğu zaman, çok duygulanmıştı. 1293 seferi esnasında «Asâkiri Milliye» adı ile toplanarak Rumeli gönüllüleri arasındaki okur - yazarlar, bir nevi milis subaylığı etmişler, askerî urba giymişlerdi. Bu resim, Ali Rıza Efendi'yi «Asâkiri Milliye» subayı olarak göstermektedir; Ali Rıza Efendi, sonra kereste ve odun ticareti ile meşgul olmuştur. Bir ara, Çayağzı'n da gümrük memurluğu da etmiş ve 47 yaşında ölmüştü.

HARBİYELİ

MUSTAFA KEMAL

Mustafa Kemal, 1899'da Askerî İdadi'yi bitirerek İstanbul Harbiye Mektebi'nin (Harp Okulu) piyade sınıfına yazılmıştı.

Resimde, genç ve zeki bakışlı Harbiyeli Mustafa Kemal'i görüyoruz.

MUSTAFA KEMAL HARP AKADEMİSİNDE

Mustafa Kemal 1902'de Harp Okulu'nun bitirerek akademi sınıflarına geçmiş, öğrenciler arasındaki büyük üstünlüğünü çevresine kabul ettirmişti. 11.1.1905'te Harp Akademisinden mezun olmuştu. Bir müddet sonra tutuklanarak Yıldız Sarayı'na götürülmüştü. Abdülhamit devrine tesadüf eden o günlerin hatırasını kendisi şöyle anlatır: «... bir müddet münferit surette mahpus kaldım. Sonra Mabeyne götürdüler, sorguya çektiler, gazete çıkardığımızdan, teşkilât yaptığımızdan zan altında idik. Daha önceki arkadaşlar itiraflarda bulunmuşlar, birkaç ay böyle mevkuf tuttuktan sonra bıraktılar...»

ŞAM'DA VATAN VE HÜRRIYET CEMİYETİ

Mustafa Kemal 1906'da Şam'a gönderilmiş ve kendisine 30. süvari alayında staj görevi verilmişti. Mustafa Kemal, o sıralarda ayaklanan Dürzülerin Havran ve Kuneytra'da tedibinde bulunuyor; Suriye'yi dolaşıyordu. 1906 ekiminde, tüccar Mustafa (uzun zaman Çorum mebusluğu yapan Dr. Mustafa Cantekin) ve dört arkadaşı ile birlikte memlekete meşrutiyeti getirebilmek için «Vatan ve Hürriyet Cemiyeti»ni tesis etti.

GENÇ KURMAY SUBAY ADAYI

Mustafa Kemal, Erkân-ı Harp sınıflarında bir yandan siyasetle uğraşırken, bir yandan da kafasını dolduran türlü savunma meselelerini hal için klasik ders konularının dışında kalan, fakat bir komutanın bilmesi gereken işler üzerinde zihin yoruyordu. Bu yüzden geceleri gözüne uyku girmiyor, mana ve mahiyetini henüz anlamadığı duyguların benliğinde mücadele halinde olduğunu hissediyordu: Kuskündü, kederli idi, İsyan duyguları taşıyor, askerî meseleleri çözmekle uğraşıyor, derin bir vatan kaygısı içinde yaşıyordu.

AİLE Annesi Zübeyde ve kızkardeşi Makbule hanımlarla beraber.

BEYRUT'TA

Mustafa Kemal, muhtelif sınıflarda staj yapmak bahanesiyle Beyrut'a, Kudüs'e ve Yafa'ya gitmiş, oradaki arkadaşlarını istibdat idaresi aleyhine uyandırmıştı. Yandaki tarihî resim o günlerin bir hatırasıdır. Oturanlar: Mustafa Kemal, Lütfü Müfit özdeş (emekli albay, Kırşehir milletvekili, Şark İstiklâl Mahkemesi üyesi), Fuad Ziya Çiyiltepe (İstiklâl Savaşı'nda Adapazarı Demiryollar İşletme Müdürü), Muhiddin Kurtiş (Trakya'da son Osmanlı kolordu komutanı). Ayaktakiler: Halil Bey, Hayri Paşa (Davutpaşalı, Nakliye Müfettişi, general), Süleyman Şevket Bey (eski elçi), (tanınmadı), General Ali Fuat Cebesoy'dur.

KARARGAHTA

Mustafa Kemal Bey, 1907 eylülünde kurmay subay olarak Üçüncü Ordu'ya naklolunmuş, Selânik'e gelmişti. 6 eylül 1909'da, ordunun subay talimgahı komutanlığında, kurmay heyeti arasında gösterdiği başarı bütün ordu mensuplarının takdirini kazanmıştı. Bu resim, o günlerde ordu karargâhında çıkarılmıştı. Ortada, Cavid Paşa oturuyor. Ayaktakilerden eli göğsünde kolağası Mustafa Kemal, bir ötede solda, AH Rıza Sedes (Birinci Cihan Savaşı'nda Çanakkale ve Suriye'de savaşan), onun solunda, eli ceketinin kanadında Abdülkerim [General], onun solunda Kurmay Ruşen Bey, Mustafa Kemal'e nazaran sağdan ikinci, İstiklâl Savaşı komutanlarından İzzettin Çalışlar (Orgeneral)

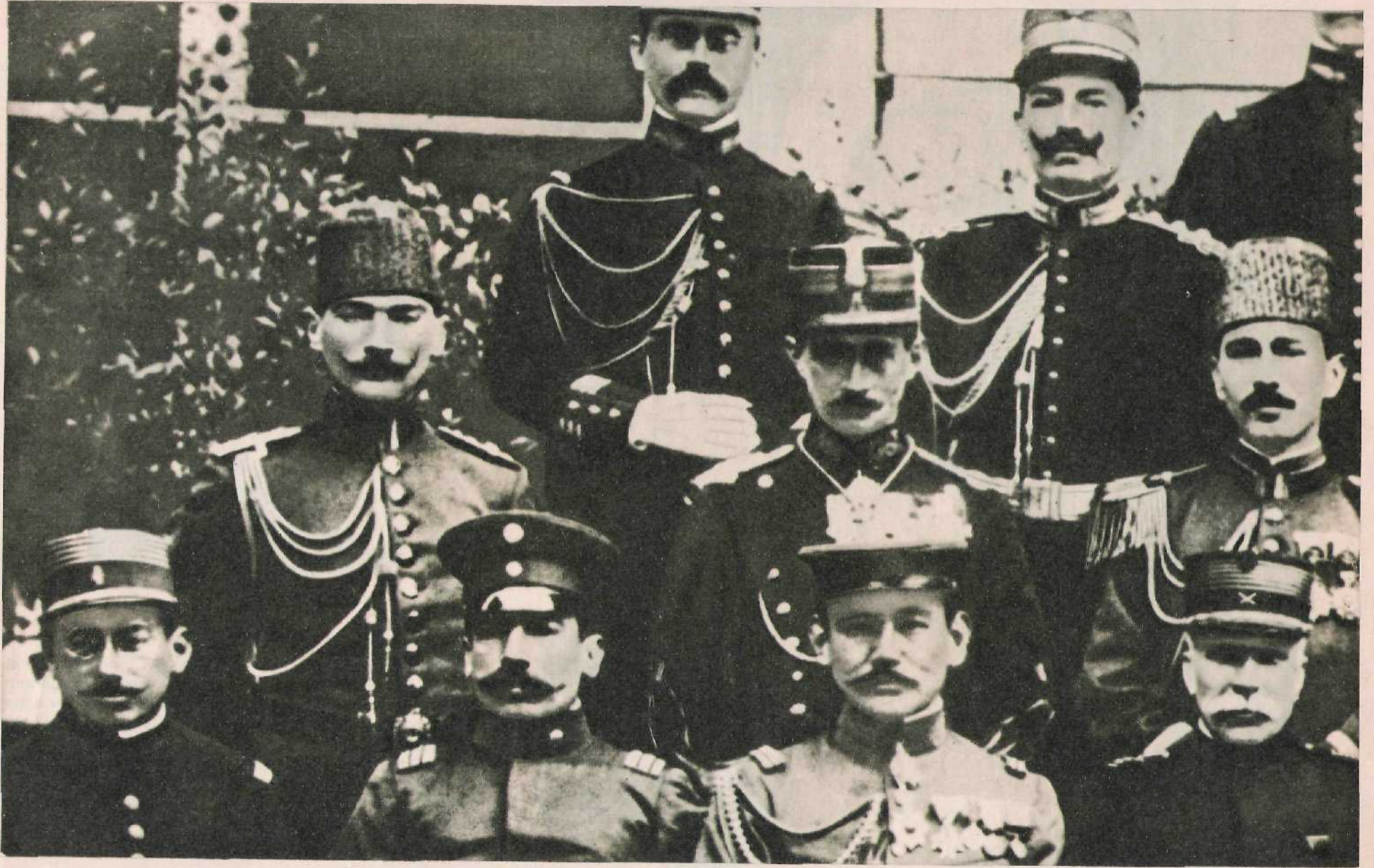

BİR MANEVRA HATİRASİ

Osmanlı ordusunun bir manevrasında devrin seçkin kurmayları bir arada görülüyor. Sağda. Mustafa Kemal çantasından haritalarını çıkarırken, eli önünde olan Kurmay Ö. Lütfü Bey, açık renkli elbiseli Ali Fethi Bey (Okyar), Kurmay Nuri Conker, göğsünde dürbünün kayışı görünen Albay Ali Rıza Sedes, Kurmay Ruşen, Kurmay Behiç Erkin (D. D. Yollan Umum Md., Nafia Vekili ve elçi), sol başta İzzettin Çalışlar.

YABANCI DEVLET KURMAYLARIYLA

Mustafa Kemal, 1910'da Fransa'da yapılan büyük Picardie manevralarını izlemiştir. O tarihte henüz kolağası (kıdemli yüzbaşı) idi, sağda görülen diğer Türk subayı Paris Büyükelçiliği askeri ataşesi Fethi Bey'dir. O günleri yaşayanlar Mustafa Kemalle Fethi Okyar arasındaki subayın sonra İkinci Cihan Savaşı'nda Fransız ordularına komuta eden General Weygand olduğunu söylerler. Mustafa Kemal yalnız yurdunda değil, zekâsı ve görüşü ile her tarafta dikkati çekerdi...

TOBRUK, DERNE

Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika'da son topraklarına İtalyanlar göz dikmiş ve bir baskınla bu vatan topraklarının kıyıya yakın kısımlarını, donanma topraklarının himayesinde ele geçirmişlerdi. Bu, her Türk gibi Mustafa Kemal'i de müteessir etmişti. Fakat ye'se kapılıp hareketsiz kalmamış, orada kadro halinde bile olmayan kuvvetlerle, halkı silâhlendirmiş ve bir mukavemet yaratmak için Trablusgarb topraklarına koşan genç mücahidlerin ön safında bulunmuştu. Mustafa Kemal bu resimleri, o hatırayı yaşatan elbiselerle Ankara'da millî savaş günlerinde çıkartmıştı.

DERNE'DE ÇADIRININ ÖNÜNDE

Derne Komutanı genç Mustafa Kemal, devamlı rahatsızlıklar geçirmesine rağmen savaştan çekilmemiş, kıyasıya çarpışmıştı. Henüz 30 yaşında idi.

ÇÖL SAVAŞI

Mustafa Kemal, Afrika çöllerinde komutan olarak ilk savaşlarını yaptı, ilk zaferini kazandı. Mustafa Kemal'in Selanik'te ordu içindeki eğitim gayretleri yaşlı paşaları rahatsız etmişti; O'ndan kurtulmak isteyen 3. Ordu Müfettişi, Mustafa Kemal'i İstanbul'a tayin ettirmişti (13. 9.1911). Mustafa Kemal, eğitim bakımından perişan bir durumda olan orduyu, tamamen politika dışında bırakmak ve yetiştirmek isteyenlerin başında idi. Tam bu gayretlere girişeceği sırada İtalyanlar Trablusgarb'a saldırmışlardı (27.9.1911). Mustafa Kemal vatanın bu parçasını savunmak için birkaç arkadaşıyla gizlice Mısır yolu ile 1911 sonlarında Tobruk'a gitti ve buradaki Komutan Etem Paşanın kurmaylığını üstüne alarak kuvvetlerimizi İtalyanlara taarruz ettirdi. 9.1.1912'de Tobruk savaşını kazandı; bu savaş, Trablusgarp'ta kazanılan ilk başarı idi, Ondan sonra Derne'ye giden Mustafa Kemal buradaki kuvvetlerin komutasını üzerine aldı. Trablus'ta bir yıl kadar savaştıktan sonra, başlayan Balkan Savaşına katılmak için İstanbul'a döndü. Yandaki resim, Mustafa Kemal'i Afrika çöllerinde silâh arkadaşlarıyla gösteriyor.

HAREKÂTI İDARE EDİYOR

Derne Komutanı Mustafa Kemal Bey ve mücahit arkadaşları. Resimde Mustafa Kemal'in sağında Kol komutanı Ali Bey (Ali Çetinkaya).

**MÜCAHİT
ARKADAŞLARI İLE**

Mustafa Kemal, Derne'de Kızılay heyeti ile: (sağdan) Nuri Conker, Mebus Yusuf Şetvan, Bingazi Komutanı Enver Bey (Birinci Cihan Savaşında Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı), Derne Komutanı Mustafa Kemal ve askerî Başhekim Dr. İbrahim Tali Bey (İstiklâl Savaşında önemli siyasî temsilcilik, Cumhuriyet devrinde mebusluk, elçilik ve müfettişlik etmiştir).

BEDEVİLERLE Mücahit Bedevî kuvvetleri önünde emirlerini yazdıran genç komutan: Mustafa Kemal.

<http://groups.google.com/group/merakediyorum>

**KOMUTAN
VE MAİYETİ**

Afrika çöllerinde çarpıştığı yıllarda Komutan Mustafa Kemal, Fuat Bulca ve maiyetiyle beraber görülüyor.

BALKAN SAVAŞI BAŐLIYOR

Binbaşı Mustafa Kemal, Balkan Savaşının baŐladığını duyunca, 24.10.1912'de Avrupa yolu ile Romanya üzerinden İstanbul'la dönmüş, Gelibolu'da kurulan, Akdeniz Boğazı Mürettep Kuvvetleri Harekât Şubesi Müdürü olarak görevlendirilmişti. Aynı zamanda Bolayır Kolordusu denilen bu kuvvetin Kurmay Başkanı olmuştu. Bu sırada Hamidiye kruvazörümüzün Komutanı bulunan Hüseyin Rauf Orbay, sefere çıkmazdan bir gün önce Mustafa Kemal Beyle bu hatıra fotoğrafını çekirmiştir.

SOFYA'DAN ÇANAKKALE'YE

Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal, 27.10.1913'te Sofya askerî ataşeliğine tayin edilmişti; aynı zamanda Bükreş, Beograd ve Çetine'de akredite idi; 1.3.1914'te yarbay olmuştu. Yeniçeri kıyafetli bu resim 1913-1914 kışında Sofya'da verilen bir kostümlü baloda çıkarılmıştı. Genç Mustafa Kemal, İstanbul'dan Askerî Müzeden getirttiği bu kıyafet ile, esasen kendisine hayran olan Sofya sossyetesini büyülemişti. Birinci Cihan Savaşına Osmanlı Devletinin girmesi üzerine, Sofya'da pasif bir hizmette kalmayı karakterine bir türlü yakıştıramayan Mustafa Kemal Bey, kendisini sevmeyen Başkomutan Vekili Enver Paşadan ısrarla bir cephe hizmeti istemiş ve nihayet, Tekirdağ'ında kurulması düşünülmüş olan 19'uncu Tümeneye tayin edilmiş ve oraya gitmeye hazırlanmıştı.

Çanakkale ve Sonrası

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
«Gömelim gel seni tarihe» desem, sığmazsın.
Hercümerc ettiğin edvara da yetmez o kitab...
Seni ancak ebediyetler eder istîfâb.

1915

Yarbay Mustafa Kemal, Tekirdağı'nda kurulması düşünölen 19. tümeni kurmuş ve 25.2.1915 de 3. kolordunun yedek tümeni olarak Maydos'a getirmişti. İstanbul'a girmek için Çanakkale boğazını almaya savaşan düşmana karşı her zaman olduğu gibi askeriyle beraberdir. Kendisini ileri siperlerde görüyoruz.

19' UNCU TÜMEN KARARGÂHINDA

Üçüncü Kolordu Komutanı Esat Paşa (kabalaklı dürbünü) Edirne Valisi Hacı Adil Bey, (fesli) mülkiye kaymakamı Şakir Kesebir, Anafartalar kahramanı ile...

ARIBURNU

Arıburnu'nda düşman savletini kıran 19'uncu tümen komutanı Mustafa Kemal, arkadaşları ile bir arada.

HEP BERABER

Çanakkale'de dövüşen komutanlar bir arada: (Önde oturanlar) Sağdan Hulusi ve Nazım Beyler. (Ayakta sağdan) Üçüncü Kolordu Komutanı Esat Paşa, Anafartalar Grubu Komutanı Albay Mustafa Kemal Bey ve Rüştü Bey. (Arkada sağdan) Kaninkisser Bey, ortadaki bilinmiyor, (solda) boz yakalı Willmer Bey, [daha geride), Kolordu kurmay başkanı yarıbay Fahrettin Bey (Orgeneral Altay), kalpaklı kurmay Kemal Ohrili, yüzünün yarısı görünen Grup Kurmay Başkanı İzzettin Çalışlar.

**DÜŞMAN
ÇIKARMASINDAN SONRA**
Grup Komutanı Mustafa Kemal Bey, sağında Dr. Hüseyin Bey (sonra general), bir ötede, göğsünde iki madalya olan kurmay Çopur Neşet Bey (Millî Mücadele'nin temayüz etmiş bir kurmayı), arkasında genç süvari teğmeni Salm (rahmetli Korgeneral Saim Önhon), Mustafa Kemal'den sonra (solda) kurmay Cevdet ve kurmay Tevfik Bıyıkoğlu görülüyor

HER YERDE O

Çanakkale harbi sırasında ordunun büyük ikmalî karan yapıyordu. Mustafa Kemal Paşa, Trakya tren istasyonlarından birinde ikmal işlerini tetkik ediyor.

**MUSTAFA KEMAL,
ORDU KOMUTANI...**

Mustafa Kemal Paşa, İkinci Ordu Komutanı Orgeneral Ahmet İzzet Paşa'nın rahatsızlanarak İstanbul'a gitmesi üzerine 5.3.1917'de İkinci Ordu Komutan Vekilliğine tayin edilerek, ordu karargâhının bulunduğu Palo civarındaki Sekerat köyüne gitmiş, cepheyi teslim almıştı. Kış pek şiddetli idi, ordunun yiyeceği yoktu. Komutayı aldığı ikinci günü, orduya kışı geçirmek üzere, belli bir çizgiye çekilme emri vermiş, biraz sonra ordu karargâhı Diyarbakır'a nakledilmişti. Mustafa Kemal Paşa, 18.3.1917'denberi asil olarak bu orduya komutan tayin edilmişti, Palo'dan Diyarbakır'a kadar karla kaplı yollarda atla yaptığı pek güç şartlar içinde geçen yolculuktan sonra, Diyarbakır'da iki defa da rahatsızlanmıştı.

ORDU KARARGÂHINDA

Diyarbakır'da karargâh kurduğu kışladan çıkarken, tarihimize geçecek yeni kararlar vermek üzeredir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA
VE ENVER PAŞA

Filistin çölünde Başkomutan
Vekili Enver Paşa,
Mustafa Kemal'in üstün bir
başarı gösteren bir birliğinin
komutanına liyakat madalyası
takarken...

ŞARK'TA

Çanakkale dönüşünde tayin
edildiği Şark Cephesinde
bir halk çocuğu ile
birlikte görülüyor.

KOMUTANLAR, İZZET PAŞA KARARGÂHINDA

Birinci Cihan Savaşı'nın üst komutanlarını bir arada gösteren bu resimde, ortada, Ordular Grubu Komutanı Ahmet İzzet Paşa, sağında Mustafa Kemal Paşa (II. Ordu Komutanı), onun sağında bir ara Enver Paşa'nın eniştesi olan Podgoriçeli Tahir Paşa'nın oğlu Adana Valisi Cevdet Bey (Belbez), İzzet Paşa'nın solunda, VI. Ordu Komutanı Enver Paşa'nın amcası General Halil Kut, onun solunda Cafer Tayyar Bey... Grubun genç kurmay başkanı Albay İsmet Bey (İnönü) Halil Paşa ile İzzet Paşa'nın arasında görülüyor. Ahmet İzzet Paşa o sıralarda «Fahri yaveri hazreti şehriyâri» sıfatını da haiz bulunuyordu.

ALMAN BİRLİĞİ KARARGÂHINDA

Aynı toplantı gününden bir hatıra daha: Ahmet İzzet ve Mustafa Kemal Paşalar Alman karargâhında...

YILDIRIM ORDULARI KOMUTANLIĞI

7 ağustos 1918'de Alman mareşali Liman von Sanders'in komutasındaki Yıldırım Orduları Grubu'nda yine 7, Ordunun komutanlığına getirilen Mustafa Kemal Paşa, 26 ekim 1918'de düşmanın taarruzunu, bugünkü millî sınırlarımız üzerinde durdurmuştu. Mareşal Liman von Sanders, 31 ekim 1918'de Adana'da, Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığını Mustafa Kemal Paşa'ya devretmişti. Resimde, Liman von Sanders, Mustafa Kemal Paşa ile...

MÜTAREKE

Osmanlı İmparatorluğu, müttefikleri ile birlikte yenilince, Mustafa Kemal Paşa, güney illerimizde millî varlığı koruyacak silâhlı bir mukavemetin temelini atmıştı. Öte yandan Mondros ateşkes anlaşması ile, orduları terhis etmeyi kabul eden Osmanlı hükümeti, Yıldırım Orduları Grubunu da lağvetmiş ve Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'a çağırılmıştı. Sağdaki resimde Ördular Grubu Komutanı Mustafa Kemal Paşa.

ÜMİDİNİ KAYBETMEYEN İNSAN

Yıl yine 1918... Mustafa Kemal'in mavi gözleri hüznüle doludur. Ama, ümitsiz değildir. Bir dostuna hediye ettiği fotoğrafın altına yazdığı ithafta şöyle, ferahlık verici bir cümle vardır: «Her şeye rağmen, muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz.»

YAVERLERİ İLE BERABER

1918'de Halep'te Yıldırım Orduları Grubu Komutanı İken Mustafa Kemal Paşa yaverleri ile.

Kurtuluş Savaşına Doğru

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak
O, benimdir, o benim milletimindir ancak!

ATATÜRK MÜZESİ

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'a geldikten sonra, bir müddet Perapalas Oteli'nde kalmıştı. Sonra arkadaşlarını kabul etmek ve onlarla daha emin ve rahat konuşabilmek için, o zaman Şişli'de belli başlı evlerden biri olan bu binayı kiralamıştı. Mustafa Kemal Paşa, bu binada 1919 başından, 16 Mayıs 1919'a kadar ikamet etmiştir. Yukarıdaki resimde, şimdi «Halaskârgazi» adını taşıyan caddedeki tarihî binanın, müze olarak muhafaza edilen ve ziyarete açık bugünkü şekli.

ŞİŞLİ'DEKİ EV

1919 yılı Mayıs ayının 16'ncı günü idi. Bu evin kapısından 38 yaşında, sarışın bir adam çıktı: Mustafa Kemal Paşa. Vatani kurtarmaya gidiyordu. İlk adım işte bu evden atılmıştı. Resmimiz evin eski halini gösteriyor.

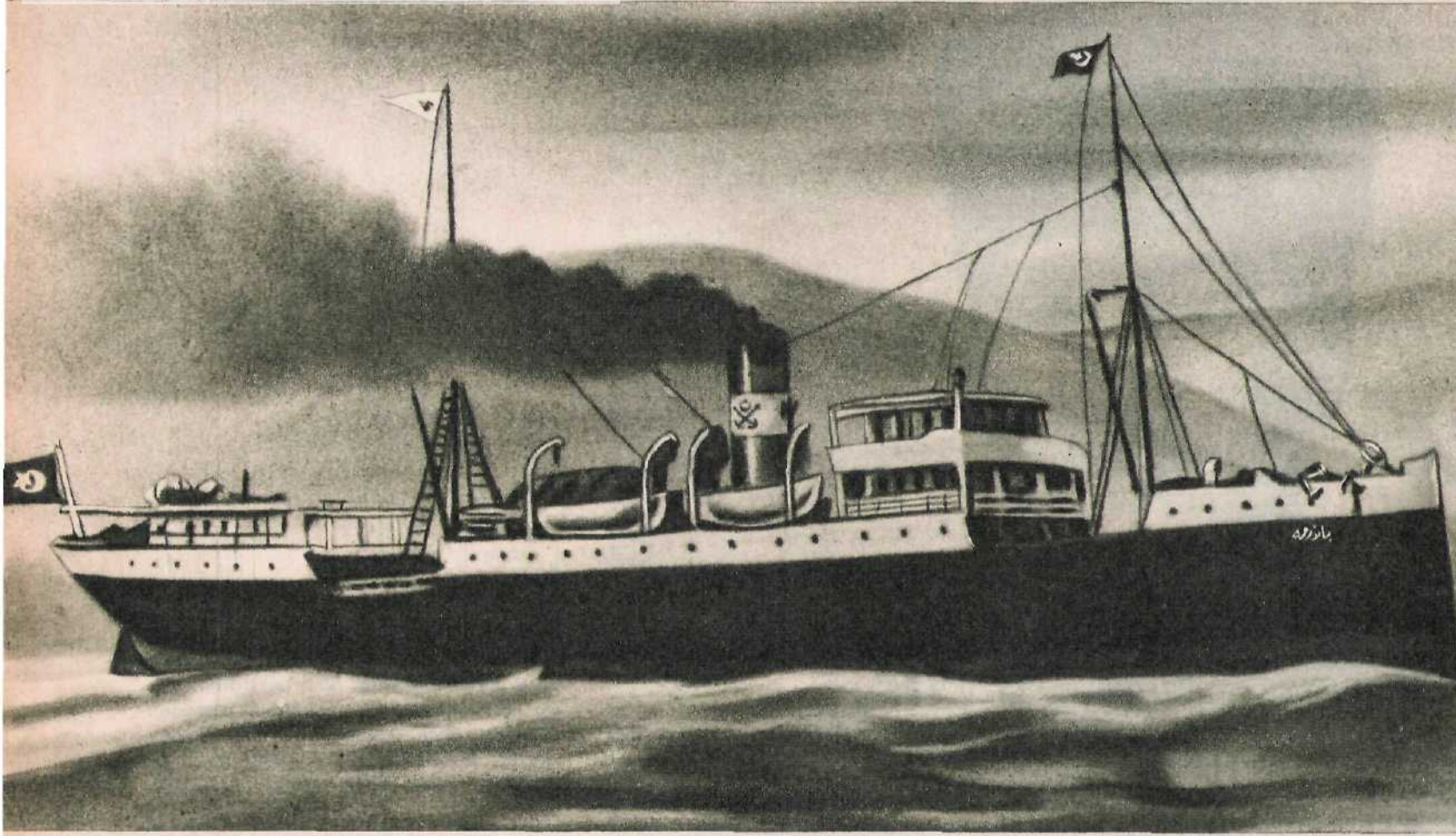

O ZAMAN 38 YAŞINDA İDİ

Mustafa Kemal Pasa henüz 38 yaşında ve 9. Ordu Müfettişi iken çekirtmiş olduğu bu resmi, Samsun'a hareket etmeden 28 gün önce «Kardeşim Rauf Bey'e» sözleri ve 17 nisan 1335 (1919) tarihi ile arkadaşı Rauf Bey'e armağan etmişti

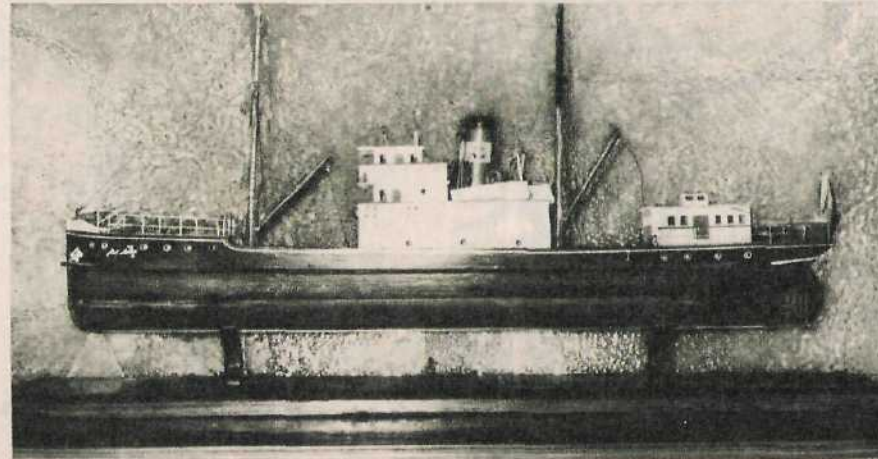

SAMSUN YOLUNDA

30 nisan 1919'da 9. Ordu Kıt'aları Müfettişliğine tayin edilen Tuğgeneral Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919 günü, pusulası bozuk, Karadeniz'i hiç tanımayan bir kaptanın idare ettiği eski ve küçük Bandırma vapuru ile Samsun'a hareket etmişti; yolda geminin düşmanlar tarafından batırılacağı kendisine duyurulduğu zaman verdiği cevap şu oldu: «İstanbul'da kalıp tutuklanmaktansa, batıp boğulmayı tercih ederim.» Mustafa Kemal Paşa, tehlikeli bir yolculuktan sonra 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya ayak basmıştı.

TARİHE GEÇEN GEMİ

Bandırma vapurunu seyir halinde gösteren, Samsun Müzesi'ndeki maket.

MİLLETİN SİNESİNDE

Askerlikten istifa ederek Erzurum'da milletin sinesine çekilen Mustafa Kemal Paşa'yi Millî Kongre kendisine Başkan seçmişti. Bu tarihlere çekilmiş olan yandaki resimde görülenler: Soldan itibaren, İbrahim Süreyya Yiğit (eski mülkiye âmirlerinden), Erzurum Valisi Münir Akkaya, Dr. Refik Saydam, Ordu Müfettişi Tuğgeneral, (Fahri yaveri hazreti şehriyarîj, Mustafa Kemal Paşa, Binbaşı Hüsrev Gerece, eski Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf Orbay ve Müfettişlik Kurmay Başkanı Albay Manastırlı Kâzım Bey [General Dirik] dir.

SIVAS KONGRESİ REİSİ

«— Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir. Ben, milletimin ve en büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan istiklâl aşkı ile meftur bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî, hususî ve resmî hayatımın her safhasına yakından vâkîf olanlarca bu aşkım malûmdur. Bence, bir millette, şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve baka bulabilmesi mutlaka o milletin hürriyet ve istikbâline sahip olmasıyla kaimdir» diyen Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktıktan sonra milletinde aynı aşkı görmüş ve hadiseler, düşüncelerinde ne kadar isabet ettiğini göstermişti. Bu resimde Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi Reisi iken görülüyor.

SİVİL SAVAŞ KIYAFETİ

Askerlikten çekilen Mustafa Kemal ve yanındakiler, günlük giyim olarak o zaman avcı kıyafeti de denen sefer elbiseleri yaptırmışlardı. Sağında ve solunda yaverleri Cevat Abbas ve Muzaffer Kılıçla beraber.

SÜREKLİ ARKADAŞLIK

Mustafa Kemal'le eski Bahriye Nazırı Rauf Orbay, Sivas Kongresi günlerinde kongre binası önünde.

<http://groups.google.com/group/merakediyorun>

SİVAS KONGRESİNDE TEMSİLCİLER

Sivas kongresine iştirak edenlerle, Heyeti Temsiliyeye seçilenler Sivas'ta lise binası önünde: Sağdan, eski vali Mazhar Müfit Kansu, Hüsrev Sami Kızıldoğan. eski Washington Büyüelçisi Ahmet Rüstem, eski vali Bekir Sami Kunduk, bir ara Sivas vali vekilliği yapan Kadı Hasbi. Kongre Başkanı Mustafa Kemal. Şeyh Hacı Fevzi, Hüseyin Rauf Orbay ve Ömer Mümtaz. Arkada Hami Danişmend, bir ötede Recep Zühtü, iki kongre üyesi, Hüsrev Gerede, Ruşen Eşref Unaydın, Nizamettin, bir ötede Mazlum (muharrir Ahmet Rasim Bey'in oğlu). Küçük Etem ve yaver Muzaffer Kılıç. Heyet, milletin mukadderatına fiilen el koyacaktı.

SİVAS KONGRESİ

Tarihî Sivas Kongresi 4 Eylül 1919 günü İlse binasında açılmış ve 11 Eylül 1919 günü çalışmalarını tamamlamıştı. Kongre Başkanlığına Mustafa Kemal Paşa seçilmiş ve seçilen »Heyeti Temsiliye« fiilen milletin mukadderatına el koymuştu. Sivas Kongresi günlerinden bir hatırayı tesbit eden bu resimde Mustafa Kemal'in sağ tarafında, Heyeti Temsiliye üyeleri Bekir Sami Konduk, Hüseyin Rauf Orbay ve yaver Muzaffer Kılıç, sol tarafında Tasviriefkâr muhabiri olarak Sivas'a gönderilen Ruşen Eşref Ünaydın, Tümen Komutanı Cemil Cahit Toydemir ve yaver Cevad Abbas Gürer.

TEMSİLCİ ARKADAŞLARIYLA

Mustafa Kemal, Heyeti Temsiliye arkadaşları Rauf Orbay ve Bekir Sami Beylerle Sivas'ta.

TÜMEN KOMUTANI İLE

Sivas Kongresi günlerinde Mustafa Kemal, Tümen Komutanı Yarbay Cemil Cahit Toydemir'le birlikte.

HERKES ONUNLA

Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresi esnasında, Sivas Kadısı, millî teşkilâtlanmada gayret gösteren Kadı Hasbi ve Erzincanlı Şeyh Fevzi ile beraber.

HER ZAMAN BAŞARILI

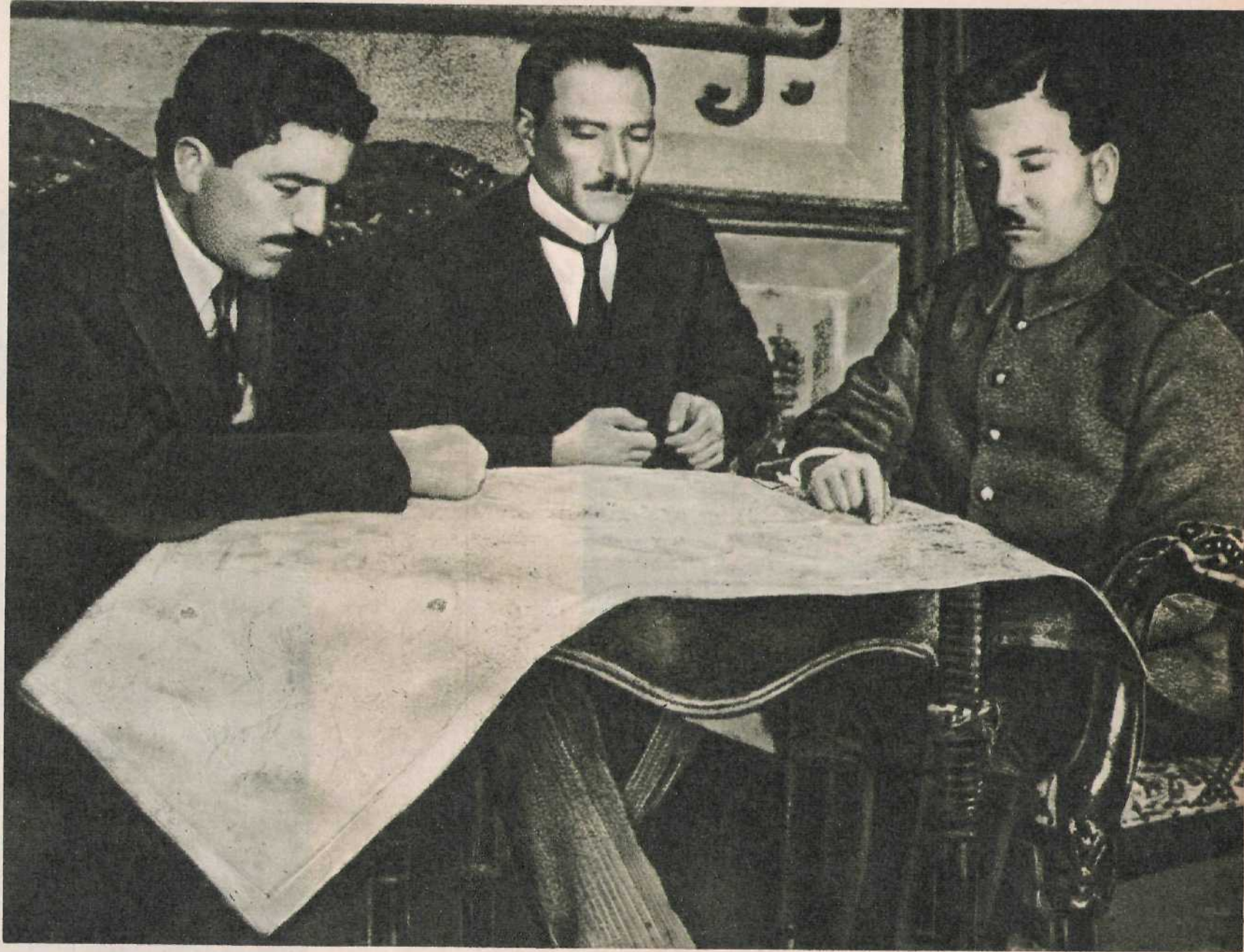
Genç Mustafa Kemal, Sivas Kongresinde çetin meseleleri halle muvaffak olup birliği tam manasıyle sağlamıştı.

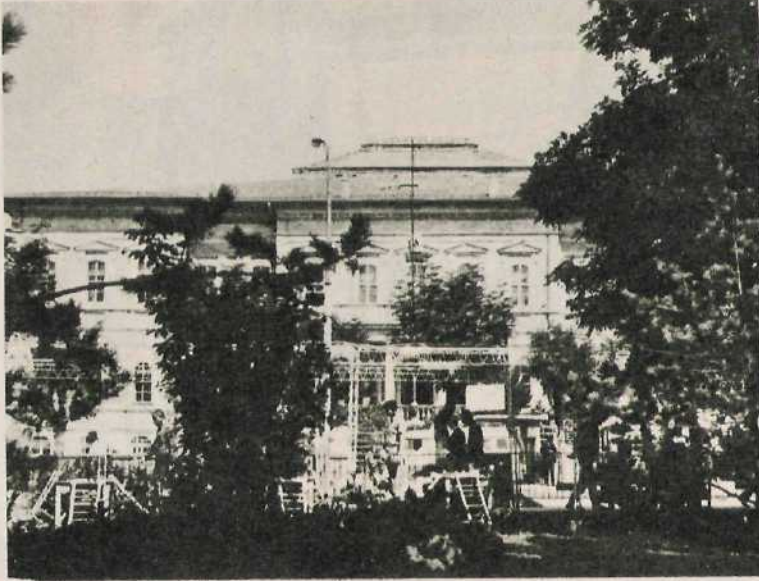

ÜÇ MÜCAHİT BAŞ BAŞA

16 kasım 1919 - 29 kasım 1919 tarihleri arasında Heyeti Temsiliye ile kordu komutanlarının yaptığı tarihî toplantı günlerinde alınmış bir resim. Soldan: Hüseyin Rauf Orbay, Mustafa Kemal ve Sivas kongresinin 9.9.1919 tarihli kararı ile «Batı Anadolu Umum Kuvâ-yı Millîye Komutanlığı»na atanmış olan General Ali Fuat Cebesoy.

TARİHÎ BİNA

Memleketin yer yer işgal altında bulunduğu bir sırada Anadolu'nun en emin bir köşesi olarak kabul ettiği Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa kongreyi bu binada toplamıştı. Yaşadığı tarihî günler dolayısıyla bir âbide değeri taşıyan lise binasının bugünkü manzarası... «Ecebi devletlerin nüfuz ve tesirinden tamamiyle azade kalarak milletin gür sesini cihana duyurmak» azminin ilk merhalelerinden birini teşkil eden bu çalışmalar gittikçe hızlanacak ve yepyeni bir Türkiye yaratılincaya kadar devam edecekti.

AMASYA YOLUNDA...

1919 ekiminin son haftası... Mustafa Kemal, Ankara'dan Amasya'ya gidiyor. Bu resim, Tokat'ta bir duraklama sırasında çekilmiştir. Sağ taraftaki sarıklı zat, Fehmi Efendi'dir. Onun yanında Cevat Abbas, Ruşen Eşref, Rauf Orbay (Kabalaktı), Mustafa Kemal Paşa, Heyeti Temsiliye üyesi Bekir Sami Bey, Tokat Ermeni ruhanî reisi, sonra Tokat mebusu olan Genççağzade İzzet Bey ve Tokatlılar görülüyor. Mustafa Kemal Paşa, Tokat'tan Amasya'ya geçmiş ve orada İstanbul hükümetinin temsilcisi olan Salih Paşa'yı kabul etmişti. Sivas Kongresi'nden sonra telâşa düşen Padişah, Anadolu ile anlaşabileceğini sandığı bir kabine kurmaya mecbur olmuştu. Kabine üyesi Salih Paşa'yı da heyeti temsiliye ile görüşmek üzere Anadolu'ya göndermiş, tarihî Amasya anlaşması imzalanmıştı.

ANKARA
YOLUNDA

Heyeti
Temsiliye
Ankara'ya
giderken
alınmış olan
bu resimde:
kürklü
Ahmet
Rüstem,
Mazhar
Müfit Kansu,
Mustafa
Kemal,
Rauf Orbay.
yaver
Muzaffer
Kılıç ve
Heyeti
Temsiliye
üyesi
Hakkı Behiç
(Bayiç)
beyler
Kayseri'de
görülüyor.

ANKARA'YA DÖNÜŞ

Mustafa Kemal ve Heyeti Temsiliye'nin 27.12.1919 da Ankara'ya dönüşü çok heyecanlı olmuştu. Herkes onun mavi gözlerine ümitle bakıyordu. Resimde ortada (boz paltolu) Mustafa Kemal, solunda Ankara Vali Vekili Yahya Galip Kargı, Ahmet Rüstem ve geride Hüseyin Rauf Bey, Vilâyet binası önünde karşılanırken görülüyor...

İLK BÜYÜK MECLİS
1920 yılının 23 nisan günü
açılan Türkiye Büyük Mil-
let Meclisi, belki dünyanın
en mütevazı, fakat en he-
yecan dolu parlamentosu
idi. İşte Mustafa Kemal
Paşa, Türkiye Büyük Mil-
let Meclisi'nin birinci
yıldönümünde, kürsüde...

İLK DEVRE MEBUSLARI

T.B.M.M.'de rey toplanırken; Sağdan itibaren görülen zatlar: Zamir (Adana), Abdülhalim (Konya), Hacim Muhittin (Karesi) ve Neşet (İstanbul).

ONU GÖRMEK İÇİN

Birinci Büyük Millet Meclisinin toplandığı günlerde kadın erkek, köylü kentli, genç yaşlı, ilk meclisin binası etrafında toplanırlardı, içerde ölüm-kalım meseleleri konuşulduktan sonra herkes durup dinlenmeden, yorulmak bilmeden onun balkona çıkmasını saatlerce ayakta beklerdi...

MECLİS BALKONUNDA

Mustafa Kemal Paşa, ilk Meclis binasının balkonunda görününce, halk sevinir, coşardı. Onun yüzünden, sözlerinden, halinden, işlerin nasıl gittiği hakkında manalar çıkarırlardı.

MİLLÎ BİRLİKLERE SELÂM

Millet Meclisi önünden geçerek cepheye giden millî birlikleri selâmlıyan Başkan Mustafa Kemal ve milletvekilleri ve (altta yanda) aynı tarihî günlerin heyecanını hatırlatan bir başka görünüş...

MECLİSİN BİRİNCİ
DÖNEMİNDEN
BİR HATIRA

Oeme halkı kendileriyle birlikte, bugünkü Libya'da savaşan, mücahit Mustafa Kemal'e, oranın millî kıyafeti olan sırmalı bir elbise takımı hediye etmişlerdi. Mustafa Kemal, bir hatıra olarak eşyaları arasında bulundurduğu bu elbise ve bir nevi maşlahı birgün giyerek Büyük Millet Meclisi'nin din adamı mebuslarıyla bir hatıra resmi çekirtmişti. Resimde görülenler: Sağdan, İsparta mebusu Hafız İbrahim (Demiralay), Hüseyin Hüsnü (Özdamar), Salih (Atalay), Mehmet Vehbi (Çelik), Nebil (Yurteri), Mustafa Kemal Paşa'nın sağında görülen zatlar: Mazlum Baba, Hacı Mustafa, Musa Kâzım, Şeyh Şemsettin, Bayraktar Hacı Veli'dir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLK DEVRE MEBUSLARI

Büyük Millet Meclisi'nin ilk devresine 437 mebus seçilmişti. Lâkin muhtelif sebeplerden bu 437 kişiden ancak 337 mebus ilk dönemi tamamlayabilmişti. Meclisin bu tarihî devresinde çok renkli simalar vardı. Türk Cumhuriyet tarihinin ilk parlamento üyelerini, o günlerde Atatürk'le birlikte Ankara'nın en mühim dekoru, Taşhan'ın önünde görüyorsunuz. Ortada, Mustafa Kemal'in sağ tarafında (dördüncü) kalpaklı zat, Saruhan mebusu, bir zamanların meşhur Maarif Vekili

Mustafa Necati Beydir. Onun yanında; soldan itibaren: Tunalı Hilmi Bey (Bolu), Esat Bey (Lazistan), Necip Bey (Mardin), Mustafa Lütfi Bey (Siverek], Muhtar Bey (İstanbul], Şeyh Şemsettin (Ankara), beyaz kalpaklı, Topçu İhsan (Cebelibereket], Mustafa Kemal (Erzurum), arkasında yaver Cevat Abbas, Cevdet İzrab (Kütahya), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri], Hasan Fehmi (Gümüşhane), Rıza Keskin (Kırşehir), Nebil (Afyon), Doktor Haydar (Genç) ve diğer üyeler...

MUSTAFA KEMAL VE
DİYAP AĞA

Mustafa Kemal, Dersim (bugünkü Tunceli) mebusu Diyar Ağa ile kendi otomobilinde görülüyor. Memleketin her tarafından seçilen mebuslar onunla yakınlık kurmuşlardı. Dersim aşiret reislerinden olan Diyar Ağa da bu yakınlığa erişenlerden biri idi.

İSTİKLÂL SAVAŞI'NDA

Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal, İnönü savaşlarını cephede incelerken görülüyor. Beraberindekiler (Sağdan itibaren): Osman Tufan, Yaver Muzaffer Kılıç, Kurmay Şemseddin Taner, Ayıcı Arif, Özel Kalem Müdürü Hayati, Mustafa Kemal Paşa, Kurmay Tefvik Bıykoğlu, Yaver Salih Beylerdir.

TEFTİŞ DÖNÜŞÜ KAR ÜZERİNDE...

İnönü savaşları günlerinde Mustafa Kemal'in gıcuktu geniş pelerini, dağ başlarında kendisini tabiatın şiddetine karşı koruyan tek varlığı idi. Önu, palto-sunun üstüne giyer, cepheye gidişlerinde ve yaptığı teftiş seyahatlerinde genç omuzları üzerinde taşırdı. Bu fotoğrafta O'nu, uykusuz bir gecenin sabahında bir teftiş dönüşü, Ankara'nın karlı sırtlarında dinlenirken görüyoruz.

YAVERİ İLE

Bir karlı sabahta, yaveri Muzaffer Kılıç ile dik bir yamaca çıkarken.

CEPHEDEN DÖNÜŞ

T.B.M.M. Reisi Mustafa Kemal, İnönü savaşlarının cereyan ettiği toprakları gözden geçirdikten sonra istasyonda... Sağdan itibaren: Kurmay Şemsettin Taner, tümen komutanlarından Dadaylı Halil Akmansu, yaver Salih Bozok, kurmay T. Bıyıklıoğlu, Mustafa Kemal Paşa, Özel Kalem Müdürü Havati. Tümen Komutanı Arif, Muzaffer Kılıç ve Osman Tufan.

DAİMA HALKLA BERABER

Durmadan dolayan, halkla temas eden, onlara kuvvet ve incanc veren Mustafa Kemal Paşa, bir gün Ankara'da Gölbası dolaylarında, deveçilere rastlamıştı. Onlarla görüştü, her birine düşen görevler, anlattı. Özellikle ulaştırma ve ikmal işlerinde bu vatandaşlar önemli hizmetler görebilirlerdi.

BERABER YEMEK YİYOR

Mustafa Kemal Paşa, devcilerle karşılıklı oturup yoğurt yedi. Yaptığı samimî konuşmalar sırasında memleketin halini ve geleceğini anlattığı zaman, herkes onu can kulağıyla dinliyor ve bütün güçleriyle yardıma hazır bulunuyorlardı.

UNUTULMAZ BİR GÜN

Yunan saldırısından iki hafta önce alınmış bu tarihî resimlerden biri daha: Hayatlarında unutulmaz bir gün yaşamış olan, yürekleri heyecan dolu deveciler, cepheye yiyecek götürmek için yolculuğa hazırlanıyor,

CEPHEYE DOĞRU

Bozkırın bu yiğit ve cefakeş yolcuları, artık katarlar halinde cephenin yolunu tutacaklardır. Bütün vatandaşlardan, güçleri nispetinde ve imkânları çerçevesinde yardım istenmiştir. Yurdun her yerindeki vatandaşlar gibi onlar da, bu vazifeyi can ve gönülden yapmaya azimli görünuyorlar.

MECLİSE GİDİYOR

Mustafa Kemal Paşa, Çankaya'dan otomobille Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gidiyor.

ANKARA YOLUNDA

Garp Cephesi Karargâhı'nı ve Birinci İnönü savaş meydanını gezdikten sonra Ankara'ya dönerken eski bir vagondan alınmış iki resmi.

NEŞELİ BİR GÜN

1920 yılında Ankara'da bugünkü Fen Fakültesi'nin bulunduğu yerde bir at yarışı düzenlenmişti. Davetli bulunan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, Şark cephesinde ordunun zafelerini ve Kars'ın kurtuluş haberini burada almış ve gün, gerçek bir neşe içinde geçmişti. Resimde, oturanlar (Soldan itibaren): Tertip Heyetinden Albay Abbas, Erkânıharbiye-i Umumiye Vekili (Reisi) Edirne Milletvekili Albay İsmet Bey, T.B.M.M. Reisi Mustafa Kemal Paşa, İçişleri Bakanı İzmir Milletvekili Albay Refet ve Harita Albayı Şemsi Beyler. Arka sırada (Sağdan): Muhafız Birliği Komutanı İsmail Hakkı Bey (Tümgeneral i. Hakkı Tekçe), İstanbul Milletvekili Levazımcı Ali Rıza, milletvekili Hüsrav Gerede, yaver M. Kılıç ve Salih Bozok, bîr süvari subayı, sonra konsolos olan Fahrettin Hayri, kolu bantlı, sonra yaver olan Rusuhi (En arkada,): Yunus Nadi, İbrahim Süreyya Yiğit, Mülkiye Müfettişi Abdullah Naci, direğin solunda Dr. Fuat Umay, Dr. Fikret, Recep Zühtü ve Bursa Mebusu Osman Nuri görülüyor,

AYNI GÜNÜN İÇİNDE...

Aynı günden başka bir resim: (Soldan itibaren): Süvari suvayı Saim Önhun, Tertip Heyetinden milletvekili Hüsrev Gerede, Fahrettin Hayrı, Jandarma teğmeni Salih Kılıç (sonra vali), Refet Bele, iki genç subay, Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale ve Millî Mücadele kahramanlarından Albay Şefik, Ali Rıza ve Yaver Salih Bozok. Mustafa Kemal Paşa'nın en arkasında yüzünün üst kısmı görünen süvari subayı Seyfettin (Çalbatur) dur.

KARARGÂHA GİDİYOR

Mustafa Kemal Paşa, Birinci İnönü savaşıdan sonra harp sahasını görmek üzere Ankara'dan Eskişehir'e gelmişti. Otomobilde Garp Cephesi karargâhına giderken görülüyor. Öndeki zat, Binbaşı Osman Tufan (Paşa) dır.

GARP CEPHESİ KARARGÂHI
Mustafa Kemal Paşa, savaşlar sırasında Garp Cephesi karargâhından ayrılırken görülüyor.

HAREKÂT HAKKINDA
Tümen Komutanı Yarbay Arif harp hakkında izahat veriyor.

ANKARA İSTASYONUNDA

Ankara istasyonu, Mustafa Kemal'in cepheye gi-diş ve dönüşünde hararetli karşılmalara sahne olurdu. Sağdaki resimde, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında, Sakarya Savaşı sonlarına kadar Başkomu-tanlık Özel Askerî Bürosu'nun başında görevli Ge-neral Kâzım İnanç, karşısında H.Suphi (Tanrıöver).

MİĞFERLİ BİRLİKLERLE

Soldaki resimde ise yi-ne bir karşılamada mil-letvekilleri Sırrı, Tunalı Hilmi, Dr. Fuat Umay, Dr. Adnan Adıvar. Dr. Refik Saydam kendisini takip ederlerken görül-mektedir. Ve uçtaki re-simde Ankara istasyo-nunda miğfer giydiril-miş bir askeri birlik, Mustafa Kemal Paşa'yı selâmlarken görülüyor.

BİR MİSAFİRİ

Mustafa Kemal Paşa, İstasyon binasından bir misafiri ile birlikte çıkarken,..

ÇETİN GÜNLERİN HATIRASI

Bu resim de, o mücadeleli günlerden birinde Ankara istasyonunda çekilmiştir. (Soltan itibaren); Kürklü General Kâzım inanç, Millet Meclisi Başkâtibi Recep Peker, Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa, İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa, Kurmay Şükrü Ali Öğel, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ankara Komutanı Fuat Bülen, Özel Kalem Müdürü Hayati, Recep Zühtü ve Yaver Salih Bozok Beyler görülüyor.

CEPHE YOLUNDA

Mustafa Kemal Paşa, cepheye giderken, İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa ve askeri maiyeti ile birlikte.

BİR ZİYARET

Ankara'nın ilk günlerinde... Mustafa Kemal Paşa, dostlarından birinin evini ziyaret ediyor. Arkada, yeni bir Türkiye'nin doğmasına şahit olan ve onun kalbi olmak şerefini taşıyan Ankara'nın ünlü kalesi.

ÇANKAYA'DAN ÖNCE

Mustafa Kemal Paşa, Çankaya'dan önce Ankara istasyonundaki bu küçük binada çalışıyordu. Direksiyon binası denilen bu yerde çok mütevazî düzenmiş bir odada Kurtuluş Savaşı'nın en önemli planlarını hazırlamıştı.

İLK OTURDUĞU BİNA
Mustafa Kemal Paşa, Ankara'ya gittiği zaman ilk defa Ziraat Mektebi binasının vukarı katında sol köşedeki iki odasında oturmuştu.

AYNI BİNADA GENELKURMAY HEYETİ

İşte İstiklâl Savaşı'nın kıymetli bir hatırası daha: Sakarya günlerinde Genelkurmay heyeti şu zatlardan teşekkür etmişti: Oturanlar (soldan): Kurmay Yarbay Ali Rıza Erem, Kurmay Yarbay Şemsettin, Korgeneral Fevzi Çakmak, Kurmay Binbaşı Salih Omurtak, Kurmay Binbaşı Şükrü Ali Özel. Ayaktakiler (Soldan); Muhabereci Teğmen İhsan (Yüksek Mühendis Dr. General 1. Aksoley), Başkan yaveri Ali, Binbaşı Baytar Ankaralı, Kurmay Faruk. Çakmak'la Omurtak arasında İkmal Şubesi Md. Kurmay Binbaşı Nuri (Umum Jandarma Komutanlığından emekli Korgeneral Nuri BerkÖz) ve karargâh subayları...

ÇANKAYA KÖŞKÜ

Atatürk'ün 1921'den 1932'ye kadar oturduğu ev, Çankaya Köşkü adını taşımaktadır. Sonradan müzeye çevrilmiştir. Yenilediği sırada döşenmesi için bir İngiliz firmasından teklif istenmiş ise de elli bin lira masraf gösterilince devletin parası olmadığından vazgeçilmiş ve köşk, şuradan, buradan yerli eşya bulunarak donatılmıştı.

BAHÇESİNDE GEÇEN ZAMAN

Mustafa Kemal Paşa, Çankaya'daki bağ evinin bahçesini çok severdi. Burada güldür güldür ve buz gibi akan çeşme, onun biraz ilerisindeki havuz, pek hoşuna giderdi. Bazan havlusunu alır, çeşmede yüzünü yıkar, aslanağzından su akan havuzun kenarında otururdu. Bu ev, Başyaveri Salih (Bozok) Beye aitti (sağdaki resimde Mustafa Kemal Paşa'nın arkasındaki zat).

ÇANKAYA'DA

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa, İkinci İnönü Savaşı'ndan sonra ve Garp Cephesi Komutanı Tuğgeneral İsmet İnönü Çankaya'da..

O GÜNLERİN
MUSTAFA KEMAL'İ

Artık Mustafa Kemal'in mavi gözleri yarına daha güvenle bakıyor; Bütün zaferler onu bekliyor.

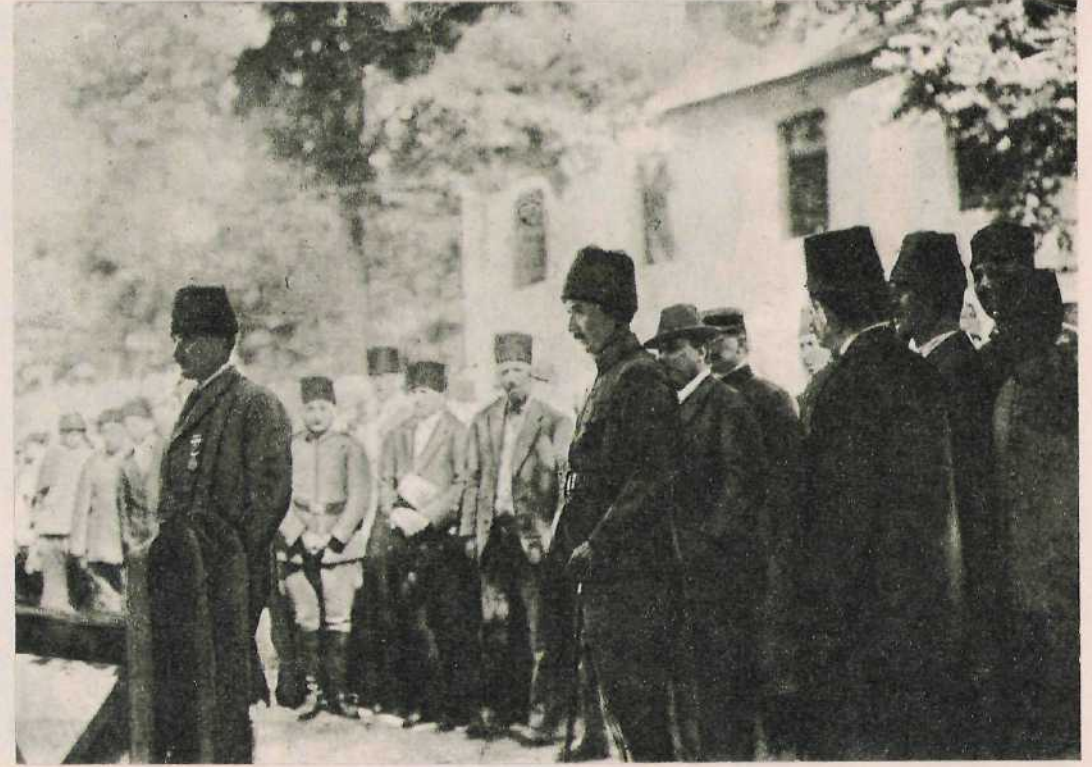
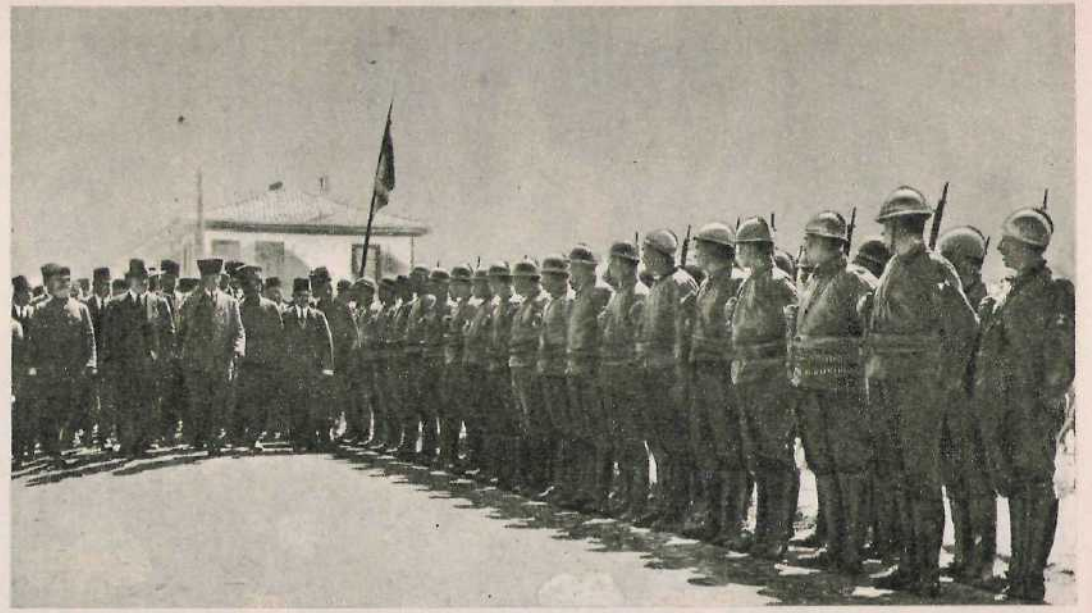

SAMİMÎ BİR TOPLANTI

Arkası dönük olan Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü, Recep Peker ve seyyar kuvvetleri nizamî ordu haline sokulmasından sonra mürettep bir süvari tümenine komuta etmiş olan İbrahim Çolak (ağzında sigara bulunan zat) Çankaya'da görüşüyorlar.

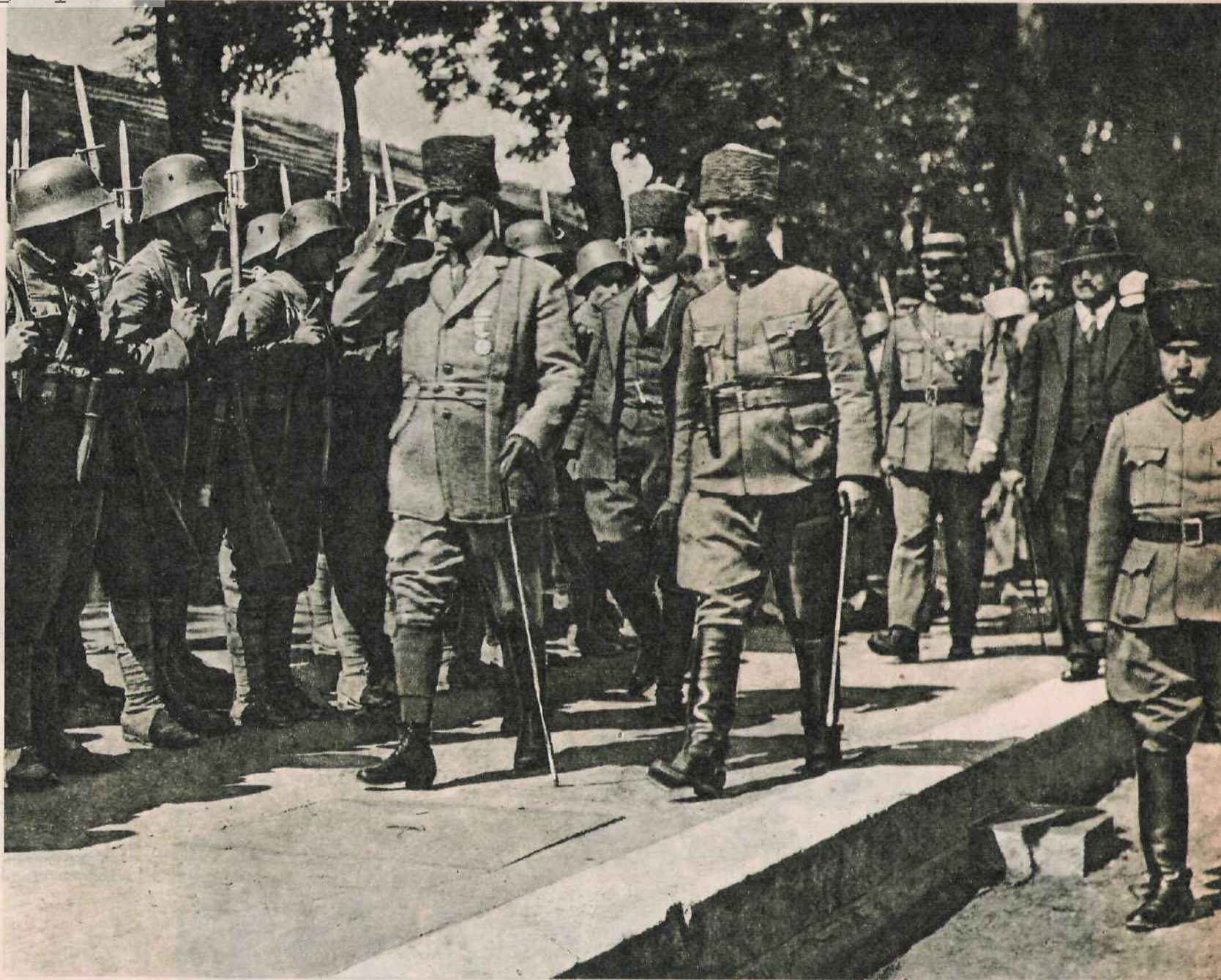
FRANKLİN BOUİLLON'UN ZİYARETİ

Artık Avrupa.Mustafa Kemal'i kabul etmeye başlamıştı. Fransızlar Türklerle anlaşmak istiyorlardı. Bu maksatla Anadolu'ya gelecek olan ilk Avrupalı delege Franklin Bouillon'un seyahati büyük bir siyasî hadise sayılıyordu. Resimlerde Franklin Bouillon'un Mustafa Kemal tarafından karşılanmaları, beraberce teftişleri görülüyor. Franklin Bouillon'un Anadolu'ya gelişi, genç Türk hükümetinin Avrupa ile ilk teması idi.

ESKİŞEHİR'DE

Fransız nazırlarından M. Franklin Bouillon, yanında binbaşı Sarou olduğu halde 9.6.1921 ve 24.9.1921 tarihlerinde Anadolu'ya gelmiş ve Millî hükümetimizle Ankara anlaşmasını 20.10.1921'de imzalamıştı. Bu resim, 1921 haziranındaki gelişinde Eskişehir istasyonunda alınmıştır; Üçüncü Hücüm Taburu, tören birliği olarak Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal'i selâmlarken.

GARDEN PARTİ

Fransızlar, Mustafa Kemal ile anlaşması için Franklin Bouillon'a geniş yetki vermişlerdi. Güler yüzlü Fransız, M. Kemal'e hayran kalmıştı. Müzakerelerden sonra Eskişehir'de garden partiler verildi (M. Kemal, ortada, biraz geride sivil kıyafetle görülmektedir).

O ZAMANIN SOSYETESİ

Franklin Bouillon şerefine verilen partide, yerli ve yabancılar (M. Kemal Paşa; misafirlerinin arkasındadır; yüzünün bir kısmı görülmektedir.)

AYNI GÜNLERDEN HATIRALAR

Franklin Bouillon şerefine verilen partilerden bir başkası: Bu resimde Mustafa Kemal'in sağında Maliye Müfettişi Muhtar, solunda, arkadaşlarından (sonra Bolu milletvekili olan) emekli yarbay Mithat Denli, Salih Bozok ve Mühendis Trabzonlu Muhtar Beyler görülüyor.

MUSTAFA KEMAL VE ALBAY MUJİN

F, Bouillon anlaşmasından sonra Fransızlar Türkiye'de bir askerî temsilci bırakmışlardı: Albay Mujin, Mustafa Kemal'le beraber...

SAKARYA SAVAŞLARI Mustafa Kemal, Sakarya'da muharebe idare yerinde...

SATH-I MÜDAFAA

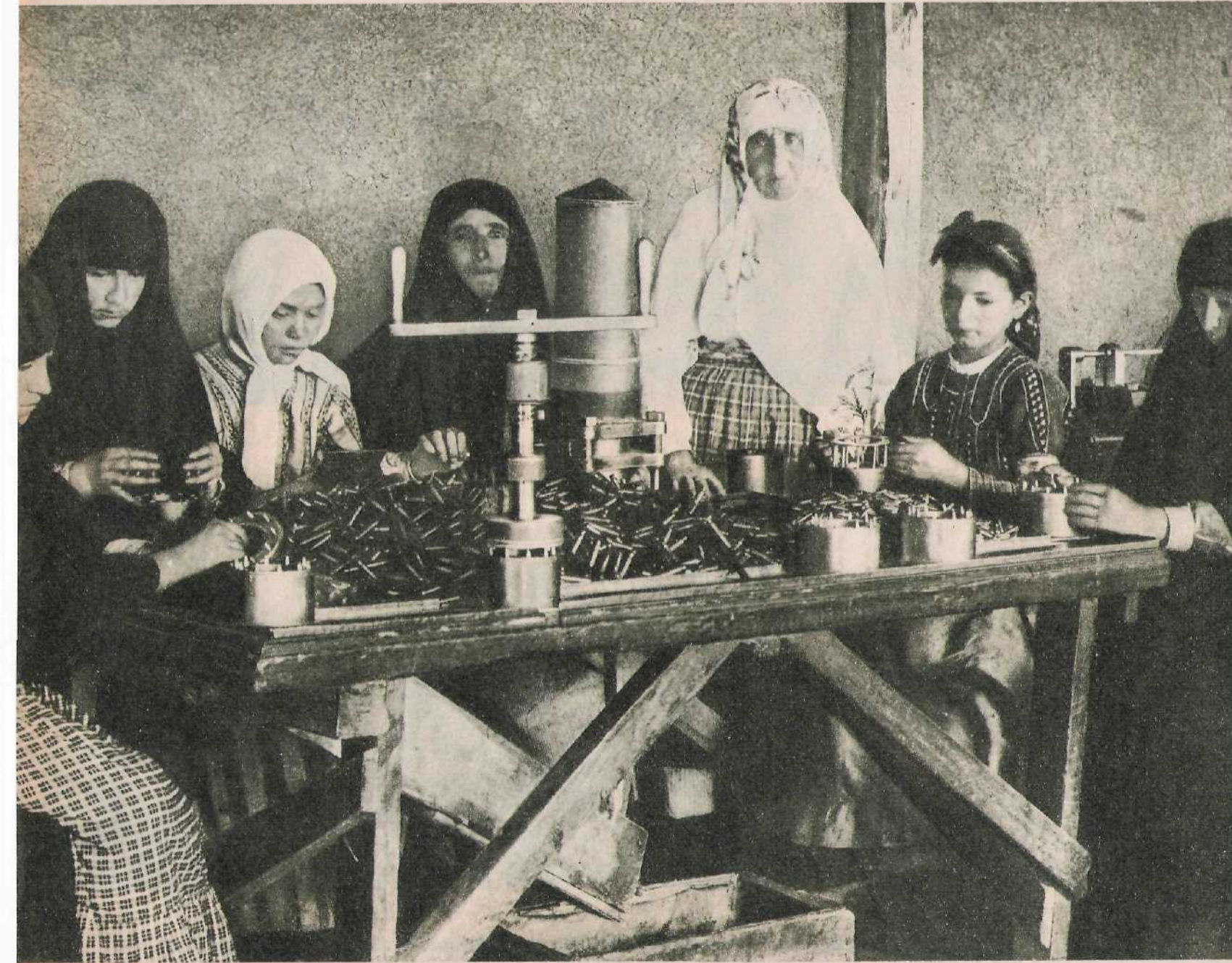
Düşman, Ankara'nın yakınlarına kadar sokulmuştu. Top sesleri civar köylerden işitilmeye başlamıştı. Mustafa Kemal meşsözünü, işte bu karar günlerinde söylemiştir: «Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır.»

BÜYÜK HEYET

Sakarya'da Başkomutan ve kurmay heyeti: Sağdan itibaren, kurmay Salih Omurtak, Halide Edip Adıvar Onbaşı (dürbünle bakan), topçu müfettişi Sarı Emin Bey, T. Bıyıklıoğlu, kurmay Sökmensüer, daha ilerisinde Kurmay Hayrullah Fişek, kurmay Şemseddin, kurmay Muharrem Mazlum İskora, topçu Kemal Doğan, yerde bağdaş kuran Asım Gündüz (cephe kurmay başkanı) görülüyor. Solda, üç erin solunda Cephe Komutanı İsmet Paşa bulunuyor. Oturanlardan soldan ikinci de, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa.

**KADINI İLE,
ERKEĞİ İLE...**

Büyük zafere Türk milleti erkeği ve kadını ile hazırlanıyordu; Ankara'da istasyon* arkasında, adına halkın «Tophane» dediği askerî fabrikanın fişekhanesinde birçok aileler, anası, kızı ve gelinleri ile mermileri doldururlardı. Şehirden her sabahın alaca karanlığında, ellerinde yiyecekleri bulunan yüzlerce kadın bir kol halinde istasyonun tozlu yolundan işe akar, akşamın karanlığı basarken yorgun argın evlerine dönerlerdi. Bu yol, şair Akif'e «Bülbül» şiirini ilham eden zafer yolu idi.

ÇETİN YOL

Yoldan, köprüden mahrum Anadolu'nun stratejik birçok yollarını, elleri kınalı gelinler, nasırlı elli analar ve nineler, ihtiyarlarla, sakatlarla birlikte yapmışlar; düşmanın yer yer tahrip ettiği demiryollarını bile tamir etmişlerdi. Zafere giden yol çetindi, çok çetindi...

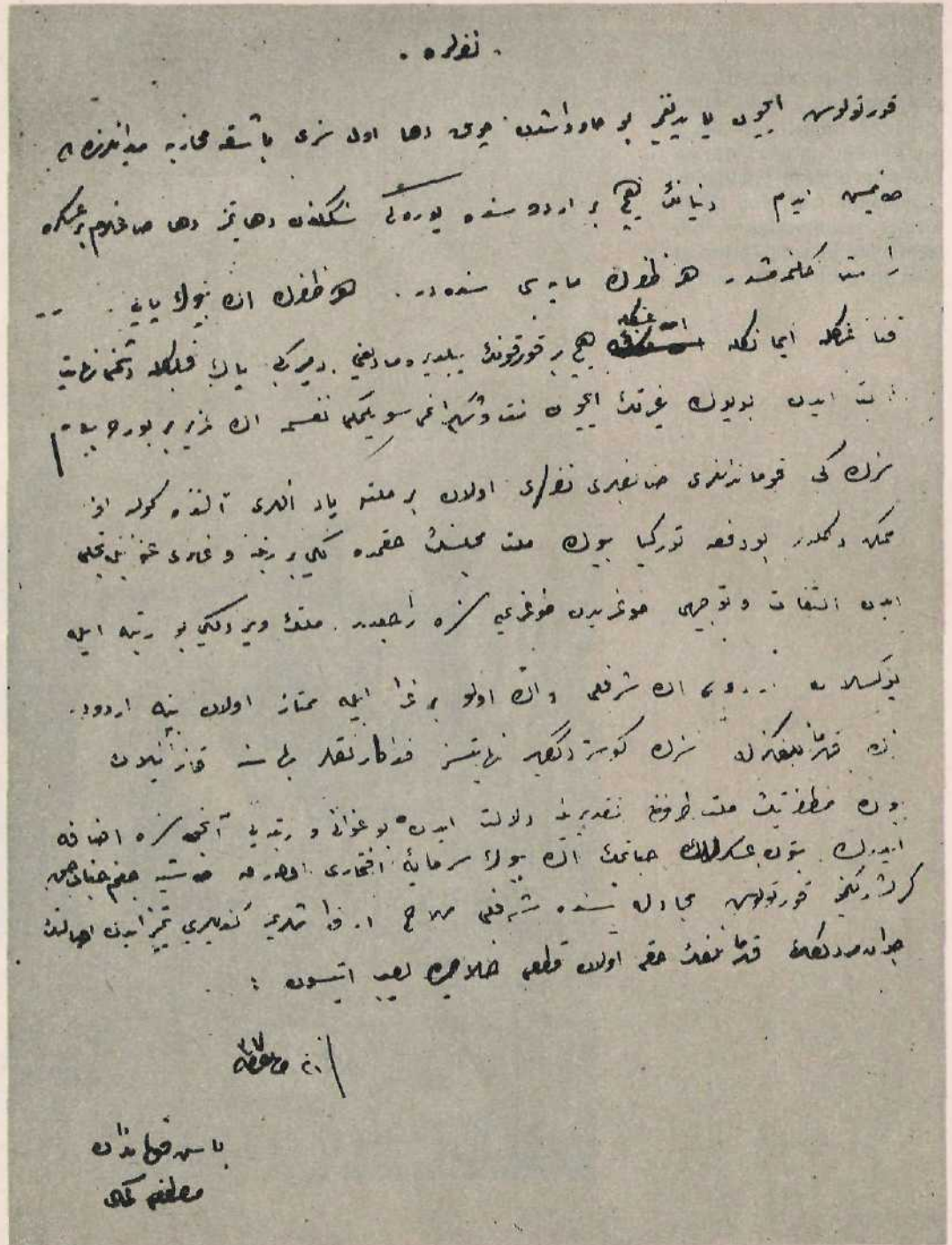
KENDİ EL YAZISI İLE

Sakarya'dan sonra Büyük Millet Meclisi'nce kendisine Gazi unvanı ve Mareşal rütbesi verildi (19 Eylül 1921). Gazi'nin ilk işi, silâh arkadaşlarına kendi el yazısı ile şu kadirbilir mesajı göndermek oldu:

NEFERLERE

Kurtuluş için yaptığımız bu savaştan çok daha ewel sizi başka muharebe meydanlarında da tanımış idim. Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz; daha sağlam bir askere rasgelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Kanaatınla, imanıyla, itaatinle hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi pak kalbinle düşmanı nihayet alteden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi nefsimde en aziz bir borç bildim, Sizin gibi kumandanları, zabıtları, neferleri olan bir millete yad elleri altında köle olmak mümkün değildir. Bu defa Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hakımda yeni bir rütbe ve Gazi unvanıyla tecelli eden iltifat ve teveccühü, doğrudan doğruya size racidir. Milletten verdiği bu rütbe ile yükselen ordu, en şerefli ve en ulu bir gaza ile mümtaz olan gene ordudur. Sizin kahramanlığınızla, sizin gösterdiğiniz nihayetsiz fedakârlıklar pahasına kazanılan büyük muzafferiyetin millet tarafından takdirine delâlet eden bu unvanı ve rütbeyi ancak size izafe ederek, bütün askerlik hayatımın en büyük sermayeyi iffiharı olarak taşıyacağım. Cenabı Hak giriştiğimiz kurtuluş mücadelesinde şerefli silâh arkadaşlarıma kendilerini temyiz eden asaletin, civanmertliğin, kahramanlığın hakkı olan kâti halâsı nasibetsin,

20 Eylül 37
Başkumandan
Mustafa Kemal

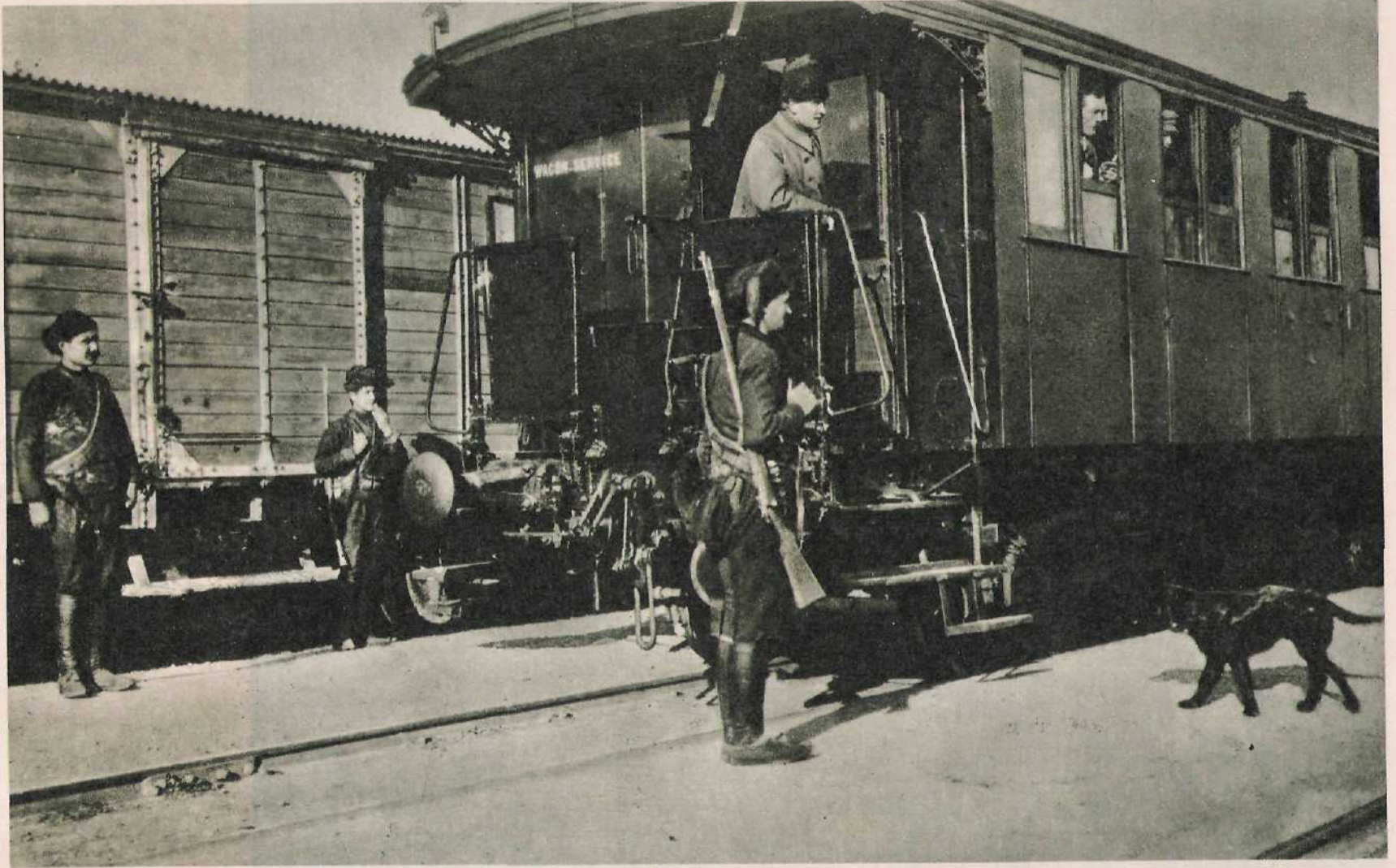

MAREŞAL GAZİ MUSTAFA KEMAL Canı kadar sevdiği askerlik mesleğinden temmuz 1919'da Erzurum'da istifa ettiği günden beri, «bir ferdi mücahid» olarak millî harekâtı, kâh sivil bir kostüm, kâh avcı elbisesi gibi seferi bir kıyafetle yöneten büyük asker, artık Mareşallik rütbesinin işaret ve büyük üniformasının apoletleri ile başımızda idi. Göğsündeki altın imtiyaz madalyasını, Anafartalar'da, yurdu ikinci defa kurtardığı zaman kazanmıştı.

SAKARYA İLE DUMLUPINAR ARASINDA GEÇEN GÜNLERDE

Başkomutan Mareşal Gazi Mustafa Kemal, Sakarya zaferi ile Dumlupınar zaferi arasında geçen bir yıla yakın zaman içinde daima ordularını tef-tiş etmiş, durumlarını gözden geçirmiştir. Gazi Mustafa Kemal, ordularının yüksek kabiliyetini göstermek için, Sovyet Rusya Büyükelçisi Aralof ile Azerbaycan elçisi Abilof'u ve askerî ataşelerini cepheye götürmüştü. Elçiler, Gazi Mustafa Kemal'le birlikte Ankara'dan ayrılırken (1922 baharı).

AKŞEHİR YOLUNDA
Başkomutan ve Garp Cep-
hesi Komutanı, Sovyet
Büyükelçisi ile birlikte.

CEPHE GEZİSİ

Sağdan: 8. Tümen Komutanı Albay Kâzım Sevüktekin, Başyaver Salih Bozok, I. Ordu Komutanı Tuğgeneral Ali İhsan Sabis, Cephe Sağlık Başkanı Dr. Albay Hulusi Alataş, Azerbaycan elçisi İbrahim Abilof, Tümen Komutanı Albay Nazmi Solok, kurmay Rüştü Erdelhun, Gazi Mustafa Kemal, refakat subayı Yüzbaşı Mahmut Soydam, yaver Hilmi, Sovyet Rusya elçisi Aralof, Sovyet askerî ataşesi, Azerbaycan askerî ataşesi, Cephe Komutanı İsmet Paşa, yaver Muzaffer Kılıç ve cephe kurmay başkanı Asım Gündüz'ün, cephe ziyaretinden sonra alınmış bir başka toplu resimleri.

HER ŞEY YOLUNDA

Büyük Taarruzun son hazırlıkları tamamlanmak üzeredir. Akşehir en hararetli günlerini geçirmekte devam etmektedir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın aynı günlerde çekilmiş iki ayrı resmi.

O VE
SÜVARİLERİ
Başkomutan ve
Garp Cephesi
Komutanı, Büyük
Taarruzdan iki
ay önce Iğın'da
cephenin
yarılmasında
büyük rol
oynayan süvari
kolordusunu
teftiş ediyorlar...

Büyük
Taarruzdan önce
Başkomutan ve
Garp Cephesi
Komutanı
bir arada.

Sağdaki resimlerden birinde Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin (Altay) Paşa'nın Başkomutanı at üstünde kılıcı ile selâmlayışı, diğer resimde, cephe harekâtı faaliyetlerinden biri daha görülmektedir.

O VE PİYADELERİ

İlgın'da süvarilerden sonra piyadelerin Mustafa Kemal Paşa'nın Önünden geçit resmi. Artık bütün kuvvetler Büyük Gün'e hazırdır. (Mustafa Kemal Paşa en önde at üzerinde askerlerinin selâmlarına mukabele ediyor).

HERKES HAZIR

İlgili manevralarını görenler Türk gücüne hayran kalmıştı, Mustafa Kemal ve askerleri, büyük imtihan gününü bekliyorlardı. Başkomutan ve Garp Cephesi Komutanının arkasında Türk askerlerini seâmlayan Rus elçisi-dir. Rus elçisinin sağında i. Süvari Tümeni Komutanı Albay Mürsel Baku ve General Kâzım İnanç görülüyor (29.3.1922).

KARAR VERİLMİŞTİ

Mustafa Kemal, vatanı kurtaracak olan Büyük Taarruz planını hazırlamış, son kararını vermişti. Arkadaşlarıyla Akşehir toplantısından çıkıyor. Grupta, Fevzi Çakmak, Gazi Mustafa Kemal, E. Ordu Komutanı General Yakup Şevki Subaşı, İsmet Paşa, I. Ordu Komutanı Nurettin Paşa görülüyor (6.8.1922)

KARAÇAM KARARGÂHI

Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa, Kocaeli cephesini teftiş ederken Geyve Boğazı civarında Karaçam'da Grup Komutanı Albay Eyüplü Halit Bey'in karargâhında. 1922 haziranında Mustafa Kemal'in Kocaeli'ne gelişinde İstanbul gazetecileri de kendisini karşılamak için Kocaeli'ne gitmişlerdi. Resimde, Ankara'da çıkan Yenigün'ün Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih Sel, yaver Cevat Abbas, İstanbul Matbuat Cemiyeti Reisi Hakkı Tanık Us, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Halit Bey ve (fesli) Vakit gazetesi foto muhabiri Muhterem Bey...

BİR BAŞKA HATIRA

Aynı gün Karaçam mevkiinde İstanbul gazetecileri ile bir başka hatıra: (Ön sırada soldan Muhterem (Gökmen), Cevat Abbas, Mareşal Gazi Mustafa Kemal, Halit Bey ve Hakkı Tarık (Us) görülmektedir.

YENİ KOMUTANLAR

Mustafa Kemal Paşa, Birinci Ordu Komutanı Ali İhsan (Sabis) Paşa ile istasyonda vedalaşırken.

KOCAELİ GRUBUNUN TEFTİŞİ

Büyük Taarruza hazırlanan Gazi Mustafa Kemal, ordumuzun büyük vurucu kuvvetlerini Afyon bölgesine toplarken (Kocaeli Grubu) nu da gözden geçirmeyi ihmal etmemiş; İzmit, Adapazarı bölgesinde yaptığı kısa seyahatte, bu grubun birliklerini de gözden geçirmişti. Resimde, Grup Komutanı ve Sakarya savaşı kahramanlarından Eyüplü Halit Bey solda, Başkomutan'ın iki yaveri Muzaffer ve Cevat Abbas, Paşa'nın gerisinde görülüyor.

MEKECE'DE

Aynı gün Mekece'de, Başkomutan ve İstanbul gazetecileri. Soldan: Hakkı Tarık Us, Tasviriefkâr Başyazarı Velid Ebuzziya, Foto Kenan, Halit Bey, Gazi ve Tümen Komutanı Hulusi Bey (17.6.1922).

TÜRK DOSTU BİR EDİP

Gazi Mustafa Kemal, Kocaeli teftişi sırasında, 18 haziran 1922 günü İzmit'e gelmişti. Bu tarihlede İstanbul'da bulunan Türk dostu Fransız edibi Claude Farrère de İzmit'te gelmiş ve Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilmişti. Resimde ünlü edib, gördüğü yakın ilgiye heyecanla mukabelede bulunuyor...

İZMİT'TE

Gazi Mustafa Kemal Paşa, memleketimizde misafir bulunan Fransız edibi Claude Farrère ile İzmit istasyonunda merasim kıtası önünde...

İLHAM KAYNAĞI TÜRKİYE

Claude Farrere Türklere ve Mustafa Kemal'e o kadar hayrandı ki, memleketimizi ziyareti, eserlerine ilham veren unutulmaz hatıralarla dolmuştu.

KABUL RESMİ

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Fransız misafiri Claude Farrère şerefine tertip edilen kabul resminde nutuk söylüyor...

ZİYAFET

Mustafa Kemal Paşa, Fransız misafiri şerefine verilen ziyafette görülüyor. Yanındaki zat, Kızılay İkinci Başkanı Hamid Hasancan'dır...

Ankara'da yapılan at yarışları çok rağbet bulmuştu. Gazi Paşa'yı, hemen bütün komutanları, siyaset adamları burada görebiliyorlardı.

EGZERSİZ

Büyük Taarruz'dan evvel poligonda mazerle yapılan bir atış talimi sırasında...

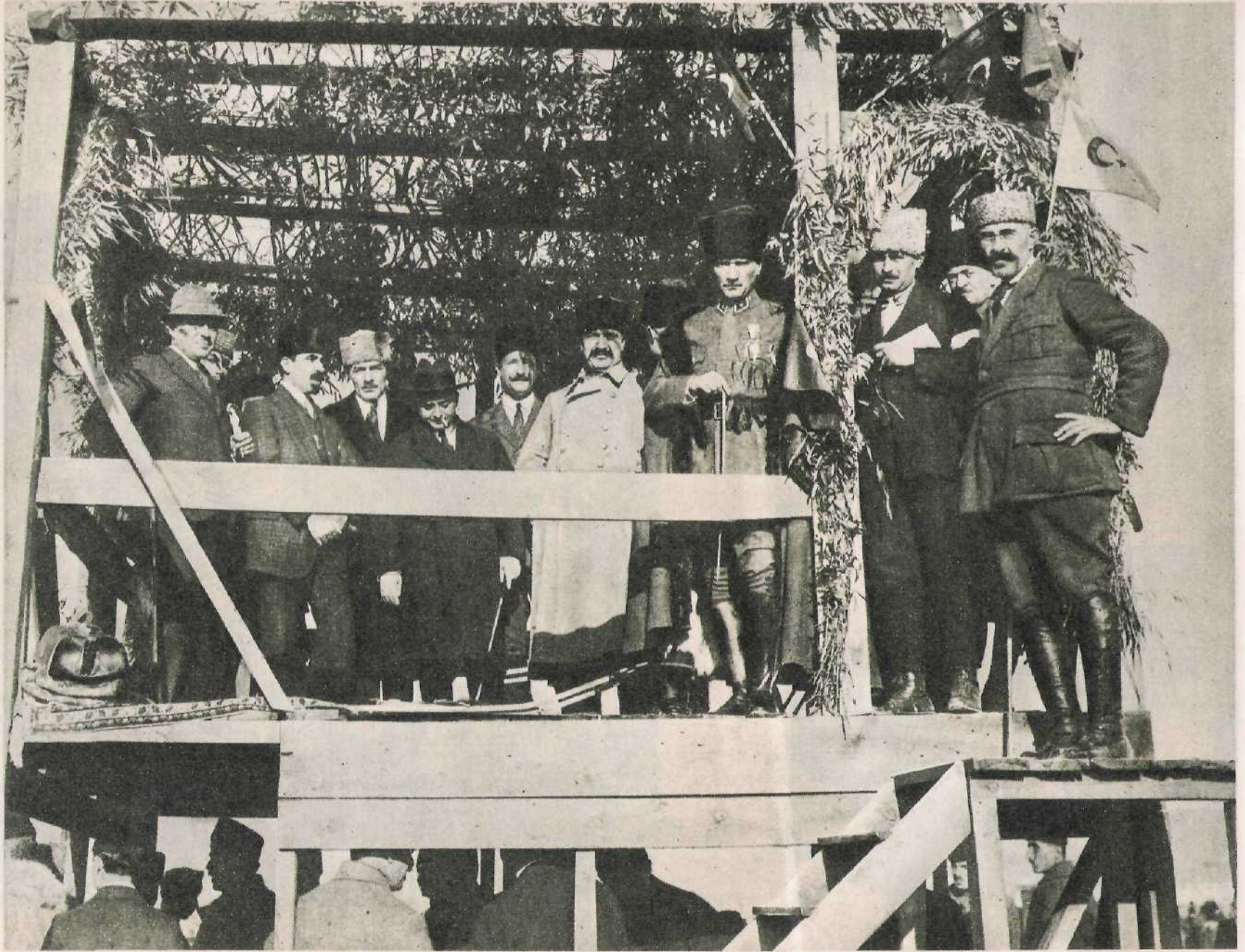

ÇOCUKLARIN DOSTU

Atatürk'ün, yarışlara o kadar önem vermesinin bir sebebi de, bunların, yetim çocuklar yararına olması idi. İşte büyük insan, bir küçük yetimle birlikte. Çocuğun göğsünde:«Hasılatı yetim içindir, diriğ etmeyiniz» cümlesi yazıtı bir bant var. Resimde, Fevzi Paşa (Çakmak), Refet Paşa (Bele), Hüsrev Bey (Gerede), Afgan elçisi Sultan Ahmed Han ve Azerbaycan elçisi İbrahim Abilof görülmektedir.

FEVZİ ÇAKMAK'LA BERABER

Yarışlardan önce yabancı devlet adamları Mustafa Kemal ve Fevzi Paşaları şeref locasında ziyaret ediyorlar.

BİR DÜĞÜN

Mustafa Kemal Paşa, maiyetindekiler! çok severdi, Onların iyi veya kötü günlerinde daima yanlarında olmak isterdi. Muhafız Komutanı Yüzbaşı İsmail Hakkı'nın (General İsmail Hakkı Tekçe) düğününde...

TEFTİŞLER

Büyük Taarruz'dan önce bir teftişte.

Vatanın kurtarılması günleri yaklaşıyordu. Mustafa Kemal Paşa askerî birlikleri dolaşıyordu.

O sene Ankara'daki subay talimgahının yıldönümü büyük merasimle kutlanmıştı. Gazi, talimgaha geliyor...

TALİMGÂH

Subay talimhahında büyük çadırın içinde... Mustafa Kemal'in arkasında: [Solda) Tunalı Hilmi, direğin yanında Bulgar temsilcileri, Paşa'nın arkasında solunda Dışişleri Vekili Prof. Y. Kemal Tengirşek, Kurmay Albay Ömer Lütfü Paşan, Kurmay A. Rıza Eren, İlyas Sami Muş ve Salih Fansa.

İLKBAHAR BAYRAMI

Ankara en heyecanlı ilkbaharını yaşıyordu. Ölüm- kalım savaşının eşiğinde idik. O yıl törenle kutlanan İlkbahar Bayramı'ndan bir hatıra.

SUBAYLARLA YAKINDAN İLGİLENİYOR

Büyük Taarruz'a pek az zaman kalmıştı. Ordunun subaya ihtiyacı fazla idi. Bu maksatla Ankara'da kurulmuş olan talimgah, subay ihtiyacını karşılıyordu. Talimgaha büyük önem veren Mustafa Kemal Paşa her fırsatta geliyor ve buradaki çalışmalarını yakından izliyordu. Resimde talebeler Paşa'nın önünden geçiyor.

OLAYLAR HIZLANIYOR

Büyük Taarruz'a hazırlanıldığı günlerde, Mustafa Kemal Paşa, Adnan Bey (Adıvar) ve zamanın Müdafaa Vekili ile birlikte... Doktor Adnan Bey o zamanlar Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) bulunuyordu.

KUMANDANLAR İLE

Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir Paşa, Müşir Fevzi (Çakmak), Nureddin Paşa, Asım Paşa (Gündüz) bir askerî tatbikat sırasında.

Başkomutanımız, artık mareşal üniforması ile ordusunun başında [di.

SAVAŞA HAZIRLANAN HÜKÜMET

Meclisin ve hükümetin tabii reisi olan Mustafa Kemal Paşa, İcra Vekilleri ve yabancı temsilcilerle bir toplantıdan çıkarken: (Sağdan) Afgan Elçisi Sultan Ahmed Han, İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Fevzi Paşa (Çakmak), Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam, Gazi, Maarif Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Azerbaycan Elçisi İbrahim Abilof, Maliye Bakanı Hasan Saka, Hariciye Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk, siyah gözlüklü İktisat Bakanı Mahmut Celâl (Bayar) ve Adliye Bakanı Refik Şevket İnce, başları açık Sovyet temsilcileri.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin
ve Devletimizin Reisi
Gazi Mustafa Kemal. zaferden önce
sivil kıyafetiyle.

MECLİSTE
Heyecanlı
konuşmalardan sonra
Gazi Mustafa
Kemal Paşa,
Büyük Millet
Meclisinden çıkıyor.
(Resimde görülen
arkadaki uzun
boylu, sivil zat
Ruşen Eşref
(Onaydın) dir.

ZAFER İÇİN
Türklerin ölüm - kalm
günleri idi. Memleketin
her yanında zafer ve
kurtuluş için dualar
ediliyordu. Yandaki
resim, Meclisin önünde
yapılan bir dua
törenini gösteriyor.
Gazi'nin sağında
Rauf (Orbay), solunda
Ali Fuat (Cebesoy) var.

EN BÜYÜK VE EN KÜÇÜK

Gazi Mustafa Kemal, zaferden önce bir bayram günü kendisine elinde bir bayrak olarak manzume okuyan gazeteci İzzet Ulvi'nin oğlu Gültekin'i takdir etmişti.

GÜNLER YAKLAŞTIKÇA

Büyük Taarruz'dan birkaç gün önce... Bu vatani kurtarmanın heyecanı içinde Büyük Millet Meclisi balkonundan askerini selâmlıyor.

Gazi Mustafa Kemal, «Sakarya» adlı atı üzerinde.

EN BÜYÜK GÜN

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, 26 ağustos 1922 sabahı gün doğarken Kocatepe'de, Büyük Taarruz'umuzun gelişimini beklerken.

KOCATEPE'DEN AFYON'A BAKIŞI

Türk milletinin kaderini deęiŐtiren Büyük Taarruz safha safha çetinlikler göstermesine rağmen geliŐiyordu. BaŐkomutanın gözleri hep ileri ateş hattındaydı. {Sahra dürbününün başında, kolonyal Şapkalı gözetme subayı, kurmay adayı genç, rahmetli Orgeneral Őahap Gürler'dir.}

ORDULAR HEDEFİNİZ
AKDENİZ'DİR... İLERİ

Dumlupınar Zaferi'nden sonra kendi elyazısı ve imzası ile Türk ordusuna meşhur emrini vermişti. Yarıda, bu tarihî emrin orijinali ve aşağıda tam metni.

GARP CEPHESİ KOMUTANLIĞI

aded

Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları!

Afyonkarahisar - Dumlupınar büyük meydan muharebesinde zalim ve mağrur bir ordunun anasın asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha ettiniz. Büyük va necip milletimizin fedakârlıklarına lâyık olduğunuzu ispat ediyorsunuz, Sahibimiz olan büyük Türk milleti, istikbalinden emin olmaya haklıdır. Muharebe meydanlarındaki maharet ve fedakârlıklarınızı, yakından müşahade ve takip ediyorum. Milletimizin hakkınızdaki takdiratına delâlet etmek vazifemi mütevaliyen ve mütemadiyen ifa edeceğim.

Başkumandanlığa teklifatta bulunmasını cephe kumandanlığına emrettim.

Bütün arkadaşlarınızın Anadolu'da daha başka meydan muharebeleri verileceğini nazarı dikkate alarak ilerlemesini ve herkesin kuwayı akliyesini ve menabii celâdet ve hamiyetini müsabaka ile ibzale devam eylesesini talebederim.

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İler!!

Türkiye Büyük Millet
Meclisi Reisi
Başkumandan
M. Kemal

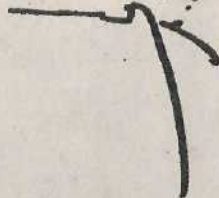
غرب جبهه سی قوماندانلی

عدد

تورکیا بویوک میلت مجلسی اردواری !

آفون قره عصار - بویوک میلت مجلسی اردواری
غارب جبهه سی قوماندانلی
لایحه اولوغلی ایلتیلمه ایستدیر . صاهمزل اولان بویوک تورک ملی استقلالده ایستدیر .
مجا - به سیدلرده کی ملارت وذلک لایحه ایستدیر . تقضیه ایستدیر .
مقدردی تقدیرتیه دولت اتیک و تقضیه توالیا و متادیا ایضا ایستدیر .
باسدی قوماندانلیغ تقضیه بولسا ایستدیر .
بوتوره اردواری سدرک نام اولیده دهاتقیده مجاری وریجه ایستدیر .
دکترک توی تقضیه و منابع هیلان و حتی سابقه ایله دوام ایستدیر .
اردواری ! ایستدیر !

تورکیا بویوک میلت مجلسی
باسدی قوماندان

MEHMETÇİKİZMİR'DE

9 Eylül 1922... Türk ordusu uzun zamandan beri hasretini çektiği güzel İzmir'e girerken görülüyor.

MUSTAFA KEMAL GELİYOR

10 Eylül 1922... Mustafa Kemal Paşa yanında büyük Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa (Çakmak)'la birlikte güzel İzmir'e giriyor.

İZMİR'İN HALİ

Düşman işgalinden kurtulan dertli İzmir, büyük yangından sonra işte bu hale gelmişti.

İZMİR'DE RANDEVU...

Daha önce Franklin Bouillon'a İzmir'de randevu verilmişti. Mustafa Kemal Paşa Fransız temsilcisini Göztepe vapur iskelesinde bekliyor. (Grupta Abdülhalik Renda, R. Orbay, R. Eşref, Mustafa Kemal Paşa, C. Abbas, F. Okyar ve S. Bozok görülüyor.)

KOL KOLA...

Mustafa Kemal Paşa ile Franklin Bouillon'un karşılaşmaları pek heyecanlı olmuştu. Birbirlerini kucaklamışlar, sonra kol kola girip bir müddet öyle yürümüşlerdi. Gazi, Bouillon'la konuştuğundan sonra onu Uşşakizadelerin köşküne götürmüştü.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİ ZİYARET

Zaferden sonra Gazi Mustafa Kemal'in Meclise riyaşet ettiği günlerin birinde: O tarihte Meclise elektrik motoru temin edilmiş, salona bir de lüstr asılmıştı...

ACI HABER

İzmir'de hasta bulunan annesi Zübeyde Hanımın vefatını Eskişehir'de öğrenmişti. Bu acı habere rağmen derin kederini belli etmemeye çalışarak yoluna devam etti.

UZUN MANZUME

Vezirhan'da bir çocuk uzun bir manzume okumuştur. Mustafa Kemal Paşa çocuğa teşekkür etti. Fakat yanındaki büyüklere dönüp: «Bu yaşta bir çocuğa bu kadar uzun bir manzume ezberletmek doğru değildir» dedi.

ANNESİNİ GÖRMEK İSTİYORDU...

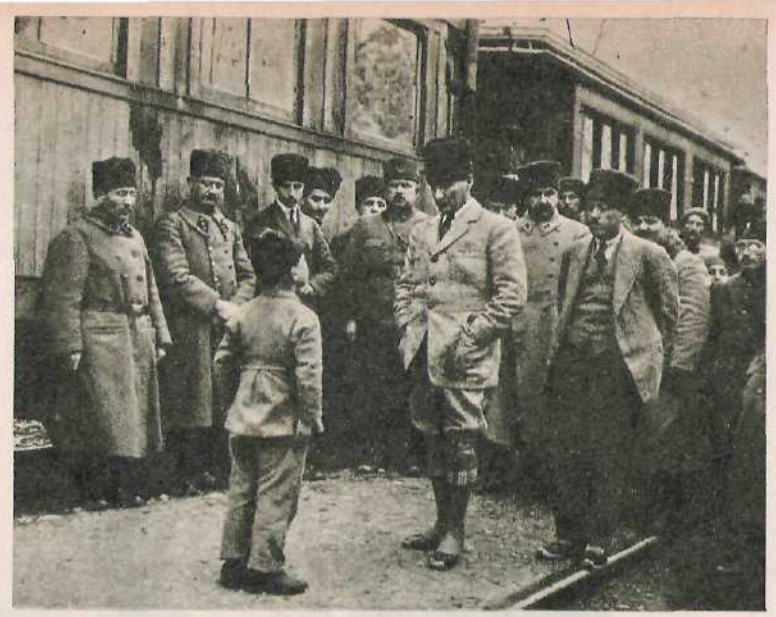
Mustafa Kemal Paşa kurtarılan toprakların halkı ile temas ve orduyu teftişe çıkmıştı. Ankara'dan Eskişehir'e geldiği zaman büyük bir kalabalık kendisini karşılamıştı. Teftiş seyahatinin sonunda İzmir'e gidip annesini de dünya gözü ile görmek istiyordu.

VEZİRHAN'DA

Veziirhan'a vardıkları zaman bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Buna rağmen bütün Vezirhanlılar onu görmeye hazırlanıyorlardı.

O VE ÇOCUKLAR

Yalnız o çocukları değil, bütün memleket çocukları da Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı seviyorlardı. Netekirn Osmaneli'nde Öğrenciler kendisini şiir yağmuruna tutmuşlardı. Hepsini birer birer dinledi.

FİLMİ ÇEKİLİYOR

İzmir'de hükümet konağından çıkıp Fevzi Paşa ile birlikte, üstü açık otomobiline bindiği zaman, filmini çekebilmek için bekleyen filmcileri karşısında bulmuştu. Bu, Mustafa Kemal Paşa'nın çekilen ilk filmi idi.

YARIMCA İSTASYONUNDA

Üzerinde askerî elbisesi olduğu halde Yarımca'da kıtaları teftiş ediyor.

TOPLU BİR HALDE
Gazi Mustafa Kemal Paşa,
Kazım Karabekir,
Müşir Fevzi Çakmak ve
Asım (Gündüz) paşalar...
Erinden mareşaline
kadar bir kahramanlar
grubu. (Arka planda,
Ankara ve İstanbul
gazetecileri.)

ALAY SANCAĞI ALTINDA

Birinci Ordunun teftiş günü... 25. Topçu Alayının sancağı altında, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Nurettin Paşa ve diğer subaylar görülüyor.

BÜTÜN ERKEKLER ASKER

Çerkeşli'de gençler, orta yaşlı erkekler hep silâh altında olduğu için. Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar karşılamıştı.

BİR BAŞKA GÜN

Resimde, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa gene bir teftiş sırasında, yanında Ordu Komutanı Nurettin Paşa ile birlikte görülüyor...

MİLLETİN GÖZBEBEĞİ Herkesin canı gibi sevdiği Gazi Mustafa Kemal Paşa, Gebze'de.

GEBZE'DE KARŞILANIŞ...

Başkumandanlık treni Gebze'de büyük heyecanla karşılanmıştı. Civar bahçeler onu görmeye gelenlerle dolu idi. Mareşal üniforması içinde bir abide gibi idi. Karşısındaki mantolu hanım, meşhur romancı Halide Edip Adıvar'dır. Arkasında, gazeteci Naşit Uluğ, 1. Tümen Komutanı Albay Hüseyin Hüsnü (Erkilet), gazeteci Mecdi Sadreddin, Topçu Komutanı General Galip ve Cevat Abbas...

DİKKATE DEĞER BİR MEVKİ

O yıllarda Gebze, Anadolu'nun en dikkate değer yerlerinden biri idi. Türk kuvvetlerinin biraz ilerisinde İngiliz askerleri bulunuyordu. Gazi Mustafa Kemal, Gebze'deki teftişte görülüyor.

KARARGAH YOLUNDA

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa ile birlikte bir fayton arabası ile karargâha doğru gidiyorlar...

TENKİT

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Yarımcı'da Birinci Ordu birliklerini teftişten sonra tenkitlerini birlik Komutanı Albay Cemil Conk'a açıklarken. (Cemil Conk sağda, Ordu Komutanı Nurettin Paşa solda görülmektedir.)

**BURSALILARLA
BERABER**

Bursa, düşman işgalinden kurtulduktan sonra Gazi Mustafa Kemal Paşayı bağrına basmıştı. Paşa bu ziyareti sırasında Bursalılara hitap ediyor.

İNEGÖL HEYECAN İÇİNDE

Bilecik yolu ile tekrar Bursa'ya hareket edildiği zaman, önce İnegöl'e uğranılmıştı. O gün İnegöl'de âdeta yer yerinden oynadı. Civar köylerden Gazi Paşa'yı görmek için gelenlerle, İnegöl sokakları o güne kadar görülmemiş bir şekilde dolmuştu.

BURSA'DAKİ EV
Bursalıların, Gazi Mustafa Kemal Paşaya hediye ettikleri köşk. Bursa seyahatinde Mustafa Kemal Paşa burada oturmuştu.

BURSA'DAN AYRILIŞ
Karlı bir havada Bursalılar,
ona doymadan kendisini
candan uğurlamışlardı.

HASTANE OLAN İSTASYON
Kütahya tren istasyonundayız.
Bu istasyon, ihtiyaç üzerine
Kızılay hastanesi haline so-
kulmuştu. Mustafa Kemal Pa-
şa, Bursa'dan İzmir'e gider-
ken buraya uğrayıp yaralıları
ziyaret etmeyi unutmamıştı,

İZMİR YOLUNDA

İzmir'e, sevgili annesinin mezarını ziyarete gidiyordu. Kederli idi. Uşak istasyonunda kısa bir duruş sırasında trenden inmiş, halkın arasına katılmıştı.

GÜNEY İSTASYONUNDA
İzmir yolculuğuna devam
etmek için buradan dekovile
binmek mecburiyeti vardı.
Hava çok soğuktu. Mustafa
Kemal Paşa, hafif bir nezle
geçiriyordu. Fakat bu, seyahatine
devam etmesine engel olmadı.

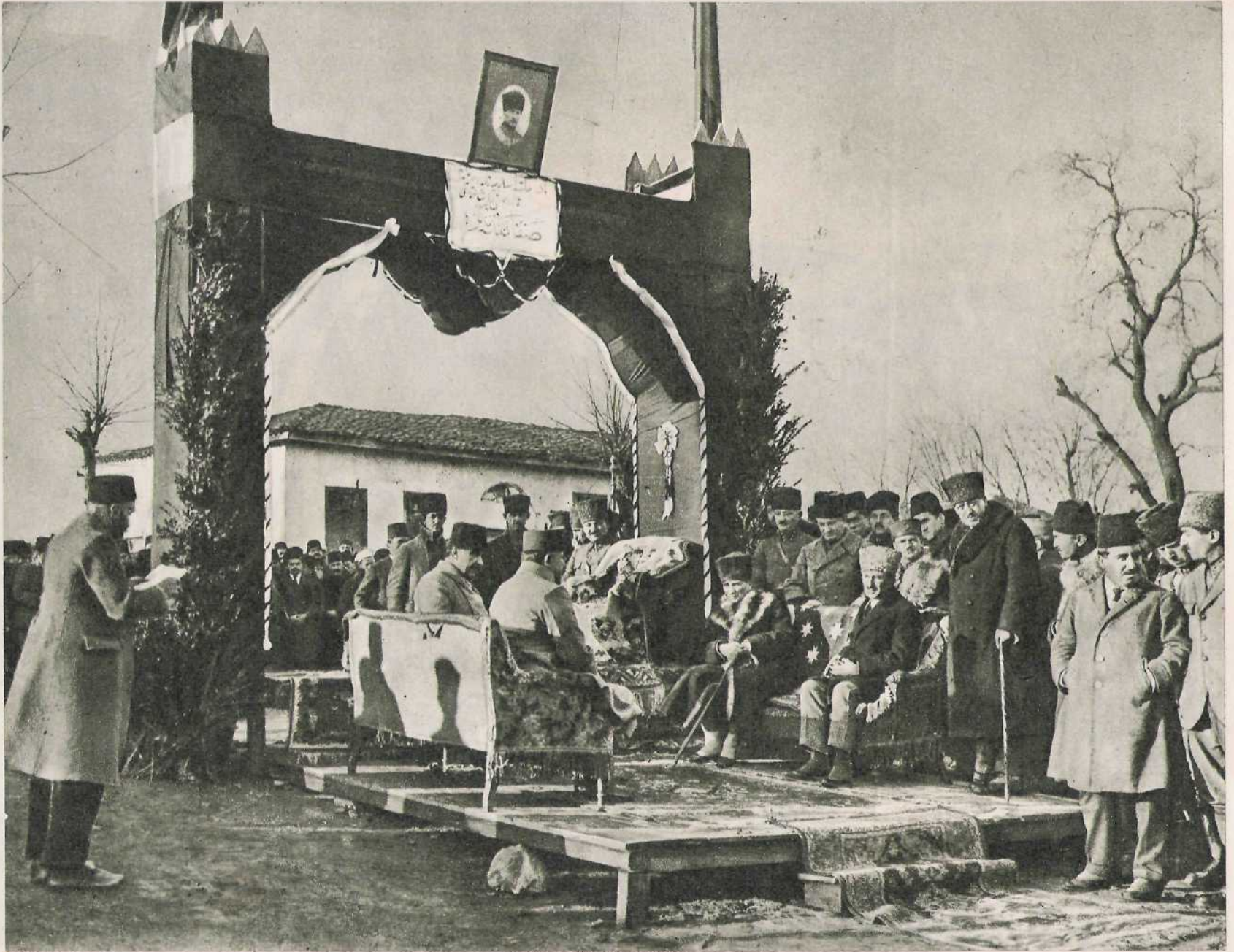

DEKOVİL

Memleket davaları uğrunda yurdu adım adım dolaşırken büyük yorunluklara katlanıyordu. Güneyköy istasyonunda dekovile biniyor.

KASABA'DA

O'nu, memleketteki ecnebler de seiyor, sayıyordu. Kasaba'da bir İranlı ortaya atılmış, Gazi'nin karşısında Farsça çok uzun bir nutuk söylemişti.

BÜTÜN ANNELERİN EVLÂDI

Annesi yeni ölmüştü. Gittiği her yerde, herkes onun derin acısını paylaşıyordu. Mahzun yüzünde küçücük bir neşe ışığı görmek istiyordu.

AHDİM VAR PAŞA!...

Manisa'ya ayak bastığı gün, ihtiyar bir kadın önüne çıkmış: «Ahdim var Paşa...» diyerek onun eline sarılmış ve uzun uzun öpmüştü.

MENEMEN VE MANİSA'DA

Menemen'de O'nu sevgili Mehmetçikleri; Manisa'da, ellerinde bayraklarla öğretmen hanımlar karşılamıştı. (Yukarıda Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yanında Kâzım Karabekir ve Fevzi Çakmak Paşalar görülmektedir).

SON RESMİ

İzmir'de, 14 ocak 1923'te vefat eden Zübeyde Hanım'ın kendisine hizmet edenlerle birlikte alınmış resmi. Bu, onun son hatırasıdır...

ANNELERİN ANNESİ

Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım, burada Refik Osman Paşa Camii (naziresinde yatıyor...

ZİYARET

Mustafa Kemal faşa, sevgili annesinin mezarını ilk defa ziyaret etmek için Ferik Osman Paşa camiine giriyor.

Mustafa Kemal Paşa, annesinin mezarının başında. Yanında, Kâzım Karabekir ve Fevzi Çakmak Paşalar...

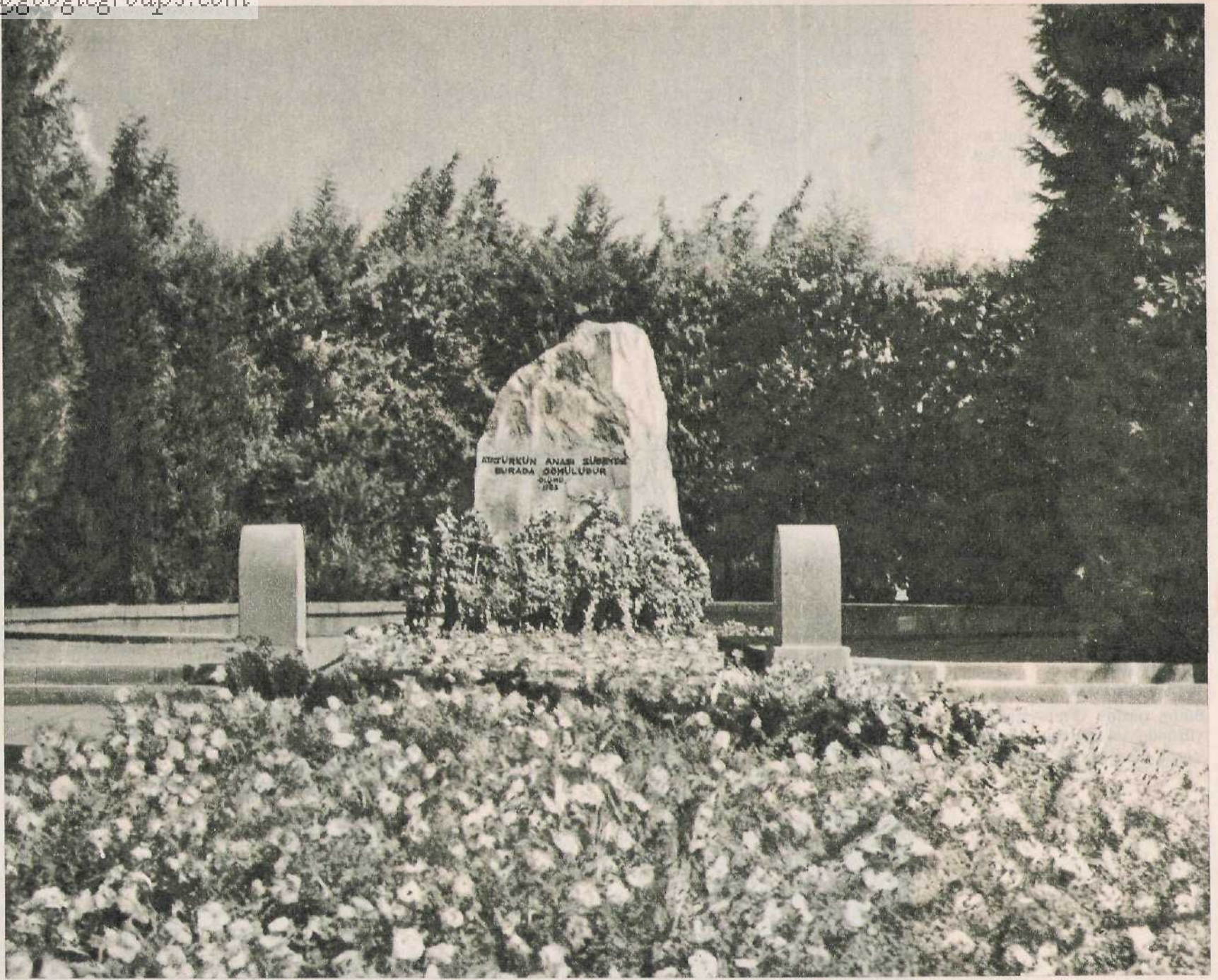
TAZE ÇİÇEKLER

Annesinin huzurundan ayrıldığı zaman, mavi bakışları, hüznü dolu idi. Önde yürüten genç kızlar, taze çiçekler taşıyorlardı.

KARŞIYAKA İSTASYONUNDA

Bütün gözler, O'nun mahzun yüzünde toplanmıştı. Herkes dardini paylaşmak istiyordu.

BURADA YATIYOR

Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal Paşa'nın annesi Zübeyde Hanım İzmir'de burada yatıyor,

BASMAHANE İSTASYONU

Düşman tarafından yakılmış ve yıkılmış olan İzmir'in Basmahane istasyonu, tarihî günlerinden birini yaşıyordu. Bayrağın hemen arkasında Gazi Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir Paşalar ve diğer silâh arkadaşları birlikte görülüyorlar.

EN GÜZEL ÇİÇEKLER

İzmir bahçelerinin en güzel çiçekleri o gün Mustafa Kemal için derlenmişti..

BAŞSAĞLIĞI DİLEYENLER

Annesinin ölümünden sonra İzmirli Mustafa Kemal'i ilk defa görüyorlardı. Kadınlar, kendisini durdurup başsağlığı diliyorlardı.

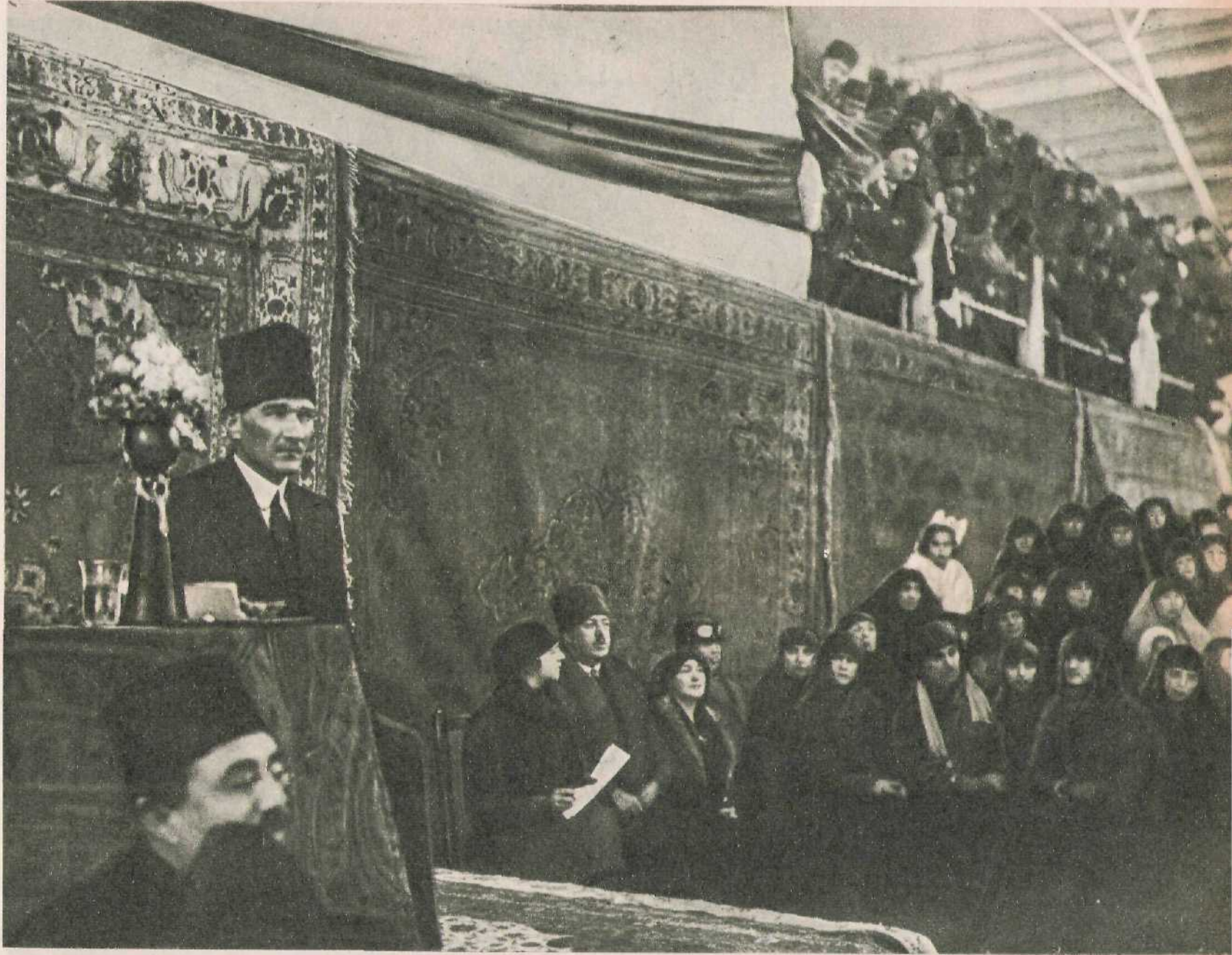
EVLİLİK

Gazi Mustafa Kemal, İzmir'i kurtardıktan sonra tanıştığı Lâtife Hanım'la 29.1.1923 günü İzmir'de Göztepe'de Uşakizadelerir köşkünde nikâhlanmışlar di. Resimde (sağdan), Lâtife Hanım, Muammer Bey, baldızı Vecihe Hanım, kayınvalidesi, Gazi Paşa. küçük baldızı Rukiye Hanım görülmektedir.

İLK TOPLANTI

Gazi Mustafa Kemal, İzmir de binlerce kadın ve erkek vatandaşı ile 2 şubat 1923 günü büyük bir hasbıhal toplantısı yapmıştı. Eşi Lâ-tife Hanım'la birlikte eski gümrük binasının, her ta-rafı halılarla süslenmiş sa-lonuna geldikleri zaman, görülmemiş sevgi gösteri-leri ile karşılanmışlar ve konuşmalar altı saat sür-müştü. Vatandaşlar, ken-disinden bir çok soruların cevaplarını almışlardı. Eşi Lâ-tife Hanım, önemli ko-nuları not etmek suretiyle yardımda bulunmuştu. Re-simde, Mustafa Kemal Pa-şa, aşağıda sol köşede Lâ-tife Hanım, onun yanında o zaman İzmir Millî Eği-tim Müdürü olan Vâsıf (Çınar) Bey görülüyorlar.

**LÂTİFE HANIMLA
BERABER**

İzmir'de evlenmiş olan Mustafa Kemal Paşa, eşi Lâtime Hanımla Ankara'ya dönerlerken, Menemen'e uğramışlardı. Menemen o gün bayram yapmıştı.

HER ZAMAN ÖNDE

Çiftlik istasyonu civarında yapılan geçit resmi, çok parlak olmuştu. Bir tablo değerinde olan bu resimde, en öndeki süvari, Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır...

SÜVARİLERİMİZ GEÇERKEN

Süvariler, rüzgâr gibi geçerken komutanlar kılıçlarıyla Mustafa Kemal'i selâmlıyorlardı. Gazi de onlara mukabele ediyor.

AT ÜSTÜNDE

Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin (Altay) Paşa, Çiftlik istasyonu civarındaki ovada yapılan harekât hakkında Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya izahat veriyor. Arkadaki atlarda Kâzım Karabekir Paşa ve Lâtife Hanım görülmektedir.

ALIN TERİ
Bir vatan kurtarmıştı.
Fakat bu ona, ne
çalışmalara, ne
fedakârlıklara ve ne
alın terine mal olmuştu!
Gazi Mustafa Kemal,
bir tatbikattan sonra
alınını siliyor.

BUKETLER VERİLİYOR

Akhisar, tarihinin en önemli gününü yaşamakta idi. Büyük misafiri gelmişti. Gazi Paşa'ya buket üzerine buket veriliyordu...

HER DERTLE İLGİLİ

Gittiği her yerde, herkesi dinliyor, her dertle ilgileniyordu. Muharebe bitmişti. Şimdi sosyal, ekonomik ve kültürel çalışmalar başlamıştı...

MEDAR KÖPRÜSÜ

Vatan hizmetinde hiç bir zor tanımazdı. İşte bir teftiş sırasında eşi Lâife Hanım ve arkadaşlarıyla yıkık Medar köprüsünden geçiyorlar.

BALIKESİR'DE

Balıkesir sokakları, zafer taklan ve bayraklarla süslenmişti, Taklara seccadeler asılmıştı. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, İstasyon civarında kurulan bir takın altından geçerken...

İLK DEFA

O günlerde pek mütevazı bir manzarası olan Balıkesir Belediye meydanında halk Mustafa Kemal Paşa'yı ilk defa heyecanla bağrına basıyordu.

YORGUNLUK KAHVESİ

Edremit yolu üzerinde bir küçük köy civarında, Tümen Komutanı General Naci Eldeniz, çadırlar kurdurarak Başkomutan ve eşine kahve ikram etmişti. Gazi'nin sağında, İkinci Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, Lâtife Hanımın arkasında Albay Osman Şevki ve Muhafız Komutanı Tekçe, solda Karabekir Paşa ve arkasında refakat subayı Mahmut Savdam (Siirt mebusu) var.

KÖY ÇOCUKLARI İLE BİRLİKTE

Büyük misafirleri görmeye
koşan köylü kızları,
Gazi Paşa ve hanımı ile
konuşuyorlar. Lâtfiye
Hanım, onlara çikolata
ikram etmişti. Çocuklar
o kadar zekice, uyanık
cevaplar verdiler ki,
o gün Gazi, belki
riayetinin en zevkli
saatlerini yaşadı,

EDREMITTEN SONRA

Mustafa Kemal Paşa, refikası Lâtife Hanım ve beraberinde bulunanlar, Edremit'te bir gece kaldıktan sonra yurt içi seyahatine devam ediyorlar.

YURT İÇİNDE

Zafer kazanılmıştı ama, yurt içinde yapılacak pek çok iş vardı. Mustafa Kemal Paşa, memleketin her tarafında tetkiklerine devam ediyordu...

ANKARAYA DÖNÜŞ

Balıkesir, İzmir ve havalisindeki teftişlerden sonra Ankara'ya gitmek üzere Eskişehir'den trene biniliyor. Lâfife Hanımın yanında İsmet Paşa (İnönü) görülüyor.

ANKARA'DA KARŞILANMA

Bir yurt gezisinden sonra Ankara kendisini, yerlisi ve yabancıları ile cepheden dönüyormuş gibi hasretle karşıladı.

ÇANKAYA'YA
GİDERKEN

İzmir seyahatinden
sonra Ankara
istasyonunda
Çankaya'ya gitmek
üzere kendisini
karşılayanlara
veda ediyor.

GÜNEY YOLCULUĞU

Adana'da Mustafa Kemal Paşa ve refikasını karşılayanlar arasında Fransızlar da vardı (başlan açık olanlar). Yeni evliler, istasyondan çıktıktan sonra, zafer takının aitından yürüyerek yolun bir kısmını yaya olarak geçtiler.

ŞEHRE DOĞRU

Adana halkının, «Yaşa. varol Paşa» sesleri arasında Mustafa Kemal Paşa ve refikası, şehre girmek üzere kendileri için hazırlanan otomobile biniyorlar. Bu açık araba, Adana caddelerinden geçerken, halk son derece heyecanlı gösterilerde bulunmuştu. Yandaki resimde, Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Lâtife Hanım, Adana Vilâyet Konağına giriyorlar. Bu resimde arkadan gelen zat, Adana Belediye Başkanı (Osmanlı hükümeti Nafia Nazırlarından, sonra T.B.M.M. üyesi) Ali Münit Yeğena'dır.,

ULUCAMI'DE

Mustafa Kemal Paşa, Adana'nın meşhur Ulucami-
ini öteden beri çok merak ederdi. Şehirdeki ilk zi-
yaretlerinden biri de bu olmuştu. Mustafa Kemal
Paşa ve arkadaşları Ulucamî'den çıkıyorlar...

ADANA HEMŞEHRİSİ

Gazi Mustafa Kemal, Adana Türk
Ocağı'ndan çıkıyor. Kapıdaki döviz-
de şunlar yazılıdır: «Aziz münci,
Adana Türk Ocağı, öz hemşehrîsi
Gazi Paşa'yı hürmetle karşılar!...»

ÖMÜR BOYUNCA
ANLATILACAK GÜN...
Kızlı, erkekli o zamanın
Adana çocukları, o günü
asla unutamayacaklardı.
Gazi Paşa aralarında
İdi. Kendileri de
bayraklar ve çiçeklerle
onu karşıyorlardı..

KIZ ÖĞRETMEN OKULUNDA

Adana Darülmuallimat'ı (Kız Öğretmen Okulu) Müdiresi Remziye Hanım, Mustafa Kemal Paşa ve Lâtife Hanım'ı okulun kapısında karşılamıştı. Yarının öğretmenleri heyecan içindeydi.

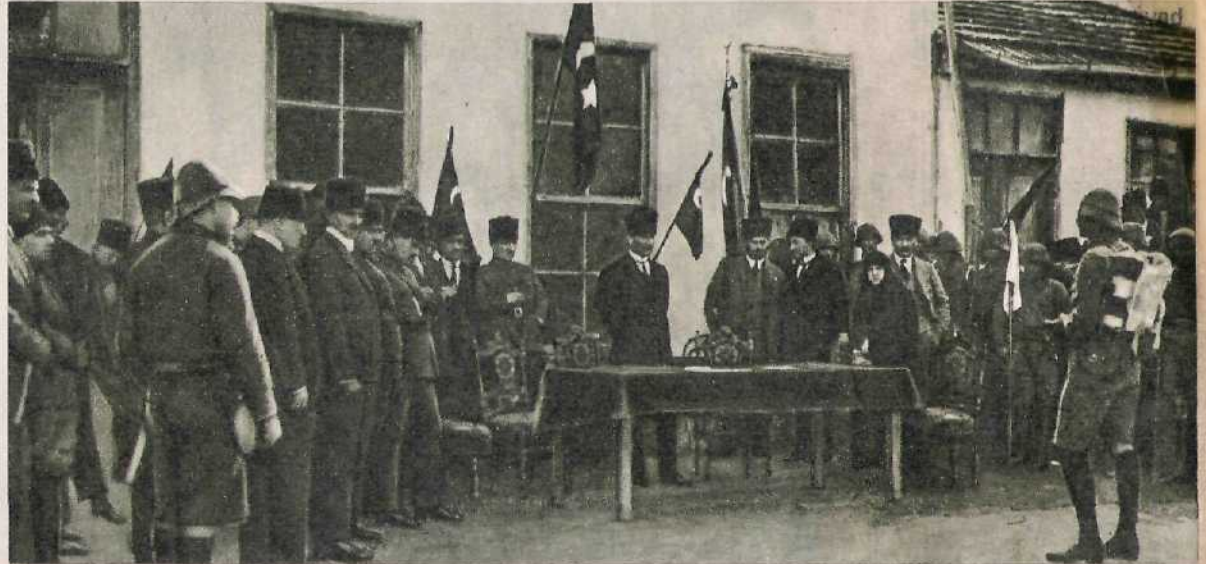

ADANA MÜCAHİTLERİNİN HEYECANI

Kurtuluş Savaşı'nda destanlar yaratan Adana mücahitleri, Mustafa Kemal Paşa'nın yoluna kendi elleriyle zafer takları yapmışlardı. Gazî'yi görmek için halk duvarların üstlerine kadar her tarafı doldurmuştu.

DİPLOMALAR DAĞITILYOR

Adana Erkek Öğretmen Okulu'nda Gazi, izcilere ait diplomaları kendi eliyle dağıtmıştı. Masanın hemen arkasında Lâtife Hanım, yaveri Salih Bozok Bey (üniformalı) ve Kılıç Ali Bey (sakallı) seçilmektedir.

HALK ARASINDA

Mustafa Kemal Paşa, Adana Sanayi Mektebini gezdikten sonra halk arasında Vilâyet Konağına dönüyor.

«DÜŞMAN ELİNDE
KALAMAZ!»

Gazi Mustafa Kemal'i güney gezisinde karşılayanlar arasında siyah tüllere bürünmüş bir genç kız da yer almıştı, «Hatay» ı sembolize eden bu genç kıza Mustafa Kemal: «Kırk asırlık Türk yurdu, düşman elinde kalamaz!» diyerek bütün yüreklerle su serpmişti. Resmimiz, bu tarihî anda büyük liderin derin ve manalı bakışlarının ifadesini gösteriyor. Mustafa Kemal, milletine verdiği sözü yerine getirmiş ve fâni hayata gözlerini kapamadan «Hatay» ı yabancıların elinden almıştır. (Arkada görünen zat, Gaziantep mücahitlerinden Kılıç Ali Bey'dir].

MERSİN'E HAREKET

Adana'dan Mersin'e hareket edileceği gün Gazi, Müşir üniformasını giymişti. Mart ayı olmasına rağmen palto giymemişti. Sihatle dolu idi.

ŞEYH SÜNUSİ İLE

Tarsus'un Yenice istasyonunda Mustafa Kemal Paşa ve refikasını büyük Afrika mücahidi Şeyh Sünusi karşılamıştı. Şeyh Sünusi, Mustafa Kemal'den: «İslâm dünyasının en büyük lideri» diye bahsedirdi...

YENICE'DEN AYRILIŞ

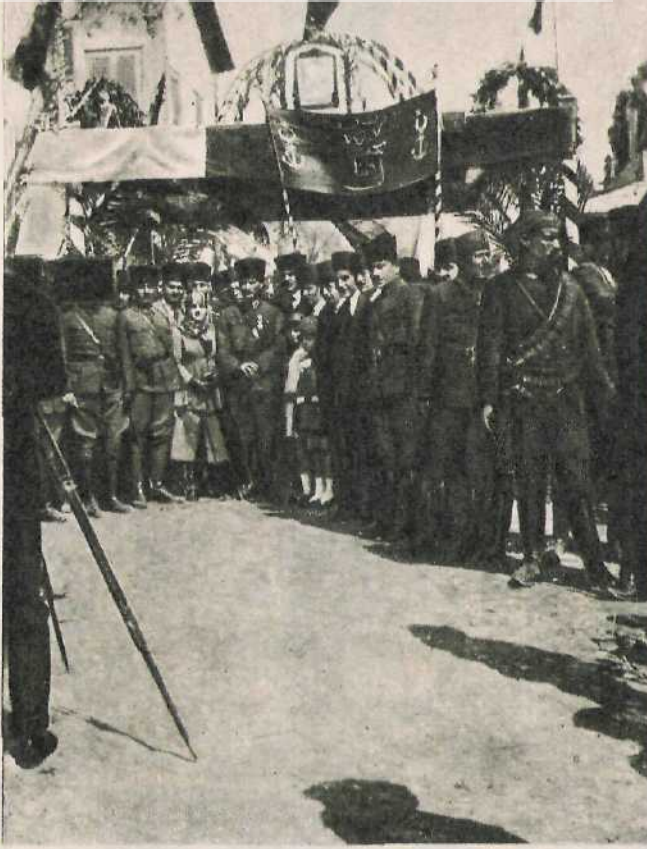
Gazi Paşa'yı Yenice'den ayrılırken uğurlayanlar arasında yine Şeyh Sünusi de vardı. Paşa'nın bu seyahatine Karadenizli muhafızlar millî kıyafetleriyle katılmışlardı.

O'NU GÖRMEK
İÇİN
Mersin'de yapılan
karşılama
töreni sırasında
iki çocuk
protokol
kordonlarını
yararak Paşa'nın
karşısına
çıkmişti.
Gazi'yi görmek
istiyorlardı.
Büyük insan,
çok duygulandı
ve küçükleri
oğsadı.

DENİZCİLERLE BERABER

Gazi ve arkadaşları, Mersin denizcileri ile birlikte bir fotoğrafçıya poz veriyorlar. Denizcilerin, ellerinde tuttukları dövizde, «Mersin Bahriye Esnafı» yazıdır.

BÜYÜK HEYECAN

Gazi Paşa'yı, mümkün olduğu kadar daha iyi görmek için küçük bir Mersinli kız, kafilenin önüne atılmıştı. Hem koşuyor, hem de başı arkaya dönük, gözlerini onlardan ayırmıyordu. Mustafa Kemal Paşa, daha sonra koşmaktan terlemiş, heyecan içindeki çocuğu şefkatle sevmişti. Bu, küçük kızın hayatının en büyük hatırası idi.

HÜKÜMET KONAĞINA GİDİLİYOR

Mustafa Kemal Paşa, yol arkadaşları ve karşılayıcılar hep birlikte Mersin hükümet konağına gidiyorlar...

MERSİN NUTKU

Yurt içinde
büyük yankılar
yatan bu nutku,
Mustafa Kemal
Millet Bahçesinde
söylemiş, dakikalarca
alkışlanmıştı.

TARSUSTA

Tarsus'taki Ulu Camiin avlusu Gazi Paşa'nın
çok hoşuna gitmişti. Lâtime Hanım'la birlik-
te ağır ağır avlunun her tarafını dolaşmıştı.

ÇOCUKLARIN RUHUNA İNİYOR

Tarsus'ta bir okulda çocukların hiç oyun oyna-
madıklarını hayretle görmüştü. Bunun üzerine
küçük çocuklara okul oyunlarını öğretmişti.

MİLLET BAHÇESİNDE

Mustafa Kemal, refikası ile dinleniyorlar. Arkadaki grupta şair Mehmet Emin Yurdakul, Kılıç Ali Beyler ve oturanlar arasında Başyaver Salih Bey bulunmaktadır

BİRKAÇ DAKİKA DİNLENME

Tarsus'un tarihî Çağlayan bahçesinde kısa bir dinlenme. Kendisine burada marul ikram edilmişti

KONYA SEYAHATI
Gazi Mustafa Kemal Paşa
ve Lâtime Hanım,
Konya'da karşılanıyorlar.
O zamana göre son
derece muntazam bir
izci teşkilâtı, halk, din
adamları. (Yandaki
resimde) Mevlevî dergâhı
postnişini Abdülhalim
Çelebi ve dergâhın ileri
gelenleri misafirlerin
etrafında.

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERLE

Civar vilâyetleri dolaştıktan sonra tekrar Konya'ya uğradıkları zaman, öğretmenler ve öğrenciler tarafından karşılanıyor.

KONYA'DA DOLAŞMA...

Askerî Mahkeme'ye verilen Ali İhsan Paşa (boz kaputlu) da Gazi'yî selâmlamaya gelmişti. Lâtife Hanımın solunda ordu komutanlarından Nihad Paşa.

KURBANLAR KESİLİYOR

Yol boyunca Gazi için kurbanlar kesilmekteydi. Paşa, refikasını mümkün olduğu kadar bu hazine sahnelerin uzağından geçiriyordu...

KIZ MUALLİM MEKTEBİNDE

Konya Kız Muallim Mektebi'nde yarının öğretmenleri ile bir konuşma...

MEDRESEYİ GEZİYOR
Gazi Mustafa Kemal
Paşa, beraberinde
Muhafız Kıtası
Komutanı İsmail Hakkı
Tekçe olduğu halde
bir medresenin hayat
ve eğitim şartlarını
da tetkik etmişti.

AKŞEHİR'DE

Uşak'a giderken Akşehir'e de uğradı. İstasyon önünde toplanan kadınlar, erkekler ve çocuklar, ellerindeki bayrakları indirerek onu heyecanla selâmladılar.

UŞAK'TA

Kurtuluş savaşından sonra ne gibi kalkınma hareketleri olduğunu görmek üzere yeniden Uşak'a gitti. İlgililerden izahat alıyordu...

AFYON'A DOĞRU

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Uşak'tan uğurlanmaları, karşılaşıları gibi pek heyecanlı olmuştu. Buradan sonra doğrudan Afyon şehrine hareket edildi...

HEP O'NU GÖRMEK İÇİN

Mustafa Kemal Paşa'yı görmek için, O'nun çeşitli resimleri ve ellerinde bayraklarla köylerinden şehre inmişlerdi. O'nun bir an evvel geçmesini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

AFYON İSTASYONUNDA

Afyon'da karşılama, aynı derecede heyecanlı olmuştu. Misafirlerin istasyonda, o günün hatırasını tespit eden toplu bir resmi

DONANAN ŞEHİR

Afyon'da Mustafa Kemal'i karşılayan halk, bir bayram günü yaşıyordu. Şehir donatılmıştı,...

KILIÇ - KALKAN OYUNU

Şehrin büyük caddelerine taklar kurulmuştu, Artık silâhlar patlamıyor, kılıç, kalkan oyunları oynanıyordu

SÜSLÜ KAĞNILARLA

Millî kıyafetini giymiş, kağnisini süslemiş çiftçiler, kilometrelerce ötelere Gazi'yi görmeye gelmişti.

BELEDİYEMİ ZİYARET

Afyon kızlarının kendi elleriyle süsledikleri faytonla Belediyeye gidiyorlar... Halk, dakikalarca faytonun peşini bırakmamış, arkasından yürümüştü.

MAHŞER GİBİ

Gazi Paşa'nın ve Lâtife Hanım'ın bindiği açık faytonu, Belediye binası önüne kadar bu mahşeri kalabalık takip etmişti,

AFYONLULARA HİTABI

Afyon Belediye Dairesine geldikleri zaman Mustafa Kemal Paşa, merdivenler üzerinde durup binlerce Afyonlu'ya hitap etmişti.

Kısa, fakat meşhur nutuklarından birini burada, Belediye binası önünde Afyonlulara söylemişti. Nutuktan sonra onun sağlığına binlerce kişi dua etmişti.

KÜTAHYA'DA

Mustafa Kemal Paşa, yaptığı büyük yurt gezisinde Afyon'dan sonra Kütahya'ya geliyor. Sabahın çok erken saati olmasına rağmen İstasyonla şehir arası, halk ve mekteplilerle dolmuştu. Mustafa Kemal Paşa ile maiyetindekileri bekliyorlardı. Nihayet büyük kurtarıcılarını aralarında gördüler...

COŞKUN KARŞILAYIŞ

Mustafa Kemal Paşa ve refikasının başında bulunduğu grup, Kütahya sokaklarında sık sık durduruluyor, üzerlerine her taraftan taze çiçekler serpiyor ve ayakları dibinde kurbanlar kesiliyordu.

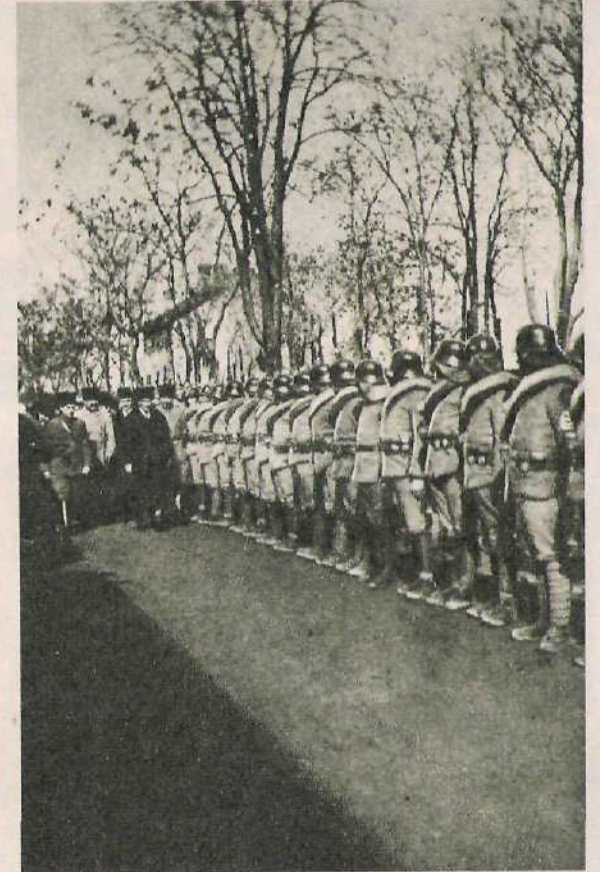
VATAN KURTARAN İNSAN

Bir gün içinde Kütahya'nın nüfusu iki misline çıkmıştı. En uzak ve sapa köylerden, vatan kurtaran insanı, Mustafa Kemal'i görmeye gelmişlerdi.

DÜNYA, ONUNLA İLGİLİ

Başına bir Kuvayi Milliye kalpağı giymiş olan bir Amerikan gazetecisi, eski Ankara istasyonunda Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın hükümet merkezine dönüşünü tespit ediyor.

ANKARA'DA SELÂMLANIŞI

Büyük yurt gezisinden dönüşünde Ankara, onu derin bir hasretle, sevgi ile karşıladı. Askerlerin gözünde, babaya kavuşmanın sevinci vardı.

O ZAMANKİ ÇANKAYA

Bu mütevazı, bu gösterişsiz taş duvarları arasında bir tarih yaratılmıştı. Zaferden sonra Mustafa Kemal Paşa, yine orada oturuyordu.

<http://groups.google.com/group/merakediyorum>

SEKİZ KÖŞELİ HAVUZ

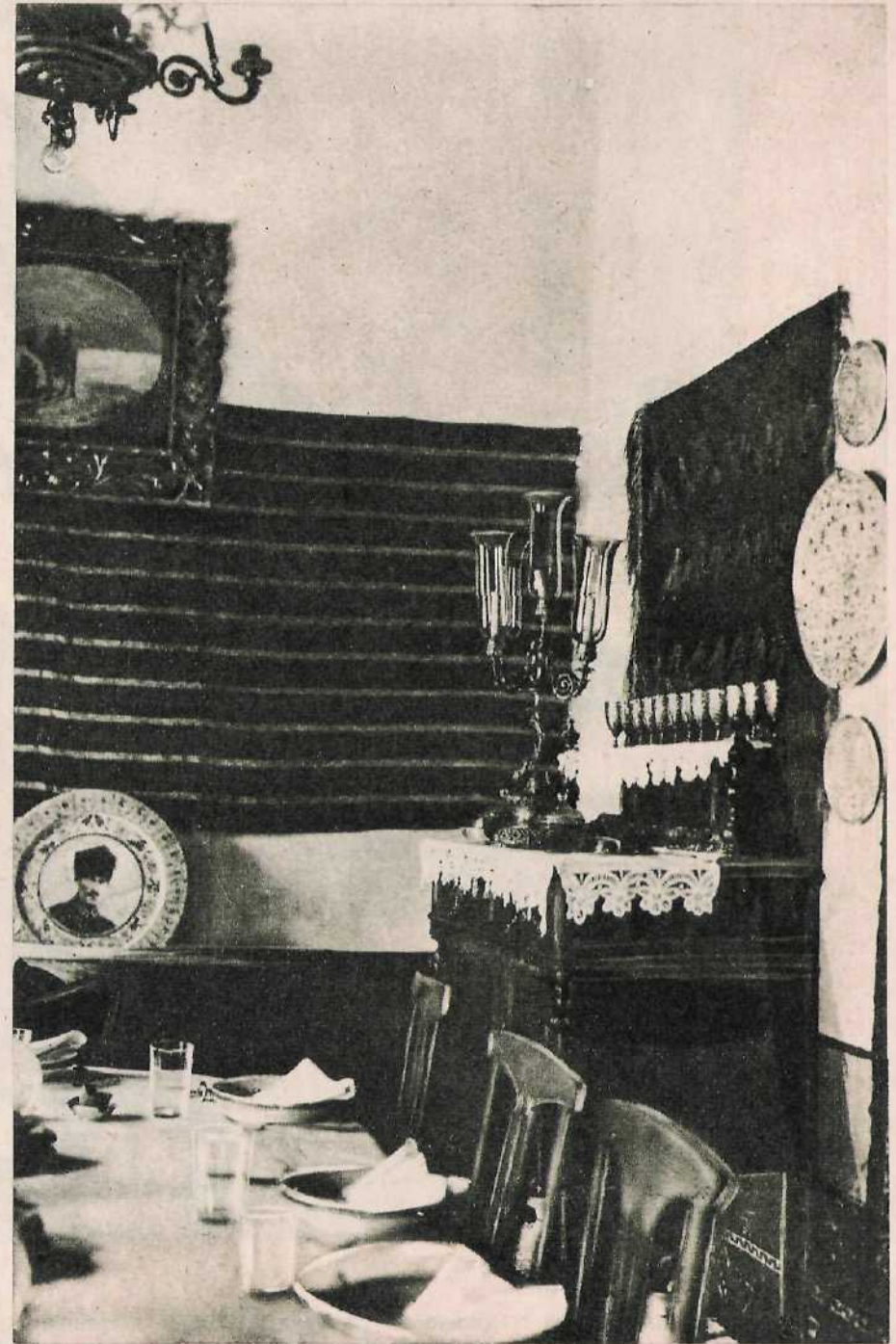
O yılların Çankaya'sında, Gazi Paşa'nın en çok sevdiği Havuzlu Salon.
Görülen perdeler, tablolar, Gazi'nin tanzim ettirdiği şekilde duruyor.

ÇALIŞMA ODASI

Kurtuluş Savaşında Ankara'da bulunduğu zamanlarda da, Zaferden sonra da çalıştığı oda. Etajerde annesinin ve kendisinin resmi görülüyor.

HATIRALAR ARASINDA

Zaferden biraz sonra Çankaya'deki köşkte Mustafa Kemal'in yemek odası. Duvarda bir çöl tablosu, kendi resmini taşıyan bir çini tabak. Gazi Mustafa Kemal, büfenin önündeki birinci iskemlede oturur, bu masa başında saatler geçirirdi.

BAHÇEDEKİ ÇADIR

O yaz havalar çok iyi gidiyordu. Çankaya köşkünün bahçesinde geniş bir çadır kurulmuştu. Gazi Paşa ile refikası, işte bu çadırın önünde...

YÜRÜYÜŞE HAZIRLIK

Mustafa Kemal Paşa ile refikasının en büyük zevklerinden biri de Çankaya civarında yaptıkları yürüyüşlerdi. *Bu yürüyüşler sırasında yalnız bir baston alırlar, nöbetleşe kullanırlardı. İşte bahçedeki çadırın önünde karı - koca bir yürüyüş programı yapıyorlar. Mustafa Kemal'in sıhhatçe en iyi zamanları.*

ÇANKAYA YOLLARI
Artık iyi günler başlamıştı. Köşkün arkasındaki uzun yol tanzim edilmiş, iki sıra halinde meyve ağaçları kireçlenmişti. Bazı akşam üstleri bu uzun yolda genç bir kadının gezdiği görülürdü: Lâtife Mustafa Kemal Hanım.

EN SEVDİĞİ AT

Mustafa Kemal Paşa'nın en sevdiği at, Sakarya adını taşıyordu. Sakarya, gerçekten çok hassas, çok güzel görünümlü bir hayvandı. Paşa'ya çok düşküdü. Latife Hanım da Sakarya'yı pek severdi...

ÇANKAYA'DA BİR GENÇ KADIN

Gazi, Lâtime Hanımla 1923 yılının ocak ayında evlenmişti. Bu evlilik tam 2 yıl, 6 ay sürdü.

OKUMANIN ZEVKİ

Lâife Hanım, zamanının en kültürlü kadınlarından biri idi. Dil bilgisi, bütün yabancıların dikkatini çekerdi. İyi İngilizce konuşurdu. Çankaya'da vaktini okumakla geçirirdi.

MİSAFİRLER

Büyük zafer kazanılmış, Mustafa Kemal Paşa ve eşi Lâife Hanım Ankara'ya yerleşmişlerdi. Çankaya'daki köşk, yeni evlileri tebrik etmeye gelen misafirlerle dolup taşıyordu,

NAZİK EV SAHİBİ

Dünyanın en nazik ev sahibi olan Mustafa Kemal Paşa ile eşi Lâtife Hanım, Çankaya'da kendi kullandıkları araba ile misafirlerini gezdiriyorlar...

BAŞKA BİR HATIRA

Çankaya'da köşkün kapısında bir misafir grubu ile birlikte. Paşa'nın ayakları dibinde yatan, uzun tüylü siyah köpeğidir. Bu hayvan, Paşa'ya çok bağlıydı.

BİR GÜNÜN SONUNDA

Çankaya'da kendilerini tebrike gelmiş oları misafirleri bizzat Gazi Paşa ile refikası Lâtifa Hanım uğurluyorlar.

İKİ ESKİ ARKADAŞ

Gazi Mustafa Kemal Paşa, en eski arkadaşlarından olan Fethi Bey (Okyar), eşleriyle birlikte, Çankaya'da...

AİLE TOPLULUĞU

Lâife Mustafa Kemal Hanım, kardeşleri Vecihe ve Rukiye Hanımlar...
Koltukta oturan Mustafa Kemal Paşa'nın kayınvalidesi Adviye Hanım,

HEP BİRLİKTE

Gazi Mustafa Kemal Paşa, kayınpederi Uşşakizade Muammer Bey, kayınvalidesi Adviye Hanım ve baldızlarıyla birlikte... Refikası Lâife Hanım, Gazi Mustafa Kemal Paşa ile babasının arkasından görünüyor...

1923 YILI ORTALARI

Mustafa Kemal Paşa, hararetili bir toplantıdan sonra Büyük Millet Meclisi'nden çıkıyor. (Sağda kayınbiraderlerinden rahmetli Münci Bey).

ÇANKAYA YOLUNDA

Meclisten Çankaya Köşküne gitmek üzere otomobilde (Solunda kayınbiraderi Münci Bey).

VECİHE HANIM

Gazi Paşa'nın baldızı Vecihe Hanım, Çankaya'da kendi kullandığı bir araba ile misafirini gezdiriyor.

ADVİYE HANIM

Mustafa Kemal Paşa'nın kayınvalidesi Advıye Hanım, çok sevdiği küçük köpeği ile birlikte Çankaya'da bahçede.

MUSTAFA KEMAL PAŞA VE LÂTİFE HANIM

Mustafa Kemal Paşa ile Lâtife Hanımın Çankaya'da çekilen bu fotoğrafı o zamanlardaki bütün Avrupa dergi ve gazetelerinde çıkmıştı.

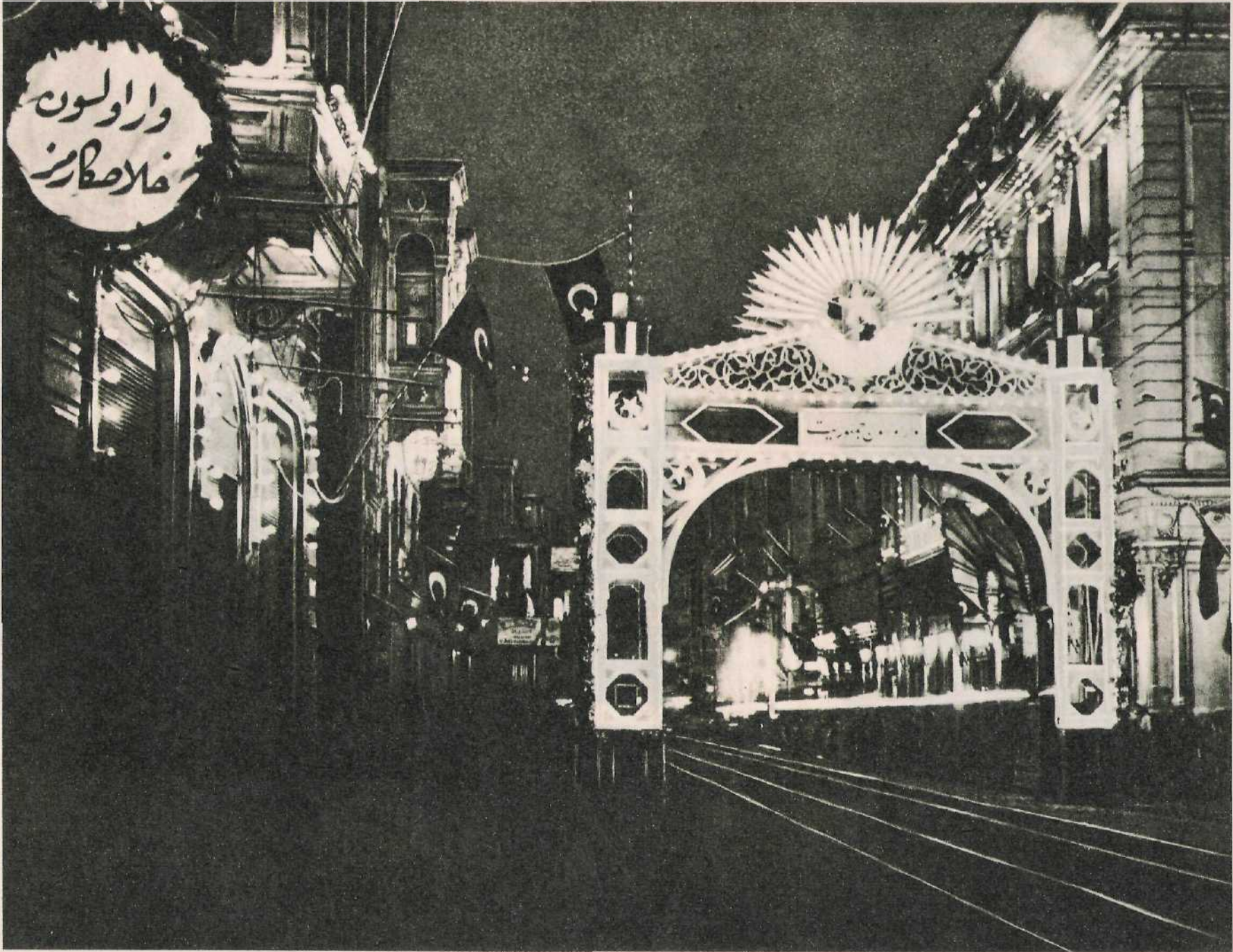

Genç Türkiye Cumhuriyeti

REİSİCUMHUR MUSTAFA KEMAL

29 Ekim 1923 günü akşamı Ankara'da toplar atılmaya başladı. 31 pare top, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başkanlığına Mustafa Kemal Paşa'nın getirildiğini bütün memlekete iân ediyordu.

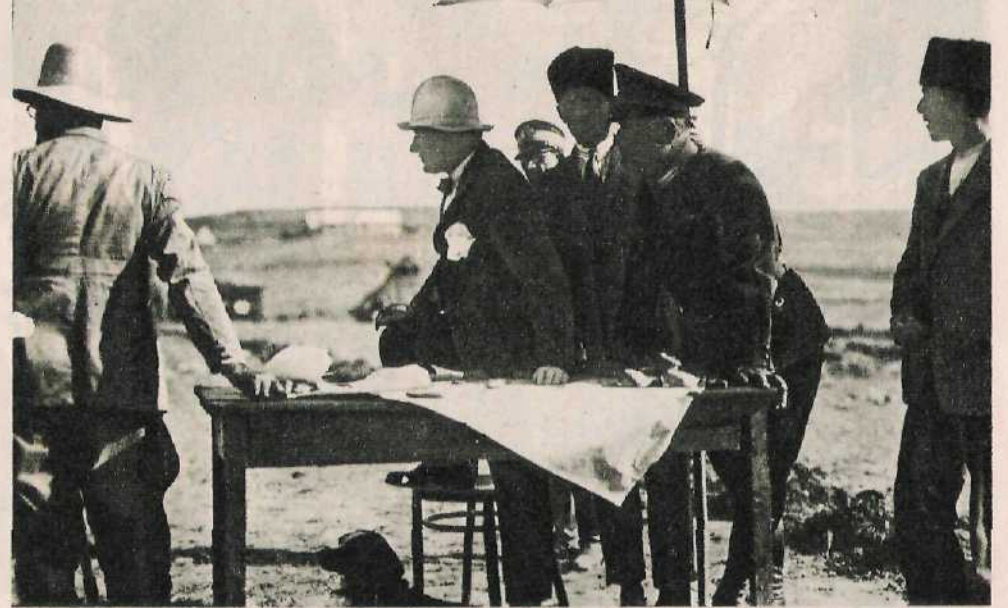

Artık karanlık günler bitmiş, memleket düşmandan tamamen kurtulmuştu. Bütün yurt genç Türk Cumhuriyetinin şerefine süslenmişti. Türkiye için yeni bir tarih başlıyordu. İlk Cumhuriyet Bayramında Beyoğlu caddesi; Dövizler de: «Var olsun Cumhuriyet» ve «Var olsun halaskarımız» cümleleri yazılıdır.

Cumhurbaşkanlığına
seçildiğinin
ertesi günü...
Resmin tarihi:
30 ekim 1923

İLK ADIM, ZİRAAT

O zamanların ağaçsız, gölgesiz, yeşilliksiz, kurak bozkır şehrinde, bir numune çiftliği kurmak çok manalı bir hareketti. Türk topraklarında mucizeler yaratılabilirdi. Gazi sık sık çiftliğe geliyor, bazen cılız bir meyve ağacı ile bile yakından ilgileniyordu. Çiftlikte yeni yollar açılıyordu.

1925 senesi mayıs ayının beşinci günündeyiz. Mustafa Kemal boş durmuyor. Ankara civarındaki Gazi Orman Çiftliğini kurmuştur. İşte o gün çekilen resimlerden biri: Gazi, Panama şapkasiyle. Başyaver Rusuhi'nin kasketi o günlerde visier konmuş olanlardan biridir. Solda yaver Muzaffer Kılıç, henüz bir şapka edinmemiştir. Bir ziraat mühendisi, başına bir panama bulabilmiştir. Sağda jaketataylı zat da elinde bir panama şapka tutmaktadır. Çiftlik arazisinin belli noktalarına teknisyenler flama' koyuyor.

Aynı yılın sonbaharı... Çiftliğin ilk mahsulü alınmış... Gazi'nin en mesut günleri... İşte gene onun çiftlik ziyaretlerinden biri... Uzaktan, eski Ankara'nın silueti önünde Mustafa Kemal ve arkadaşları...

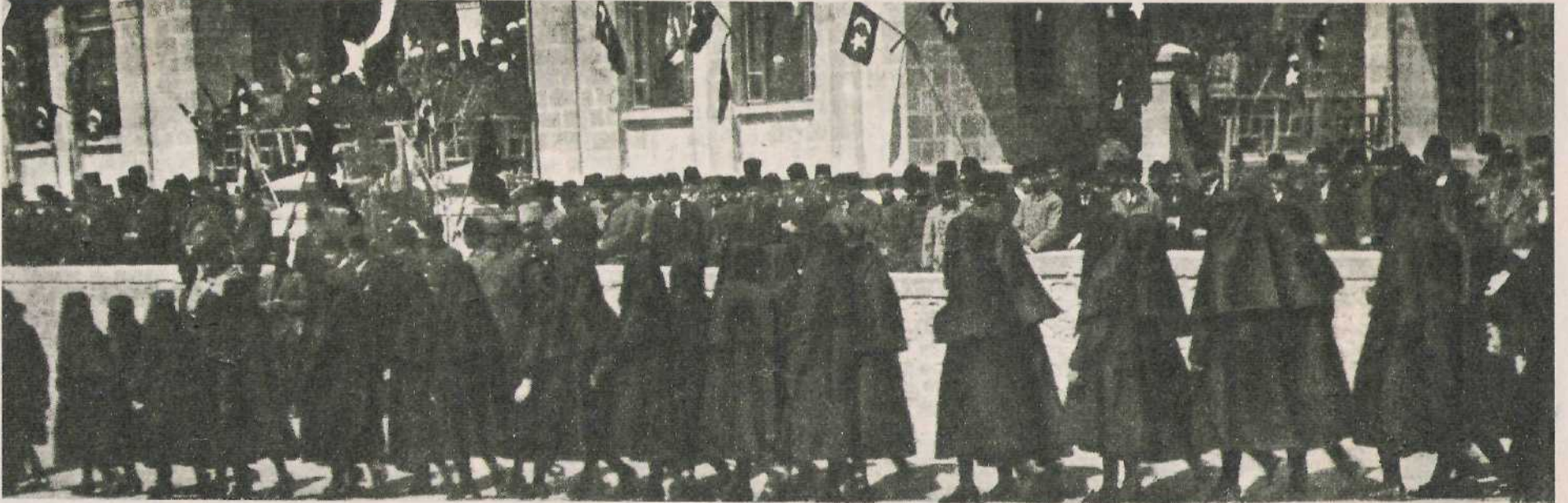

Gösterilen ilgi, karşılığını veriyor, herkesi memnun eden bir mahsul bereketi göze çarpıyordu. Tatbik edilen yeni metotlar, çiftçilere örnek oluyordu,

Atatürk ve İnkilâpları

Bir vatan kurtarmıştı. Fakat daha yapılacak pek çok şey vardı. Mustafa Kemal, Türkiye'yi medenî milletler arasında lâ-yık olduğu yerde görmek istiyordu...

Cumhuriyetin kuruluşu şenliklerinde, Türk kadınılığını Ankara Kız Muallim Mektebinin öğrencileri bu kılıkla temsil etmişlerdi. Bu manzara Mustafa Kemal'in gözlerinin önünden silinmiyordu. Evet memlekette yapılacak çok iş kendisini bekliyordu.

İLK ŞAPKALAR

Bu tarihi fotografa dikkatle bakınız: Gazi Mustafa Kemal mareşal elbisesi giymiştir; başında visierli kasketi vardır. Yanında 4. Kolordu komutanı General Emin Koral ve 1. Ordu Müfettişi Ali Sait Akbatugan da visierli kasket giymişlerdir. Gazi'nin iki eski arkadaşı, mebus Nuri Conker ile Fuat Bulca'nın ellerinde panama şapka bulunuyor. Sağ kenarda 8. Tümen Komutanı General Kâzım Sevüktekin de kasketine visier takmıştır. Sağdan arka sırada Kastamonu Mebusu Memet Bey henüz şapka bulamamış, başı acıktır. Solda papyon kravatlı Mebus Ali Rıza Bey eski deniz ataşelerindendir, o da bir panamayı elinde tutmaktadır. Solda başta Vali Fatin Bey kalpağı ile Gazi'nin huzurundadır. Bu resim 24.8.1925'te Kastamonu kışlasının cümle kapısı önünde çekilmiştir.

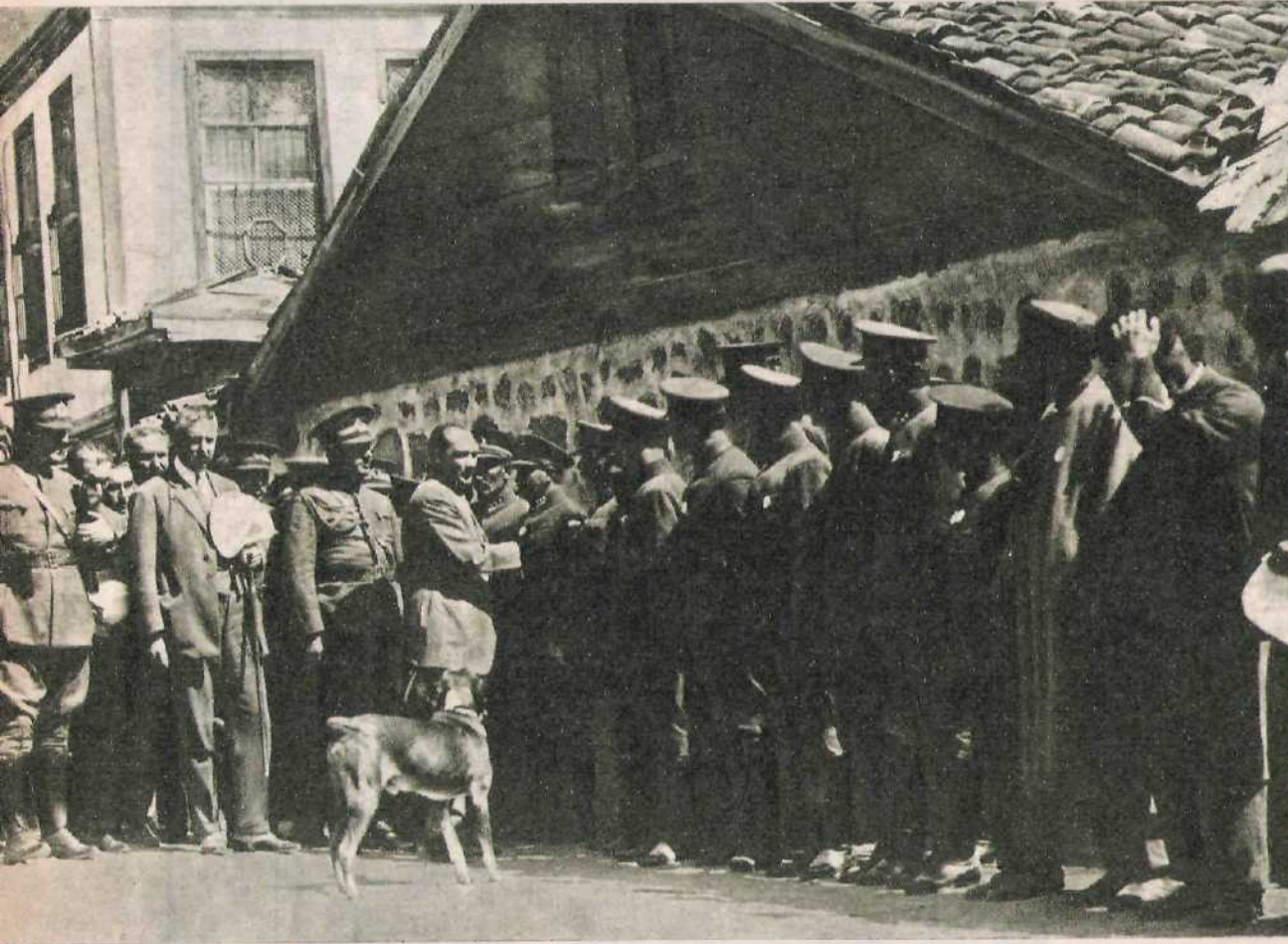

TAŞKÖPRÜ'DEN GAZI'NİN GEÇİŞİ

1925 yılı ağustos ayında Taşköprü'ye gitmiş, her zaman olduğu gibi heyecanla karşılanmıştı. Paşanın başında kalpak değil, elinde bir panama şapka vardı. Halk kendisini şiddetle alkışlıyordu. (Gazi'nin solunda Kastamonu Valisi Fatin Güvendiren)

Şapka inkılâbı günlerinde
bir Çankırı yolculuğunda...

Uzun seyahatlerinde, fakat özel-
likle manevralarda kasket giyerdi.

24 ağustosta Kastamonu'da ilk defa şapkayı giyen Gazi bu seyahatinden Ankara'ya dönüyor, Karşıyıcıların hemen hepsi birer şapka edinmiştir. Sağında Hakkı Tarık (Us), solunda İsmet Paşa (İnnü), elinde şapkası ile Refik (Saydam), Adliye Vekili Mahmut Esat, Hamdullah Suphi ve Fevzi Çakmak. (Mareşal Çakmak, henüz yönetmenliği çıkmadığı için serpuşuna visler takmaya vakit bulamamıştı,j

Aynı günden başka bir hatıra.
En sağ başta, şapkası elinde
Yunus Nadi Bey, Mahmut
Esat, Recep Peker başı açık.
Arkada Ruşen Eşret de öyle..
En sağda Kılıç Ali
Bey (kalpaklı).

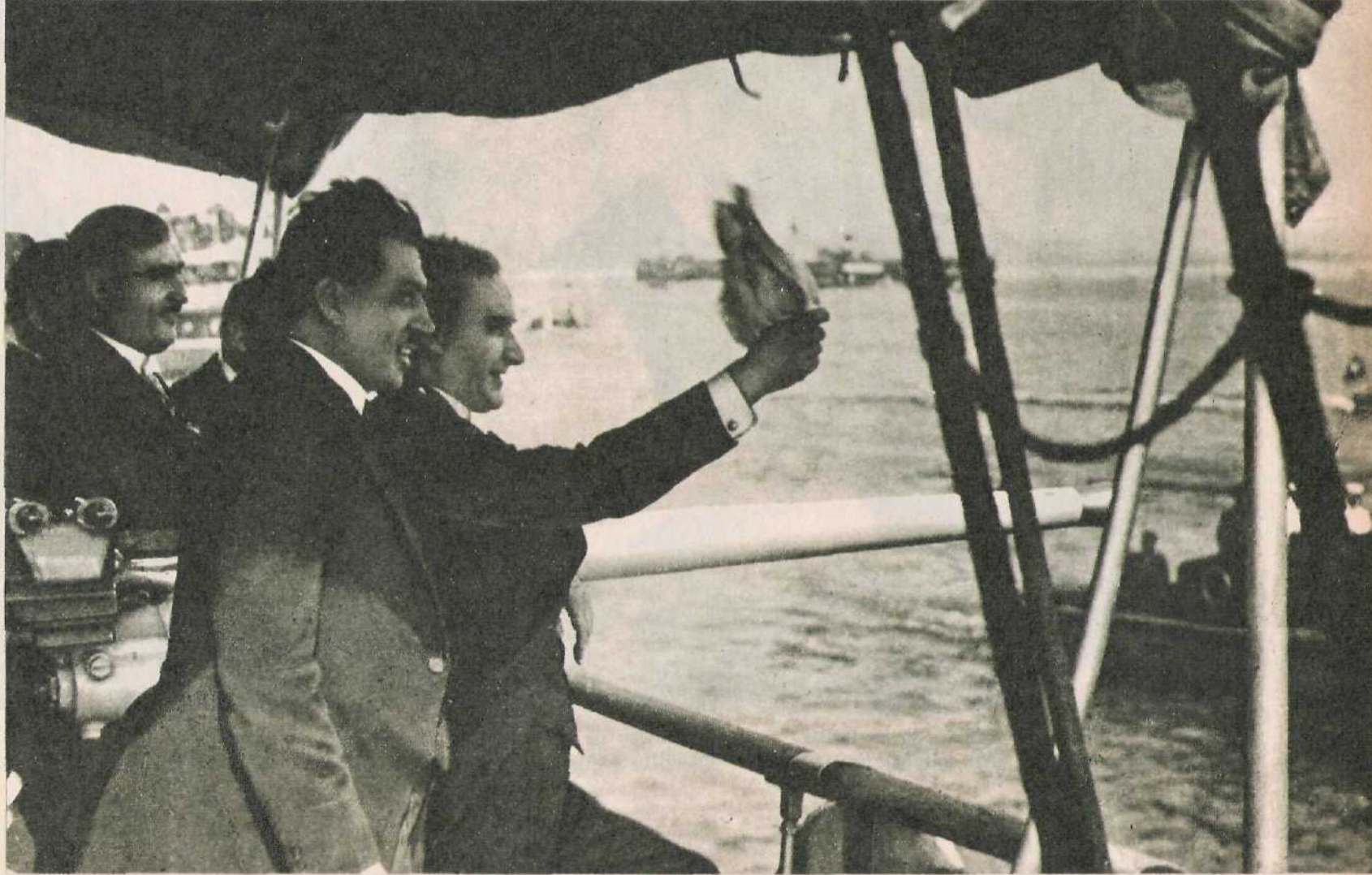

Şapka inkılabından sonra Türkiye
Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal.

İstanbul Onu Hasretle Kucakladı...

1927 temmuzunun birinci günü... Atatürk, Bandırma vapuru ile ayrıldığı İstanbul'a, uzun yıllardan sonra tekrar dönüyor. Haydarpaşa'dan Ertuğrul yatına bindiği zaman herkesin gözü önünde bir hatıra canlanıyor: Mustafa Kemal Paşa 13 kasım 1918 tarihinde gene buraya, Haydarpaşa'ya gelmiş, şehre gitmek üzere bir istimbota binmişti. İstanbul yakasına gidiyordu. İstimbota, limanı dolduran düşman donanmasının arasından geçerken yaverine: «Geldikleri gibi giderler!...» demişti. Nerede o düşman donanmasının arkasından geçtiği kasvetli gün!... Nerede İstanbulluların Gazi Paşasını bağrına bastığı bu parlak temmuz sabahı!.. Atatürk de milleti kadar mesuttu. Mendilli eli mütemadiyen sallandı.

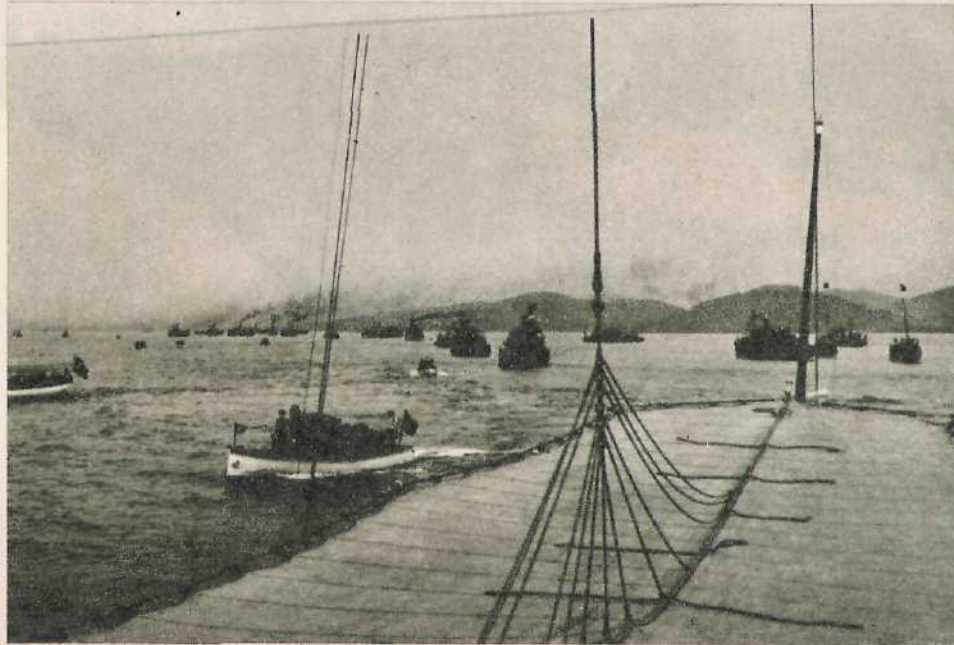

istanbul'un hasreti çok büyüktü. Bazen Ertuğrul yatının yanından geçen insan dolu bir motordan o zamanlar çok moda olan bir şarkının yükseldiği işitiliyordu: «Allahırna emanettir Kemal'im!...» Ve çok hislenen Gazi onları selamlıyordu...

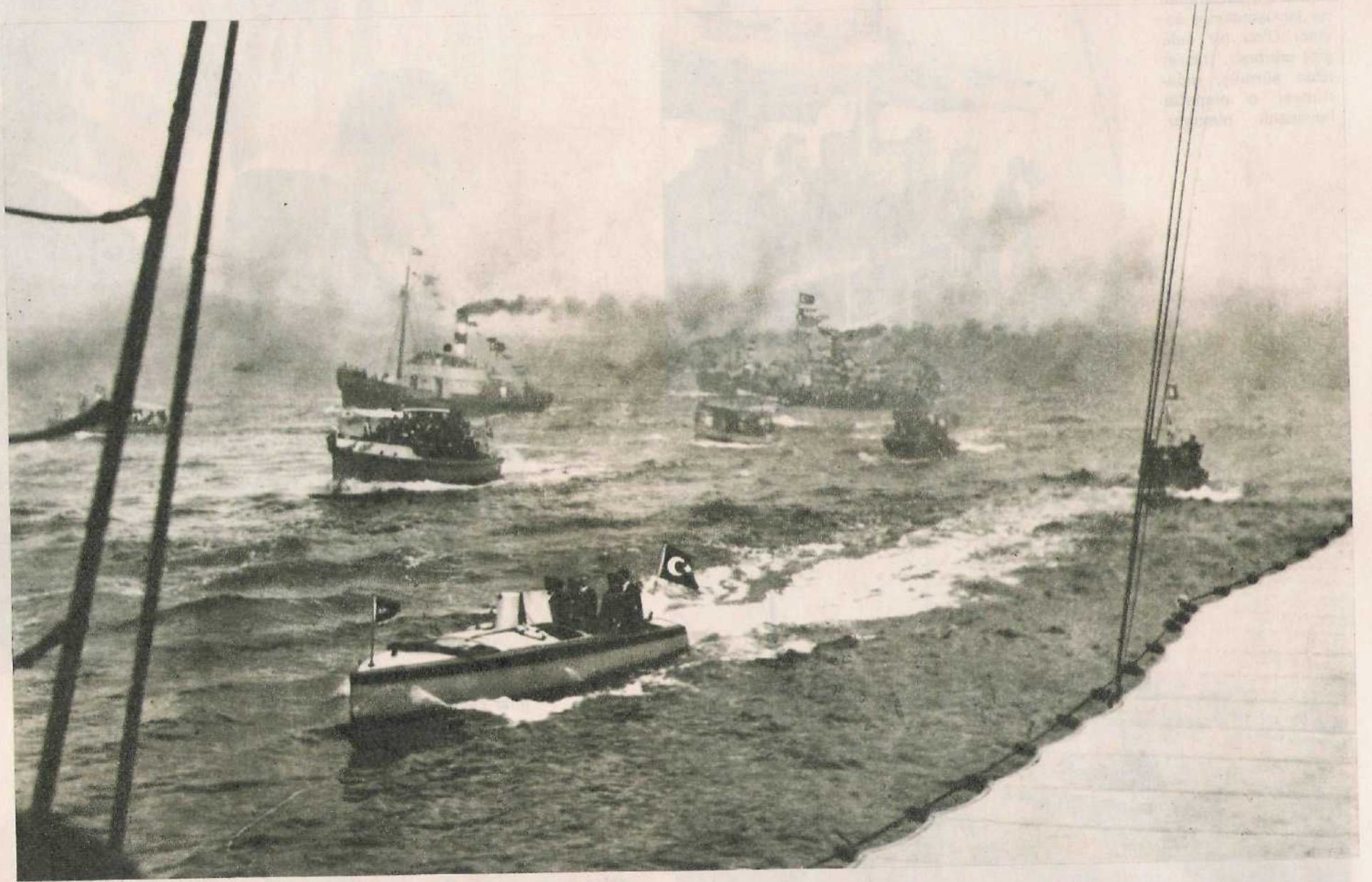
Yatın güvertesinden bir an bile çekilmeye imkân yoktu. İstanbul'un, kurtarıcısına kavuşmasının sevinci O'nu bir hale gibi sarmıştı. Hasret uzun sürmüştü, giderilmesi o nispette heyecanlı olmuştu.

Bazı sandalların, motorların içinde büyük misafirin şerefine çalgılar çalınıyordu. Bu mesut günde sevincinden oynayanlar bile vardı. Atatürk her vasıtayı dürbünü ile ayrı ayrı tetkik ediyordu.

Halbuki şimdi manzara ne kadar değişik, ne kadar güzeldi. Bu sefer liman, sevgili Gazi'sini selâmlamak için vapurlara, motorlara, kayıklara, mavnalara dolan İstanbulluların vasıtaları ile âdeta geçilmez hale gelmişti. Yat'ı, büyük bir deniz kervanı izliyordu.

İstanbul hakikaten tarihî bir gün yaşıyordu. Bütün vapurlar, motorlar, kayıklar bayraklarla süslenmişti. Hep birden düdük çalarak Gazi Paşayı selâmlıyorlardı, işte o günü Ertuğrul yatından İstanbul limanına bir bakış.

«Hayatta En Hakikî Mürşit İlimdir»

Mustafa Kemal

1926 yılı, Türkiye için büyük kültür hamlelerinin hızlandığı sene olmuştu. Bu kültür savaşının başında, aynı başkomutan vardı. Bu sefer elbisesi sivil, karargahı kütüphane, silahları Kitaplardı...

BAŞÖĞRETMEN MUSTAFA KEMAL

1928 yılında, sarışın, mavi gözlü, yakışıklı bir zatın, bazen bir umumî bahçede, bazen mütevazı bir ilkokul sınıfında, kara tahta önünde, her yaştan öğrencilerine cümleler yazdırdığı görülürdü. Bu büyük öğretmen, bu başöğretmen dünkü Başkumandı. Resmin çekildiği tarih: 1928 yazı... Mustafa Kemal ordu mensuplarına ve halka yeni Türk harflerini bizzat öğretiyor... Bazen saatlerce kara tahta başında meşgul oluyordu...

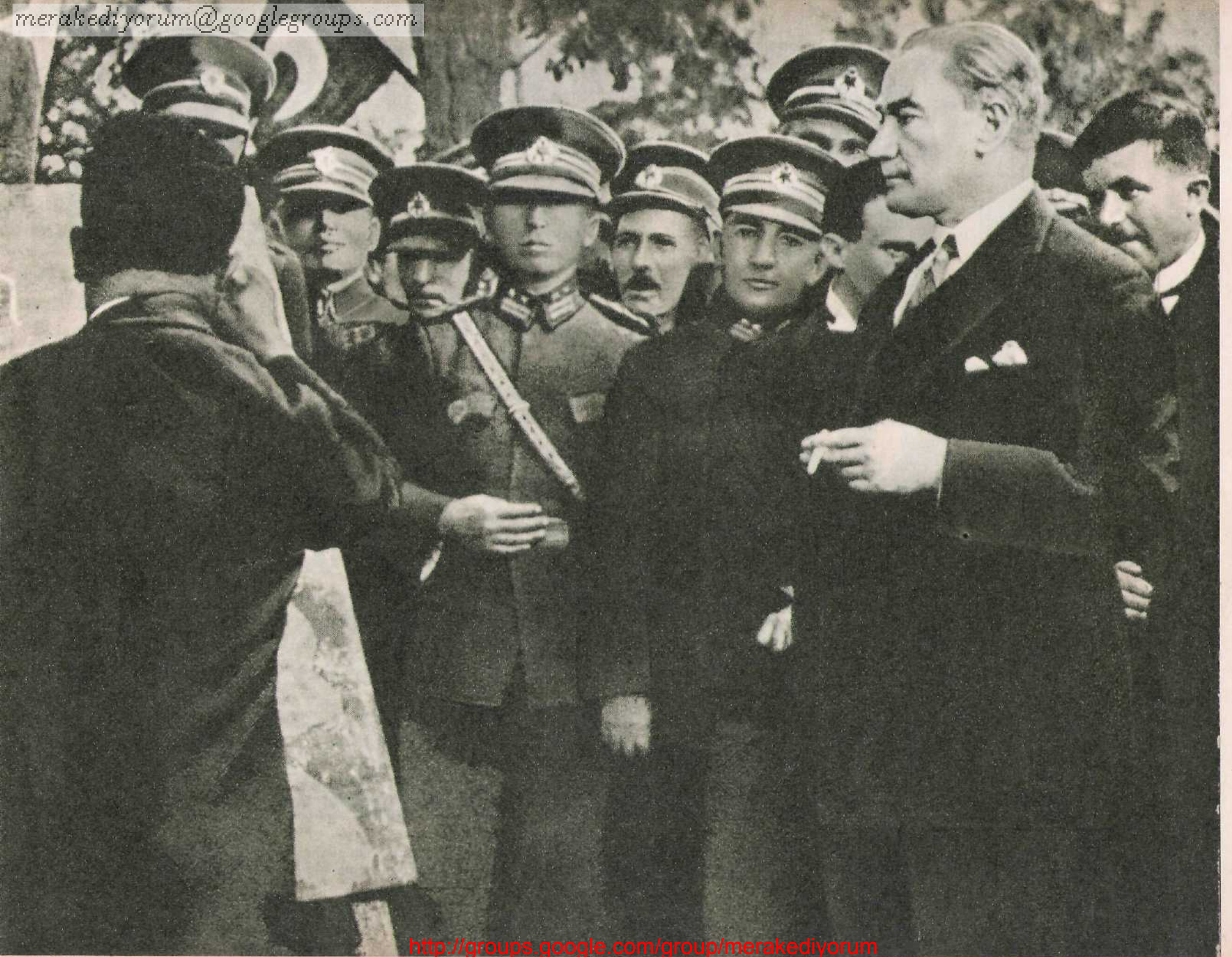

YEDİSİNDEN YETMİŞİNE KADAR...

Başöğretmenin Öğrencileri çok değişik yaşlarda idi. Henüz altısında bir köylü kızından, aitmiş yaşında bir generale kadar,.. Mustafa Kemal Doğu'da bir okulda altı yaşında bir kıza kara tahtada yazı yazdırırken, arkada 8. Kolordu komutanı Korgeneral Galip Türker onları izliyor.

OOLMABAHÇE AKADEMİSİ

Kültür çalışmalarını bütün dünyanın dikkatini çekiyordu. Dolmabahçe Sarayı, yerli, yabancı dil, tarih bilgilerinin sık sık toplandığı yerdi, Saray, âdeta bir Dolmabahçe Akademisi halini almıştı. Gazi Mustafa Kemal'in huzuru ile yapılan toplantılar, çok hareketli geçiyordu.

Mustafa Kemal
Paşa, Dalmabahçe
Sarayındaki dil,
tarih ve harflere
ait toplantıların
bütün
oturumlarında
hazır bulunuyordu.

GAZİ, TARİH VE
DİL BİLGİNLERİ İLE
Dolmabahçe Sarayı
bahçesinde...
Gazi Mustafa Kemal,
Türk tarihçisi, «Amasya
Tarihi» müellifi
Hüsameddin, dil bilgini
Profesör Saim Dilemre,
Şemseddin Günaltay ve
Dr. Şakir Ahmet Ediş
ile konuşuyor.

BERABER

İsmet İnönü Başbakanlıktan ayrılmıştı. Fakat Tarih Kongresi'nde daima Atatürk'ün yanında idi. Bazen saatlerce beraber çalıştıkları olurdu.

DOLMABAĞÇE'DE BİR SOHBET...

Büyük toplantıların haricinde hususî sohbetler sırasında bile en çok konuşulan mevzu dil ve tarihti. İşte Atatürk bu sohbetlerden birinde. Soldan: Ali Çetinkaya, Gazi, Bayan Âfet İnan, Hasan Cemil Çambel, Numan Menemencioğlu ve Saffet Arıkan'la.

Türkiye'ye çağrılan yabancı ilim adamları Atatürk'ü pek severlerdi. Atatürk de onlarla uzun uzun konuşmaktan hoşlanırdı. İsviçreli Prof. Pittard ile baş başa Türk tarih konuları üzerinde konuşuyorlar.

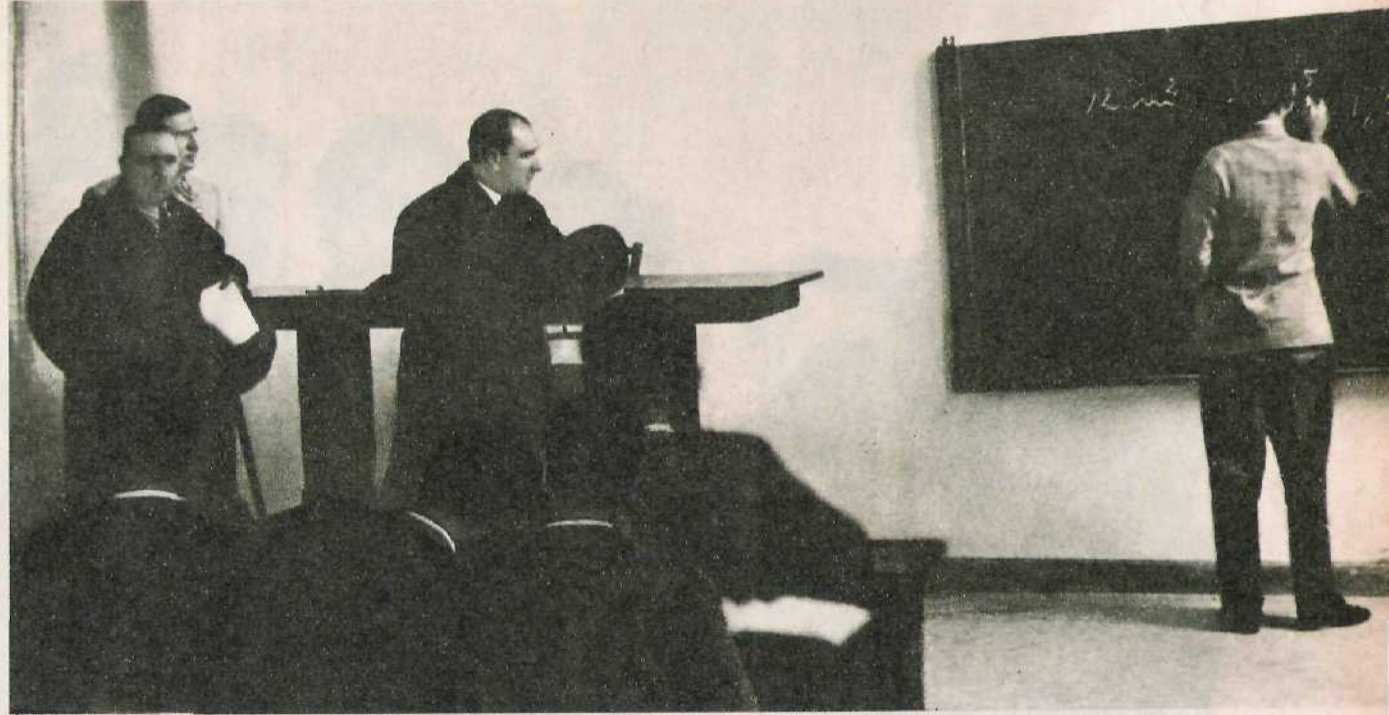

Tarih kongresi münasebetiyle büyük bir sergi hazırlanmıştı. Atatürk, Dolmabahçe Sarayında hazırlanan bu sergiyi ilgi ile gezmişti. Çeşitli kültür ve meslek alanlarından tanınmış simalar tarih çalışmalarlarıyla yakından alâkalıydılar. Soldan: İncedayı, Orgeneral Asım Gündüz, Hasan Reşit Tankut, M. Suna!, Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Makbule Atadan Hanım, Rasim Us, Gazi, Hasan Cemil Çambel, Sabiha Gökçen, Prof. Afet İnan, Afi Çetinkaya ve Naşit Uluğ...

Kendini dil, tarih, kültür işlerine o kadar vermişti ki, bir gün meselâ bir okulun avlusunda bir heyecan dalgası yükselir, «Atatürk geliyor!...» sesleri işitilirdi. İşte bu ziyaretlerden birinde... Bir lisede, öğrenciyi bizzat tahtaya kaldırmış... (Arkasındaki sivil elbiseli zat, Salih Bozok).

ÜNİVERSİTELİLER ARASINDA...

Atatürk İstanbul Üniversitesinde... Şimdi o mesut günde, onun yanında bulunanlar, muhakkak ki, bugün Türkiye'yi idare edenlerin arasındaki kimselerdir; bu kıymetli hatıra ile ne kadar öğünseler yeridir.

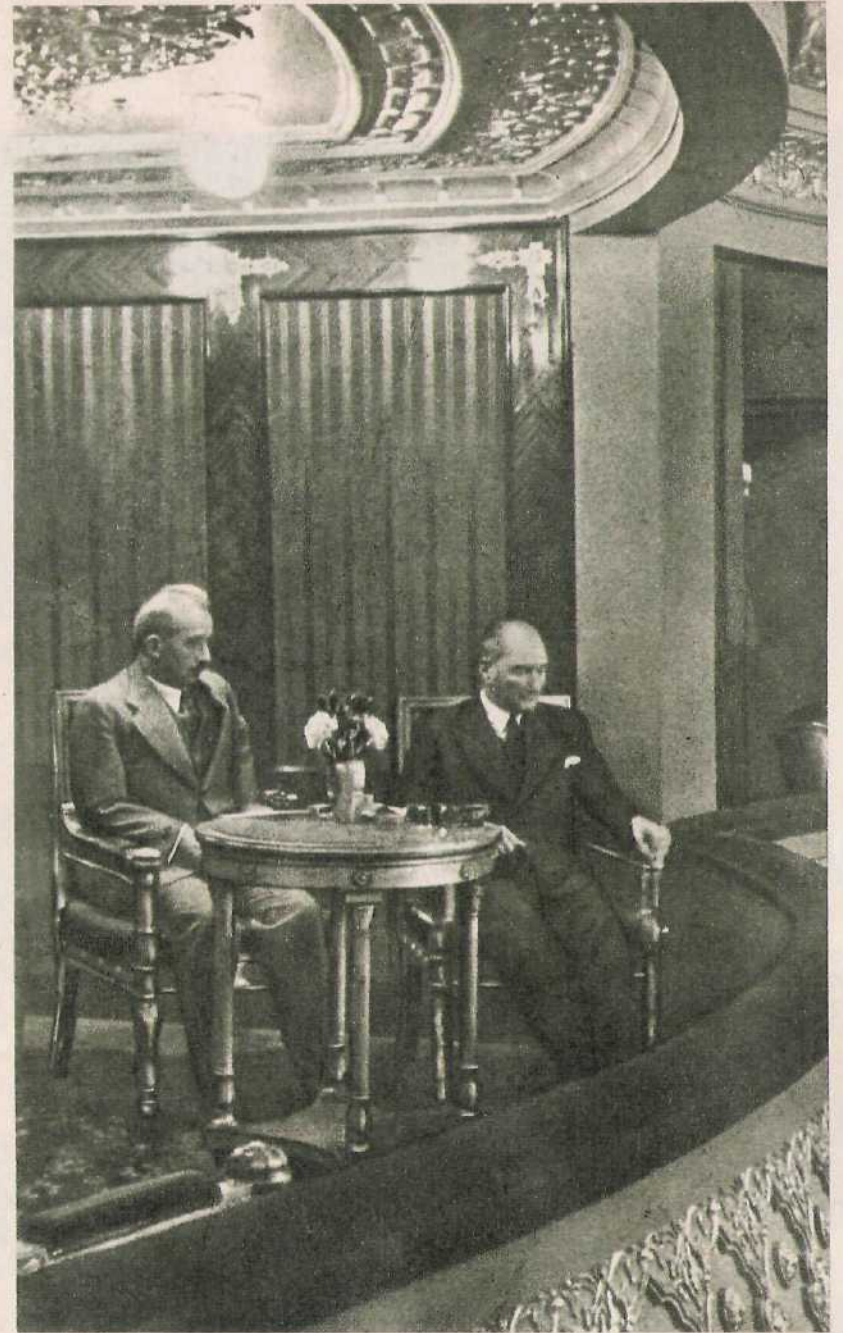

ÖĞRENCİ
SIRALARINDA
BİR GENÇ
BAŞKAN...
O gün İstanbul
Hukuk Fakültesi
unutulmaz
saatler
geçirmişti.
Sınıfın kapısı
birdenbire
açılmış ve Ata
içeriye girmişti.
Sonra çocuklarla
beraber aynı
sıraya oturmuştu.
Ders dinlemişti...
Sınıfta bulunanlar
bu günü bütün
ömürleri boyunca
konuşacaklardı...

Yalnız İstanbul'da değil, Ankara'da da dil, tarih çalışmaları aynı hızla yürüyordu. Atatürk ve İnönü, Ankara Halkevindeki dil kongresinde...

Atatürk'ün sofrası bir akademi mahiyetinde idi. Orada tarih konuşulurdu, dil konuşulurdu, edebiyat konuşulurdu. Sofradakiler çok zaman not alırlardı. İşte Ata'nın sofrasına ait nadide bir resim... Sofrada Ata'nın yanındakiler soldan itibaren: Prof, Yusuf Ziya Bey, Naim Hazım Onat, Mazhar Müfit Kansu. İbrahim Necmi Dilmen ve İsmail Müştak Mayakon.

O yıllarda Ankara'da bulunduğu zamanlarda en büyük zevki eski köşkün kütüphanesinde, tarih araştırmaları yapmak ve okumaktı.

Bir İstanbul ziyareti hatırası. Atatürk, bakanlar, mebuslar, partinin İstanbul temsilcileri ile... Soldan itibaren: ön sırada Dahiliye Vekili Cemil Bey (Uybadın), Hüsnü Bey (Yaman), Esat Bey, Ali (Çetinkaya), Eczacı Necip, Ali Rıza (Eren), Safiye Hüseyin, Cevdet Kerim (İncedayı), İsmail Hakkı (Tekçe), Atatürk, Salâh Cîmcoz, Rüknettin Nasuhioğlu, Ş. Kaya, Kılıç Ali, Hüseyin Kavala, Bıyıklıoğlu ve R. Peker beraber görülmektedir.

SAVAŞ MEYDANINDAN PARLAMENTOYA

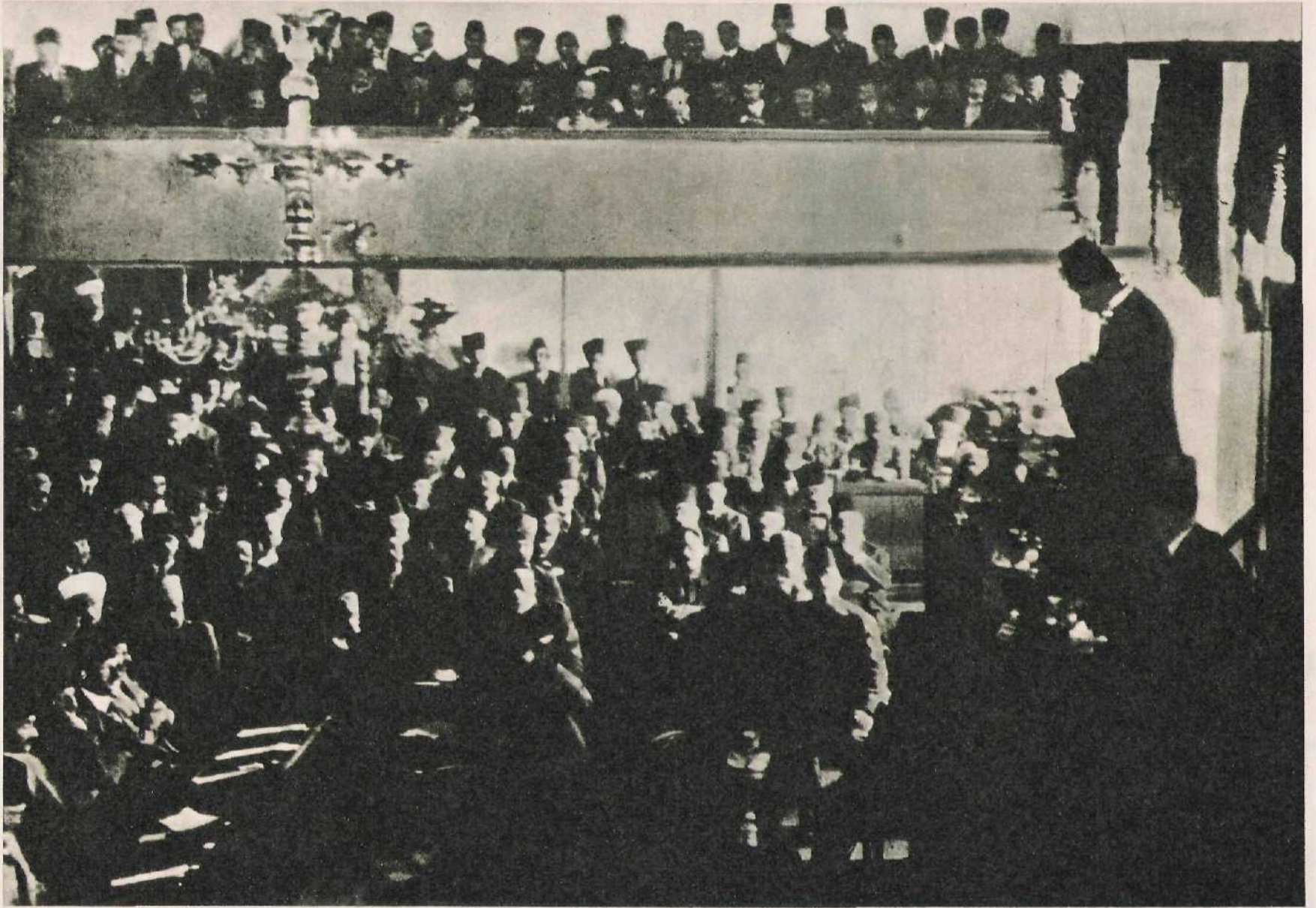
Atatürk yalnız savaş meydanlarında değil, parlamento hayatında da arkadaşlarına örnek olmuştu. İşte 30 Ağustos 1924'te Dumlupınar'da Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin geçtiği yerde üç asker arkadaş... Atatürk, Kemalettin Sami Paşa ve Kâzım Karabekir Paşa... Aradan iki ay geçmeden Kâzım Paşa Terakkiperver fırkasının lideri olmuştu.

ARKADAŞLIK VE POLİTİKA

Fethi Okyar, gençlik arkadaşı idi, Nuri Conker ise çocukluk arkadaşı... İkisi de Serbest Fırka'nın kurucularındandı. Dolmabahçe Sarayı bahçesinde Atatürk'ün bir tarafında Nuri Conker, bir tarafında Tevfik Rüştü Araş ve Fethi Okyar, Daha sonra Hususî Kalem Müdürü H, Rıza Soyak.

ATATÜRK VE MECLİS..

Büyük Millet Meclisi'nde geçen günleri, hayatının en sevdiği anları idi. İşte 1923 ekiminde Meclis kürsüsünde konuşuyor. Bugün müze olan bu binanın, bu toplantı salonu Türk Cumhuriyeti tarihinin en mühim kararlarının alındığı yerdir...

BÜYÜK NUTUK...

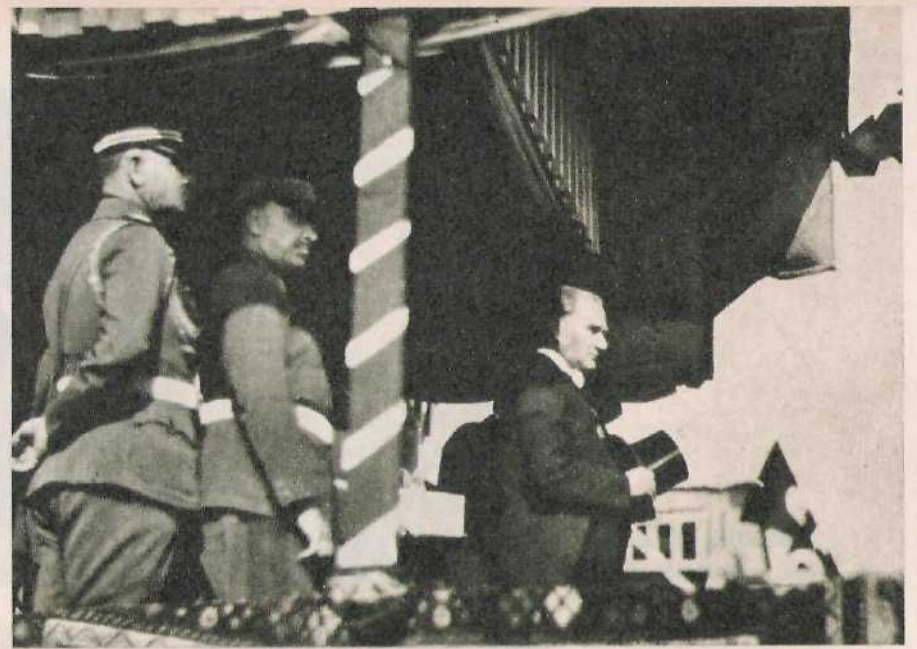
Türk milletinin, Türk gençliğinin yıllardır okuduğu ve ebediyete kadar da okuyacağı büyük eseri «Nutuk» u işte bugünlerde söylemişti...

15-23 ekim 1927.

Fotoğraflarda Gazi, Meclisin hitabet kürsüsünde ve Kongrenin genel görünüşü.

Mesut seneler... Muhtelif yılların Cumhuriyet Bayramlarında Atatürk.

CUMHURİYET 10 YAŞINDA...

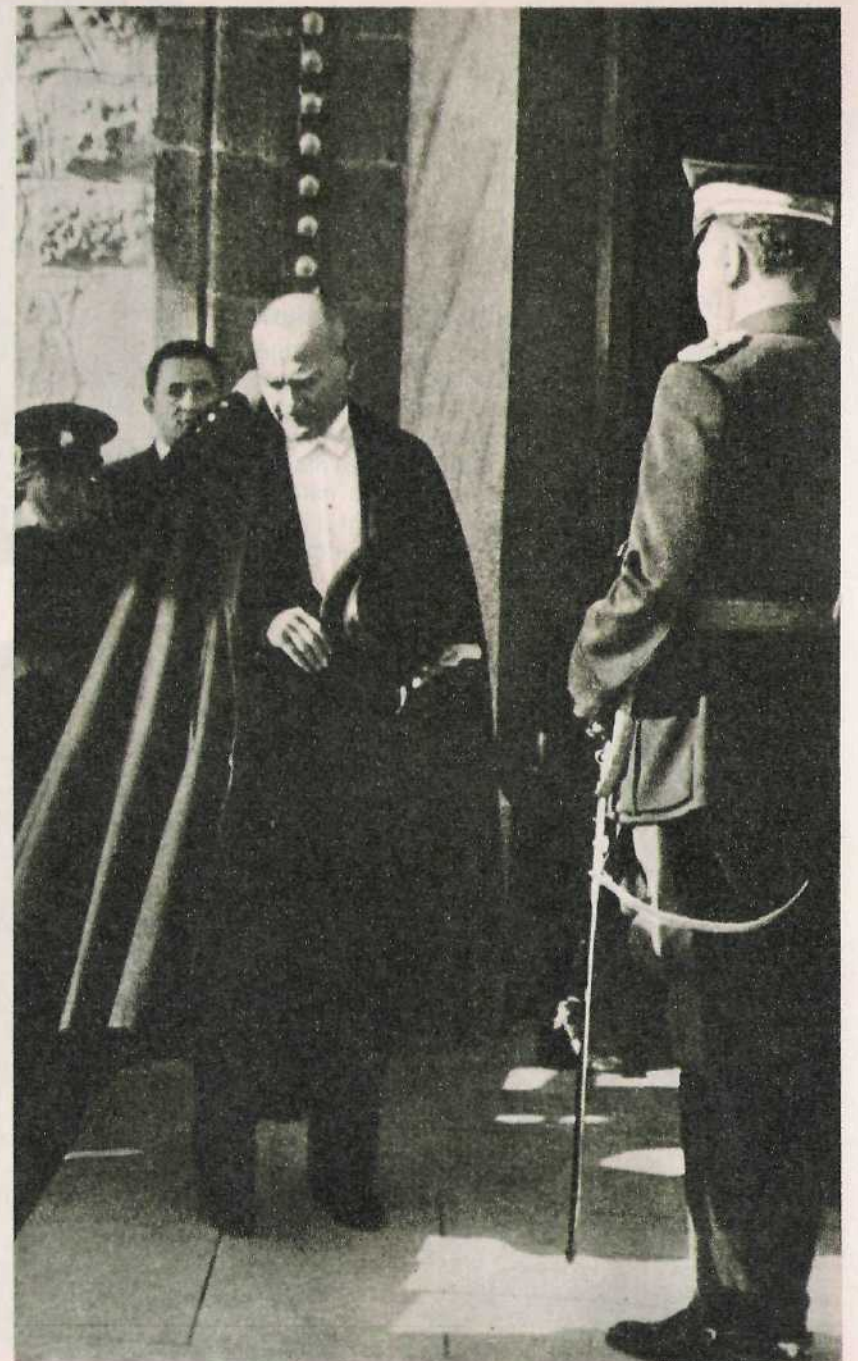
Cumhuriyet tarihinin en Önemli günlerinden biri...
29 Ekim 1933... Cumhuriyet onuncu yaşına basmış,
Türkiye sevinç ve heyecan içinde... Memleketin
her yanından binlerce insan, onu görmek için
Ankara'ya gelmiş. Bütün Türkiye'nin kalbi
Ankara'da, onun yanında çarpıyor... İşte milletine:
«Ne mutlu Türküm diyene!» diye hitap ettiği tarihi an.
Aşağıda: O gün yapılan büyük geçit resmini izlerken.

Gazi Mustafa Kemal, Onuncu Yıl Bayramında geçit resmini göğsü kabarak takip ediyordu.

Atatürk, Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Büyük Millet Meclisi'nde tebrikleri kabul etmiş, geçit resmini görmek üzere Ankara Hipodromuna gidiyor... Atatürk'ün önünde Mareşal F. Çakmak.

Büyük Millet Meclisi'nin açılış töreni... Meclis kapısı önünde Başvekil İnönü ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Cumhurbaşkanı Atatürk'ü karşılıyor. Yıl 1936.

Atatürk, 1.11.1937 günü Meclisi açış için gelişinde. Arkasında yeni Başbakan Celâl Bayar. (Bu gelişinde Atatürk açış nutuklarının sonuncusunu söylemişlerdi).

Yurtta Sulh Cihanda Sulh

AFGAN KRALI VE KRALİÇESİ İLE
Afgan Kralı Amanullah Han'la Kraliçe Süreyya'yı Çankaya köşkünde kabul ettiği gün İsmet ve Kâzım Özalp Paşalarla...

Değerli misafiri Afgan Kralı
Amanullah Han'ı Ankara İstasyonunda
karşlamıştı...

Gazi Mustafa Kemal,
Amanullah Han'a İsmet Paşa ile
Vekilleri tanıtırken...
İsmet Paşa'nın solunda,
Adliye Vekili Mahmud Esat
Bozkurt, Vekil Abdülhalik Renda
ve Dahiliye Vekili Ş. Kaya.
Sağda, Mareşal Çakmak ve
komutanlar bulunuyor.

Mustafa Kemal'i ilk olarak Afgan Kralı Amanullah Hanla Kraliçe Süreyya ziyaret etmişti. Fotoğrafta, sağdan sola: Gazi Mustafa Kemal, Kraliçe Süreyya, Amanullah Han ve Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Özalp.

Afgan Kralı Amanullah Han'ın Gazi Mustafa Kemal'e vedai... Amanullah Han'ın Gazi'yi son görüşüdü bu... Atatürk Öldükten sonra Kral, mütenekkiren İstanbul'a gelmiş, büyük dostunun naaşını göz yaşları arasında takip etmişti.

SOWETLERİN TEMSİLCİSİ ANKARA'DA
Sovyet Şûralar Birliği Harbiye Komiseri
Voroşilof, Cumhuriyetin onuncu yıldönümü
bayramında, şeref tribününde
Gazi Mustafa Kemal'i selâmlarken.

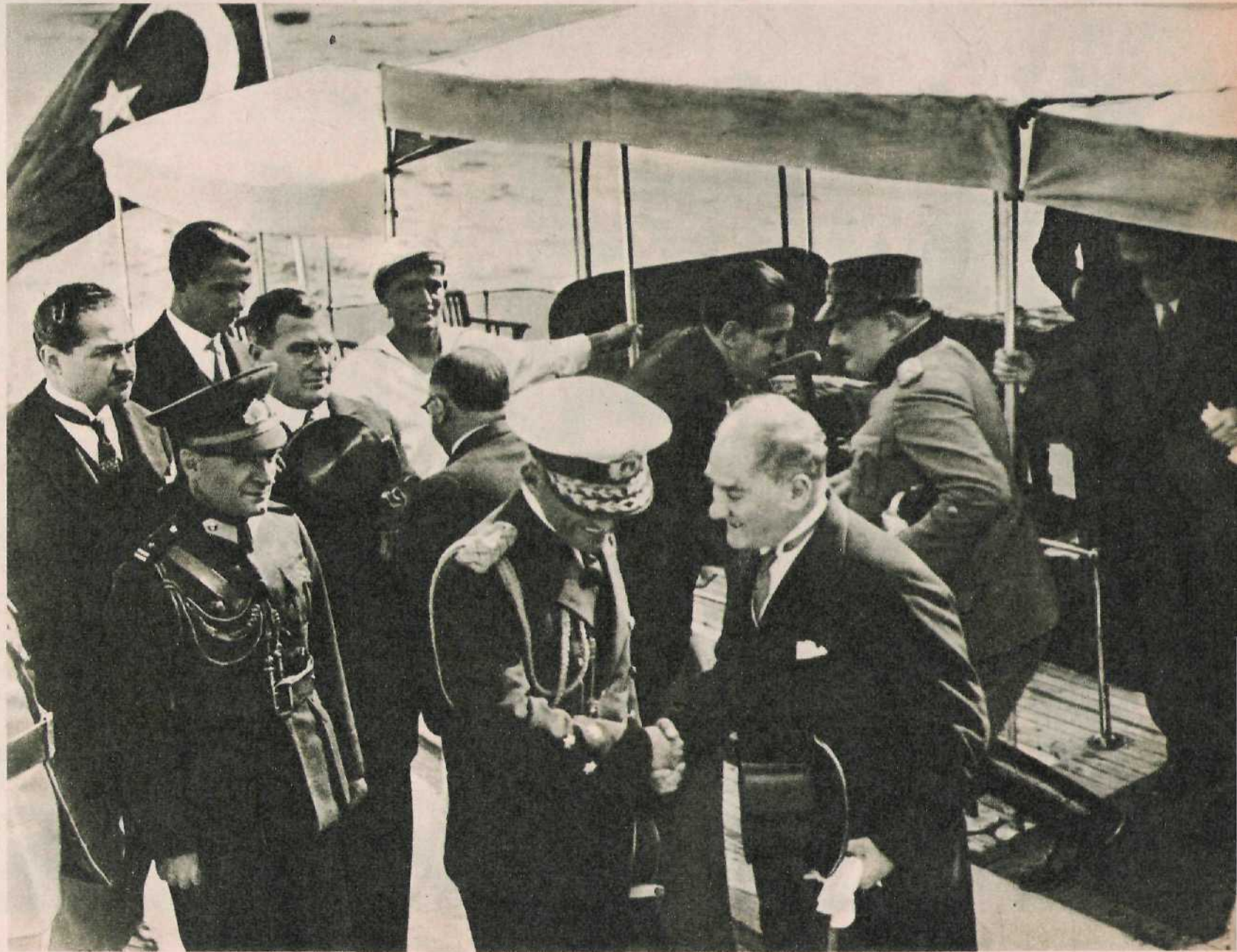
Mustafa Kemal, Karahan, Voroşilov.
Albay Nuri Berköz (E, Korgeneral
N. Berköz) kendilerine
tercümanlık ediyor.

YUGOSLAVA KRALI İLE...

Türkiye, Balkanlar'da
en sözü geçen bir millettir.

Yugoslavya Kralı
Aleksandr 1933 yılı
ekim ayında İstanbul'a
gelerek Atatürk'ü ziyaret
etmişti.

Cumhurbaşkanı
Gazi Mustafa Kemal
Atatürk, Yugoslavya Kralı
Aleksandır'la
Dolmabahçe sarayının
rihtimında.
Kral Aleksandır bu
ziyareti sırasında
Balkan mîlletleri
arasındaki husumetin
kaldırılması ve bir Balkan
Antattı kurulması
konusu üzerinde de
düşüncelerini açıklamıştı.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Yugoslavya Kralı Aleksandır'la Dolmabahçe sarayının rihtimında. Kral Aleksandır bu ziyareti sırasında Balkan milletleri arasındaki husumetin kaldırılması ve bir Balkan Antattı kurulması konusu üzerinde de düşüncelerini açıklamıştı.

İRAN
ŞEHİNŞAHI

İran Şehinşahi Rıza Pehlevî'nin Ankara'da Atatürk tarafından karşılanması...
Solda; Başvekil İsmet Paşa.
Atatürk'le Rıza Pehlevî'nin arasındaki büyük üniformalı zat, o zamanki İran Büyükelçisi Mirza Sadık Han...

Şehinşah şerefine Metris Çiftliği'nde yapılan büyük askerî tatbikatta:
Sağdan sola: Orgeneral Fahrettin Altay, Atatürk, Orgeneral Akbaytuğan. İnönü. ve General Kemal Koçer.

İran Şehinşahi ve Gazi, Gülhane Parkı'nda İranlı gençler tarafından alkışlanıyor,

İran Şehinşahi Rıza Pehlevi, Atatürk'le Gülhane Parkı'nda İranlı gençler arasında.

İNGİLTERE KRALI
4 Eylül 1936'da Atatürk'ü ziyarete gelen
İngiltere Kralı Sekizinci Edward,
Atatürk tarafından karşılanırken...

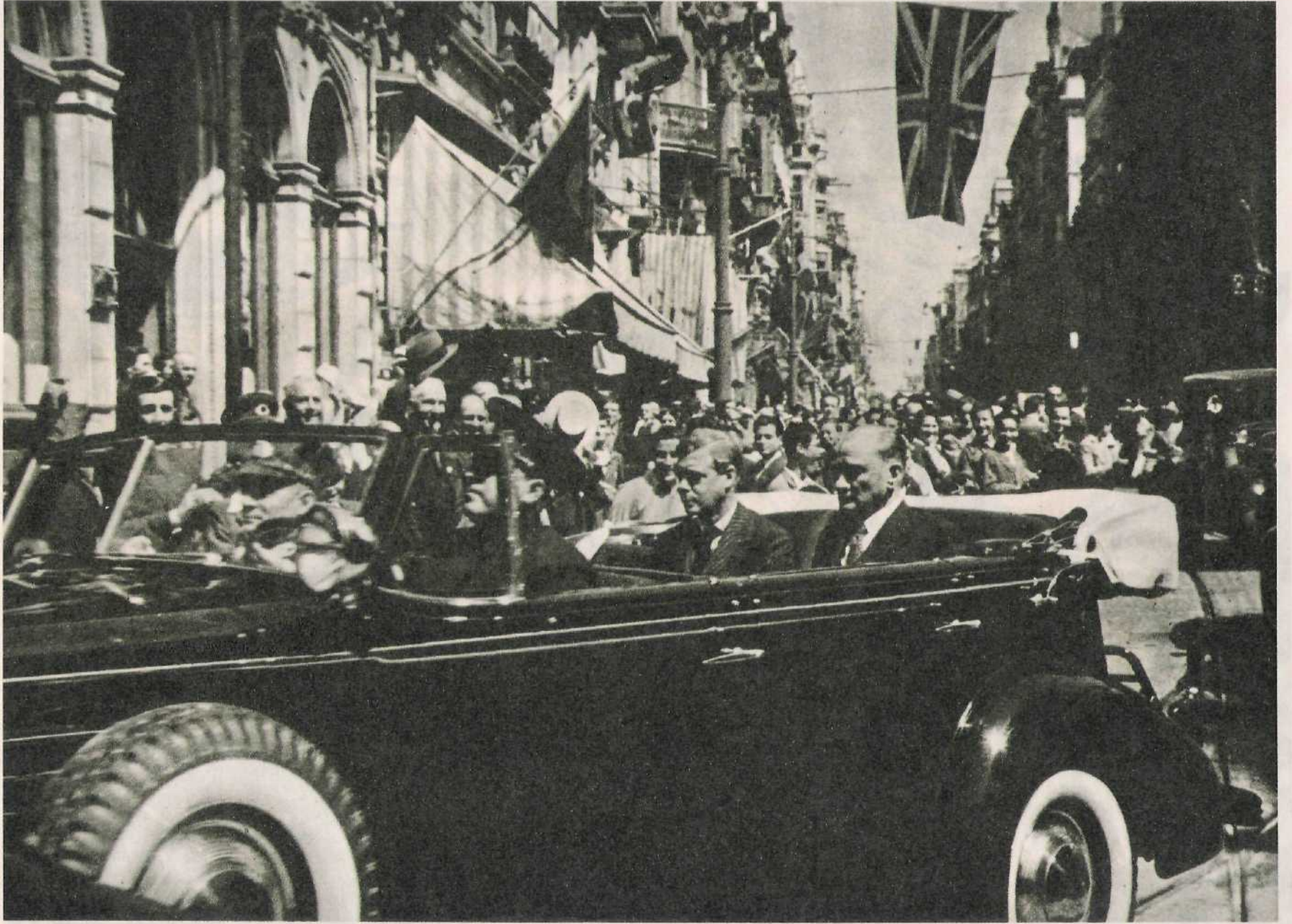
Atatürk ve misafiri Kral Sekizinci Edward,
Dolmabahçe rıhtımında,..

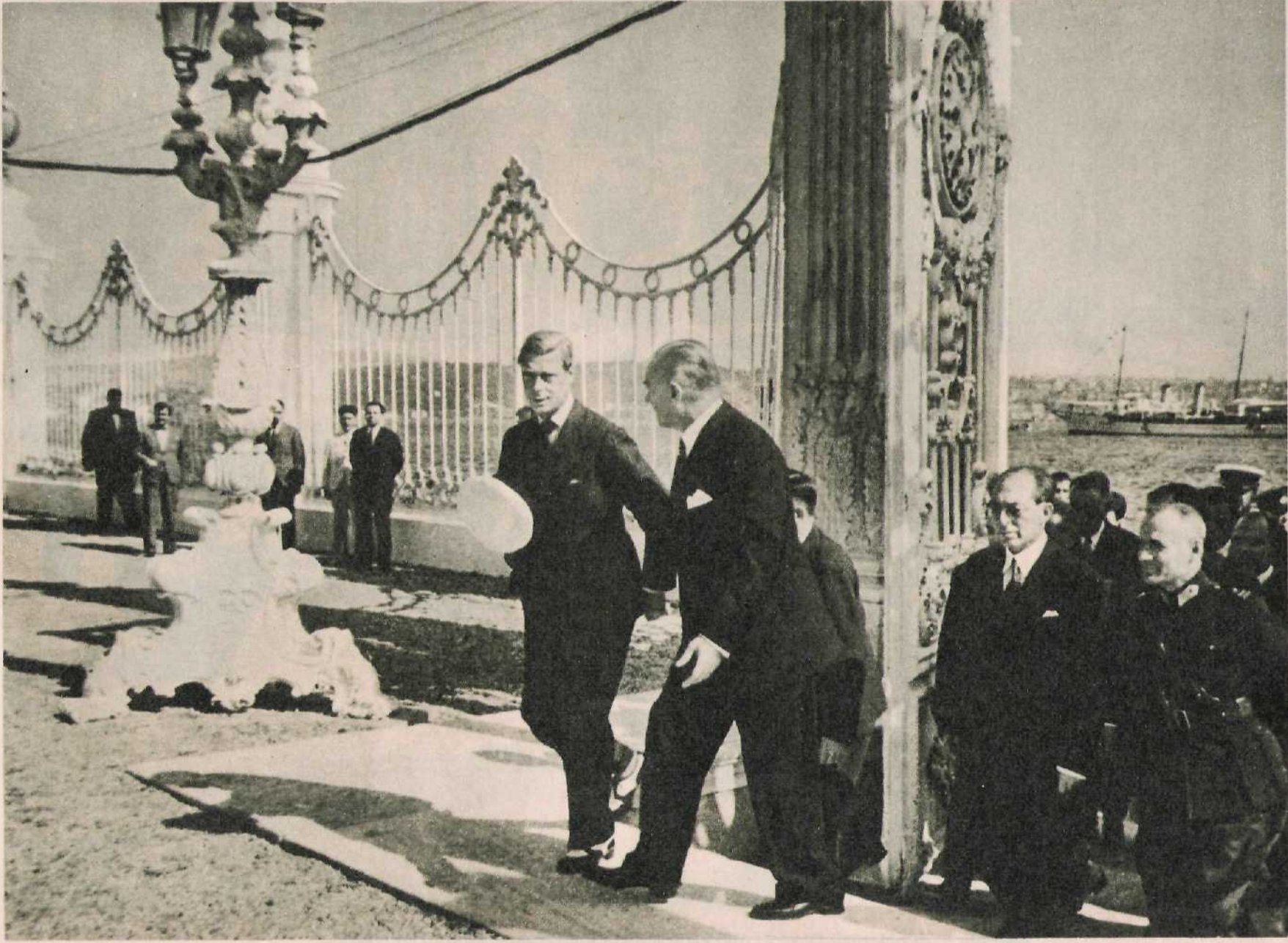
İngiltere Kralı Sekizinci Edvard'la Atatürk bir gezi sırasında...

Atatürk'le Sekizinci Edward.Beyoğlu'ndan geçiyorlar.

Atatürk ve Kral Sekizinci Edward sarayın bahçesinde.

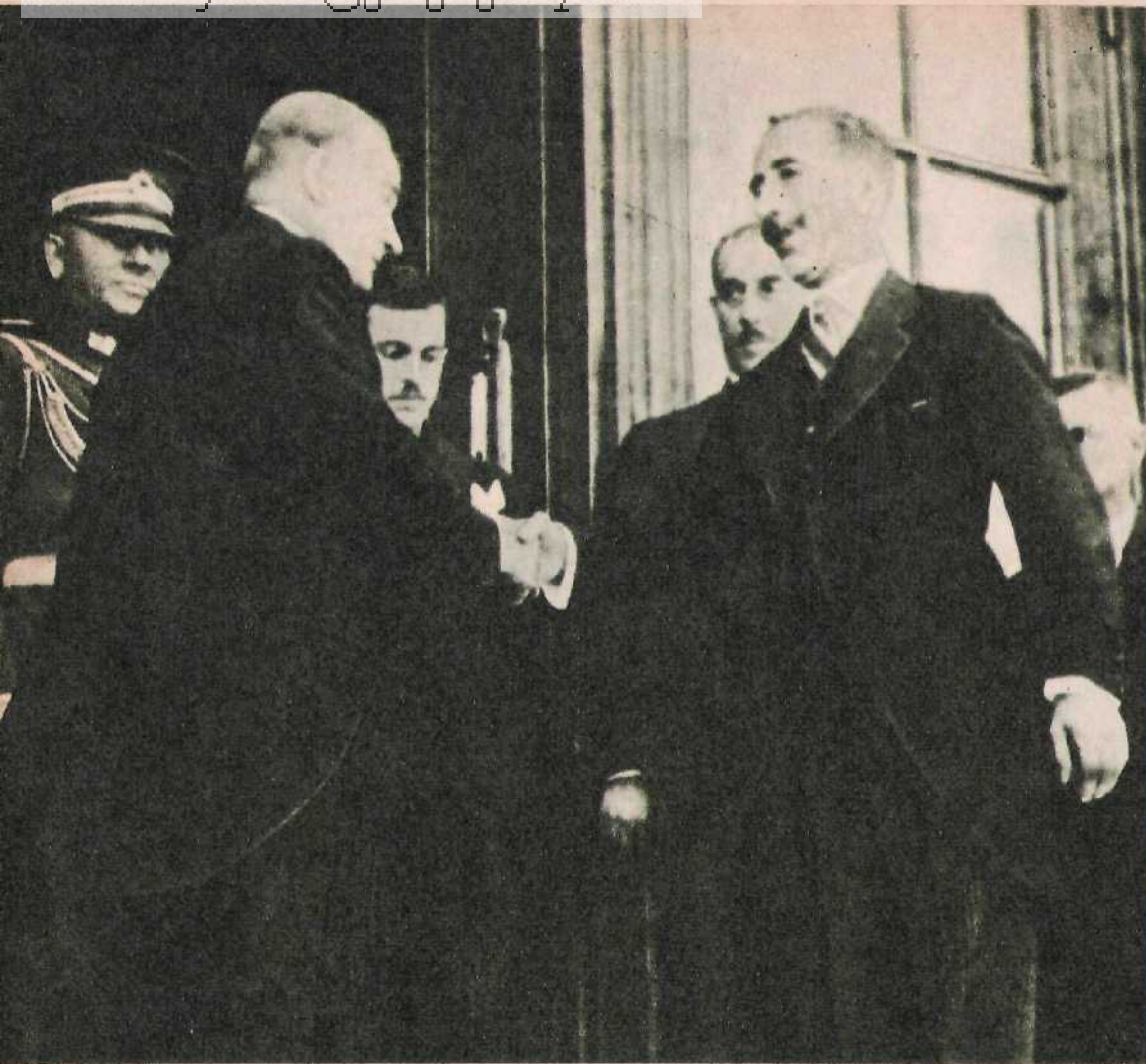
İngiltere Kralı Sekizinci Edward, Atatürk'le birlikte Dolmabahçe sarayına girerken...

Atatürk, İngiltere Kralı Sekizinci Edward'ın ziyaretini Nahlin yatında iade etmişti. Resimde, soldan sağa doğru: Londra Büyükelçimiz Fethi Okyar, Sekizinci Edward Mrs. Simpson; arkasında Numan Menemenciöğlü, Atatürk, İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loren ve İsmet Paşa..,

IRAK KRALI
İrak Kralı Emir Faysal'ın
Mustafa Kemal'i ziyareti.
Ankara'da Ankara Palas
medhalinde...

Irak Kralı Faysal, Ankara'da
Mustafa Kemal'le bir gezide..,

ÜRDÜN EMİRİ

Ürdün Emiri Abdullah, Mustafa Kemal'in misafiri olarak İstanbul'a geldiği sırada Haydarpaşa'da karşılanırken...

Ürdün Kralı Emir Abdullah Ankara'da Mustafa Kemal'i ziyaret etmişti. Emir Abdullah, bugünkü kral Hüseyin'in dedesidir.

İSVEÇ VELİAHTI

İsveç Velihtı Gstav Adolf'un Mustafa Kemal'i ziyaretini. ankaya köşkünün terasında...

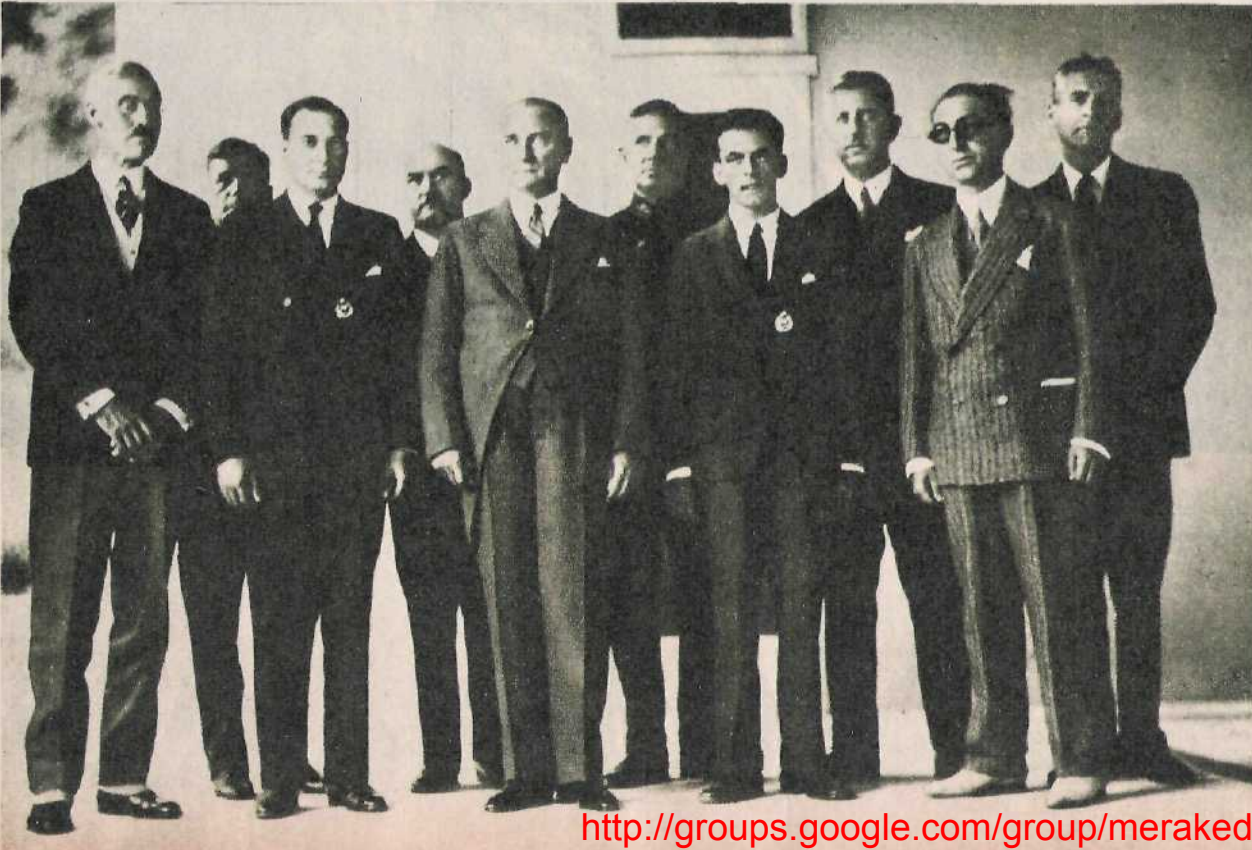
Atatürk, daha sonra İsveç Kralı olan Gstav Adolf'un ziyaretini, Kavaklıdere'deki İsveç elçiliğine giderek iade etmişti...

GENERAL MAC ARTHUR
DOLMABAĞÇE'DE

Atatürk'ü, dünya çapında şöhretler de ziyarete gelmişti. Bunlar arasında meselâ. General Mac Arthur de vardı. 28 Eylül 1932'de Dolmabahçe sarayı ndaki Dil Kongresi'nde çekilen fotoğrafta, soldan: Atatürk, General Mac Arthur, Hariciye Vekâleti müdürlerinden Başkonsolos Orhan Tahsin Günden, Amerika Büyükelçiliği Müsteşarı, Milliyet gazetesi Başyazarı Mahmut Soydam ve Dr. Reşit Galip görülüyor.

Atatürk, Amerika - Türkiye arasında uçuş rekoru yapan iki Amerikalı tayyareciyi kabul etmişti. Türk Hava Kurumu bu havacılara Kurum'un, altın madalyalarını vermişti. Resimde, sağdan sola: Amerika Büyükelçiliği müsteşarı, Dışişleri Bakanı Tefik Rüşdü Aras, Hava Kurumu Başkanı Fuat Bulca, Amerikalı havacı, başyaver, Atatürk, İstanbul Valisi Üstündağ, diğer Amerikalı havacı, komutan i. H. Tekçe ve Amerikan Büyükelçisi Mr. Grew .

MANEVRALARDA

Atatürk'ün yaptırdığı ordu tatbikatlarına askerî ataşeler de davet edilirdi. Fotoğrafta, ikinci ordunun Aydın ve Söke yakınlarındaki manevralarında Atatürk'ün askerî ataşeleri kabul edişi görülüyor. Sağda, Mareşal Fevzi Çakmak,

BALKAN PAKTI BAŞVEKİLLERİ

Balkan Paktı Başvekilleri Gazi Mustafa Kemal'le bir arada... Soldan sağa: Stoyadinoviç (Yugoslavya), Gazi, General Metaksas (Yunanistan), Romanya ve Türkiye Başbakanları...

BALKAN KURMAY BAŞKANLARI

Cumhuriyetin on dördüncü yıldönümü münasebetiyle Hipodromda yapılan törende davetli bulunanlar: Sağdan sola: Atatürk, Romanya Genelkurmay Başkanı General Şikityu, Kâzım Özalp, Yunan Genelkurmay Başkanı Papagos, Orgeneral Fahrettin Altay, Şükrü Saraçoğlu ve Yugoslavya Genelkurmay Başkanı Nediç bir arada görülmektedir.

Atatürk, Beylerbeyi sarayında bir folklor toplantısında...

Atatürk, Balkan milletlerinin, geçmişin acı ve tatlı anlarından sıyrılarak birbirlerini sevmelerine değer verir, halk gruplarını samimî temaslara teşvik ederdi. Fotoğrafta, Beylerbeyi Sarayı'nda misafir bir folklor ekibinin şarkılarını izlerken görülüyor.

M. KEMAL VE KADINLARIMIZ

Türk kadınığını medenî ve siyasî haklarına kavuşturan Atatürk, bir memleket gezisinde. Soldan sağa: Edip Halit Ziya Uşaklıgil, gazeteci Mübahat Bey, siyah türbanlı, ilk kadın hareketlerinin başında bulunan Nezihe Muhittin Hanım, General E. Koral.

Silâh arkadaşlarına karşı daima vefakâr ve bağılı olan büyük insan Atatürk, İstanbul vilâyet konağından ayrılırken Orgeneral Cevat Çobanlı ile konuşuyor. Solda, General İzzettin Çalışlar, arkasında, Akşam gazetesi başyazarı Necmettin Sadak, sağda Kâzım Özalp görülmektedir.

Mustafa Kemal ve Yakın Arkadaşları

Bir güzel gün daha...
Mustafa Kemal'in
Çanakkale'de
kurmayı ve
Kurtuluş Savaşı
kahramanlarından
İzzettin Çalışlar'ın
kızı evleniyor.
Bugün,
Dolmabahçe'de
davetliler arasında
bütün eski büyük
komutanlar göze
çarpmıyor.
İşte Orgeneral
Cevdet Çobanlı.
İşte Orgeneral
Yakup Şevki
Subaşı...

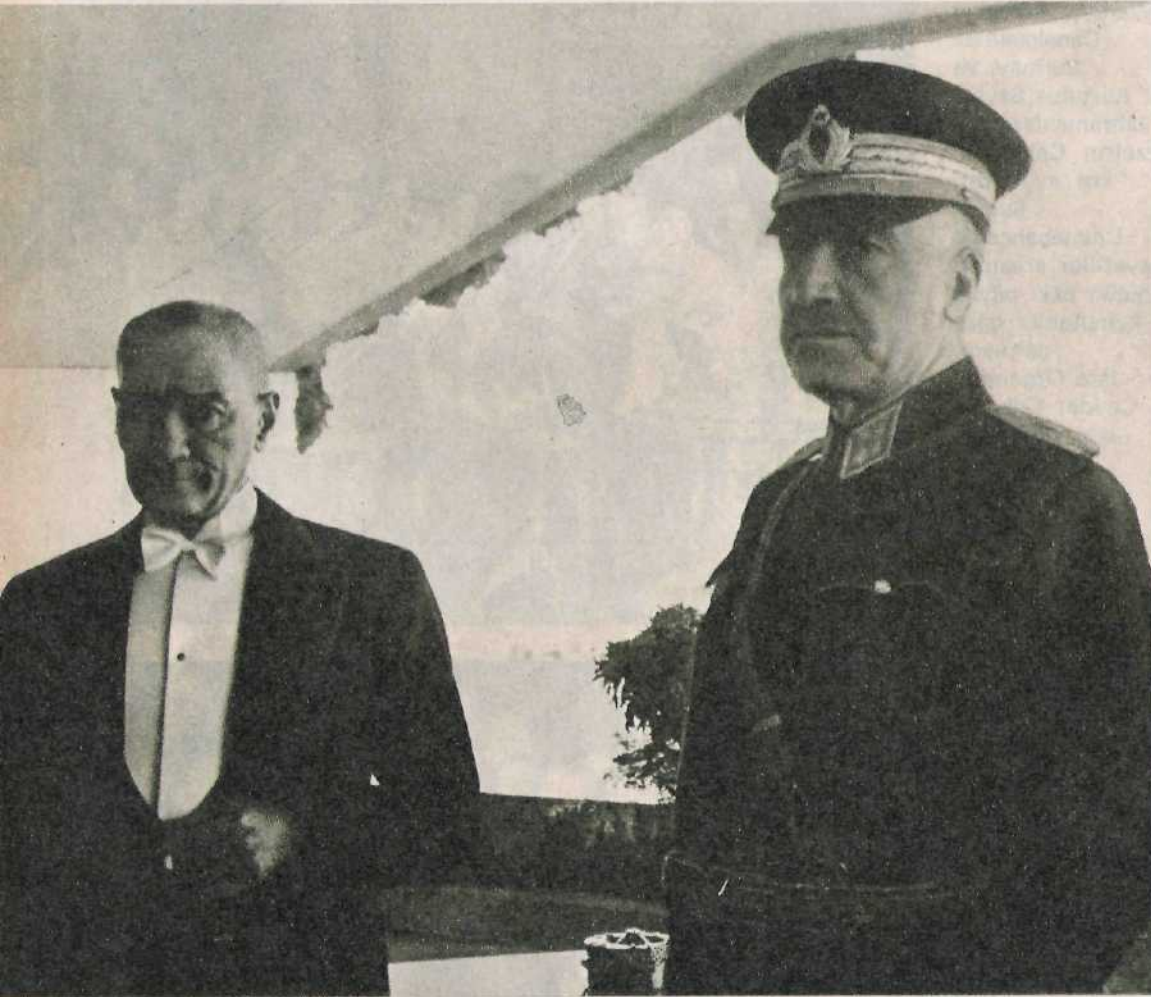

Eski silâh arkadaşlarının kara günlerinde de, mutlu günlerinde de daima onların yanında bulunurdu. İşte bu mesut günlerden biri... Mareşal Fevzi Çakmak'ın kızı nişanlanıyor. Gazi'nin sağında Fitnat Çakmak, Mareşal Çakmak ve M. Kemal'in manevi kızları. Atatürk'ün solunda Mareşal'in kızı. Arkada Vasıf Çınar. sağda İsmet İnönü, Bayan Bulca, Bayan Bilsel görülmektedir...

Rize milletvekili Fuat Bulca'nın kızının düğünü yapıyor... Fuat Bulca, Atatürk'ün çok eski bir arkadaşı... Trablusgarp'ten, Doğu'dan, Kurtuluş Savaşı'ndan... Böyle bir gününde, Mustafa Kemal eski arkadaşının kızının düğününde... Sağında Bayan Bulca, sofunda damat Nüzhet Bulca (rahmetli Korgeneral Bulca) İsmet ve Kâzım Paşalar.

Bir geçit resminde, Mareşal Fevzi Çakmak ile birlikte

1924 yılında, Ordu Müfettişi Fahrettin Altay'la bir töreni izlerken...

Atatürk ve İnönü
bir havacı ile
konuşurlarken,

Bir zamanlar dünya Dışişleri Bakanlarının
en eskisi Türkiye Hariciye Vekili
Tevfik Rüşdü idi. T. Rüşdü Aras, Atatürk'ün
ta Selanik günlerinden arkadaşı idi.

Bir İstanbul dönüşü Ankara istasyonunda:
O gün, Meclis Reisi Abdülhalik Renda'nın
yanında ilk kadın mebuslar da vardı.
İşte mebus Esmâ Nayman (arka planda).
Mareşal Çakmak ile Abdülhalik Renda'nın
arasında mebus Sabiha Görkey...

Ankara garnizonunun yaptığı bir tatbıkatta...
Kendisi Mareşal elbisesini, Başvekil
İsmet Paşa ve Meclis Reisi Kâzım Paşa,
Orgeneral elbiselerini giymişlerdi.
Bir dinlenme anında Orgeneral Altay ve
Saffet Arıkan da görülüyor.

Bir gün, bir Anadolu kasabasında, bir bozkır şehrinde Ankara'dan gelen bir tren durur, pencerede O'nun güzel yüzü belirirdi... İnkılâplarla dolu on beş senelik başkanlığına rağmen, yurt gezilerini asla ihmal etmezdi. Yaptıklarını yerinde görmek isterdi.

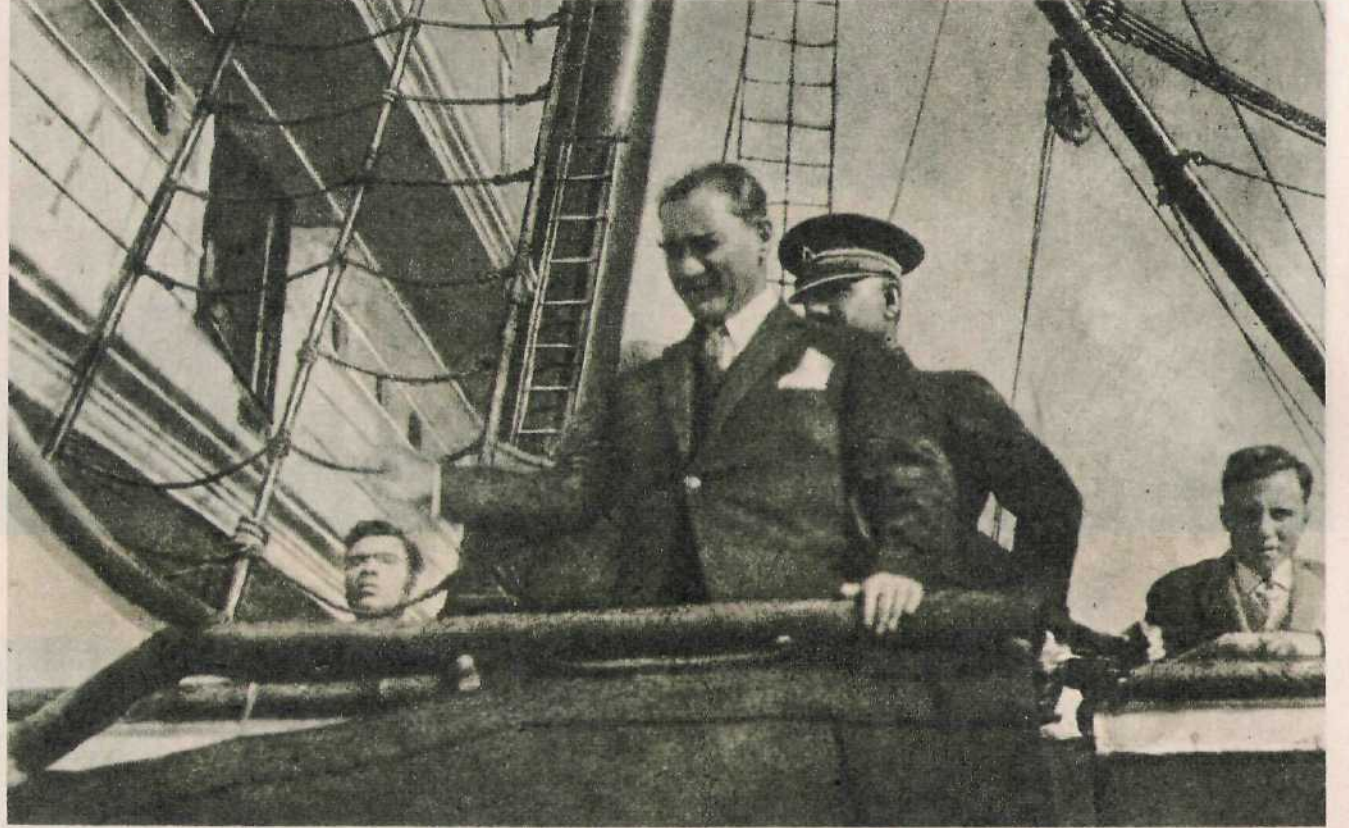
Henüz hastalığı meydana çıkmamıştı. Sağlığı yerinde görünüyordu. İşte bu güzel günlerden birinde İnönü ile neşeli bir sohbet sırasında...

Sık sık çiftliğe gidiyordu. İşte, Gazi Orman Çiftliği istasyonunda, Çiftlik müdürü Tahsin Coşkan kendisini karşılıyor,..

Marmara'da bir yat gezisine çıkarken...

Kıyıları dolduran sevgili milletin kendisine gösterdiği tezahürü heyecanla seyrediyor...

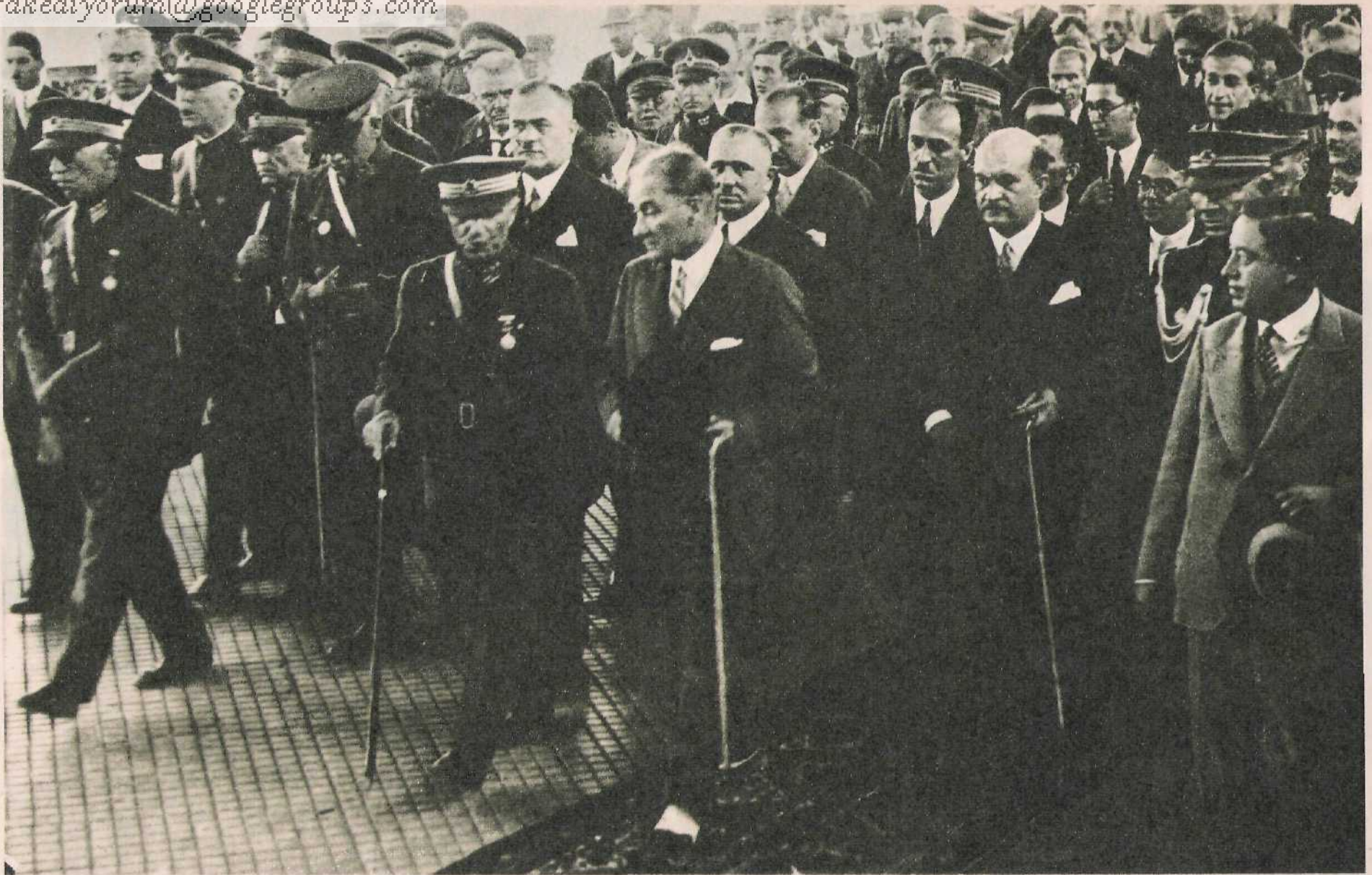
Her seyahatinden dönüşte bütün işlerin nasıl yürüdüğünü ilgililerden sorar ve öğrenirdi.

O'nun gülen resimlerinden biri:
Gazi Orman Çiftliğinin bir yıldönümü günü Ankara köylerinden gelen bir çiftçi ile konuşuyor. Gazi: «Ben de çiftçiyim. Gel, çiftlikte yapılanları gör bir kere!...» diye genç çiftçiyi Ankara'ya davet etti.

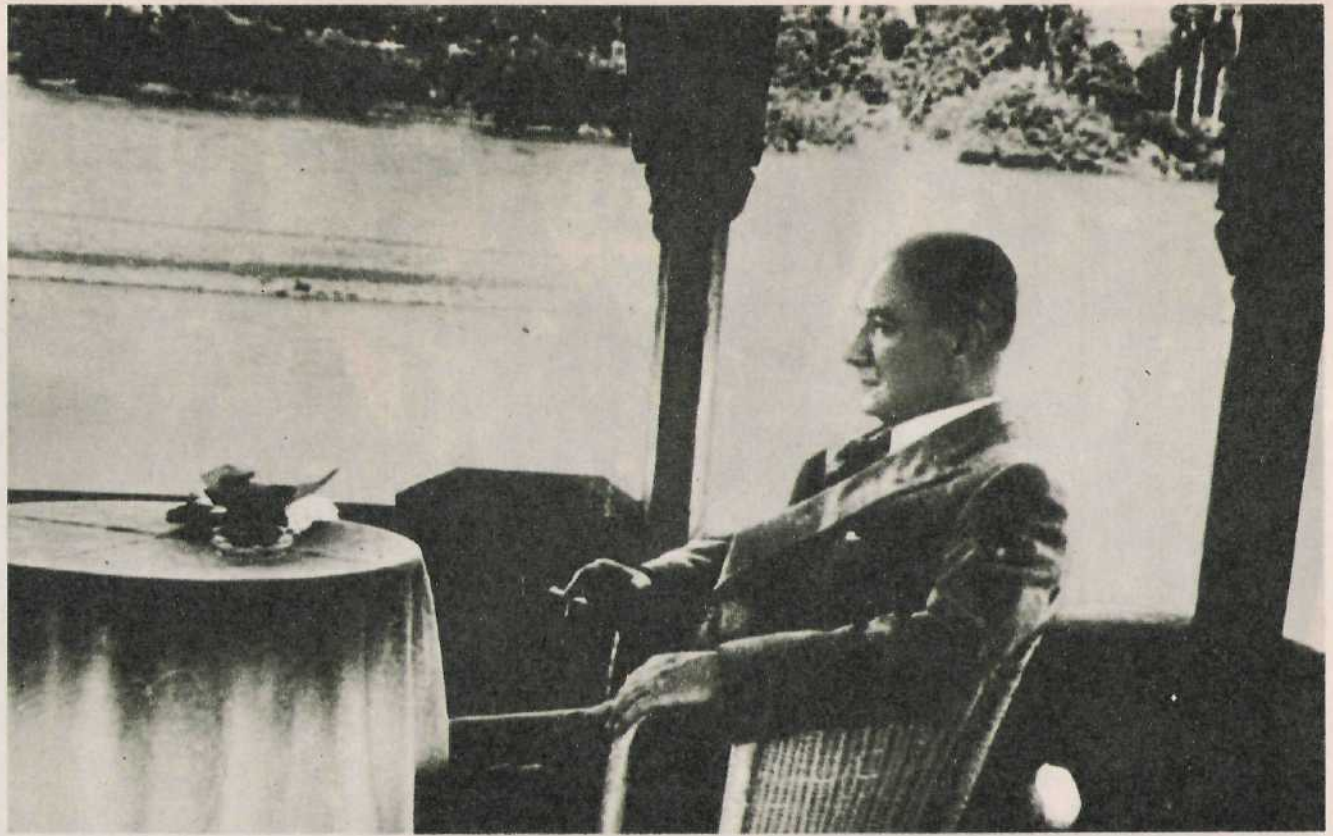

İstanbul onun ziyaretleriyle bayram ederdi. Haydarpaşa istasyonunda bir karşılama: Ön sırada silâh arkadaşları, soldan itibaren: Orgeneral Yakup Şevki Subaşı, biraz gerisinde Korgeneral Galip, Pertev Demirhan, Şükrü Naili Gökberk, Orgeneral Cevad Çobanlı, arkasında Kılıç Ali, Gazi, eski başyaveri Salih, arkasında Necmeddin Sadak, C.H.P Başkanı Cevdet Kerim İncedayı, Vali ve Belediye Reisi Muhiddin Üstündağ ve emektar yaveri Cevad Abbas Gürer.

Çubuk barajı terasında bir dinlenme... Yalnız Ankara'nın değil, bütün memleketin bol suya olan ihtiyacını çok iyi biliyor ve bu konuya ayrı bir önem veriyordu.

İstanbul Valiliğini ziyaretinde karşısına eski bir dost çıkmıştı: Orgeneral Cevat Çobanlı... 1919 yılında İstanbul'da Genelkurmay Başkanı olan Çobanlı ile Çanakkale'de ve Filistin cephesinde yan yana dövüşmüşlerdi. Kurtuluş Savaşı'nda birbirleriyle haberleşmek için aralarında hususî bir şifre tertip etmişlerdi...

Yavaş yavaş Anadolu toprakları,
bozkırlar suya ve barajlara
kavuşuyordu. Ata, bir kış
sabahı bir barajı
tetkik ediyor...

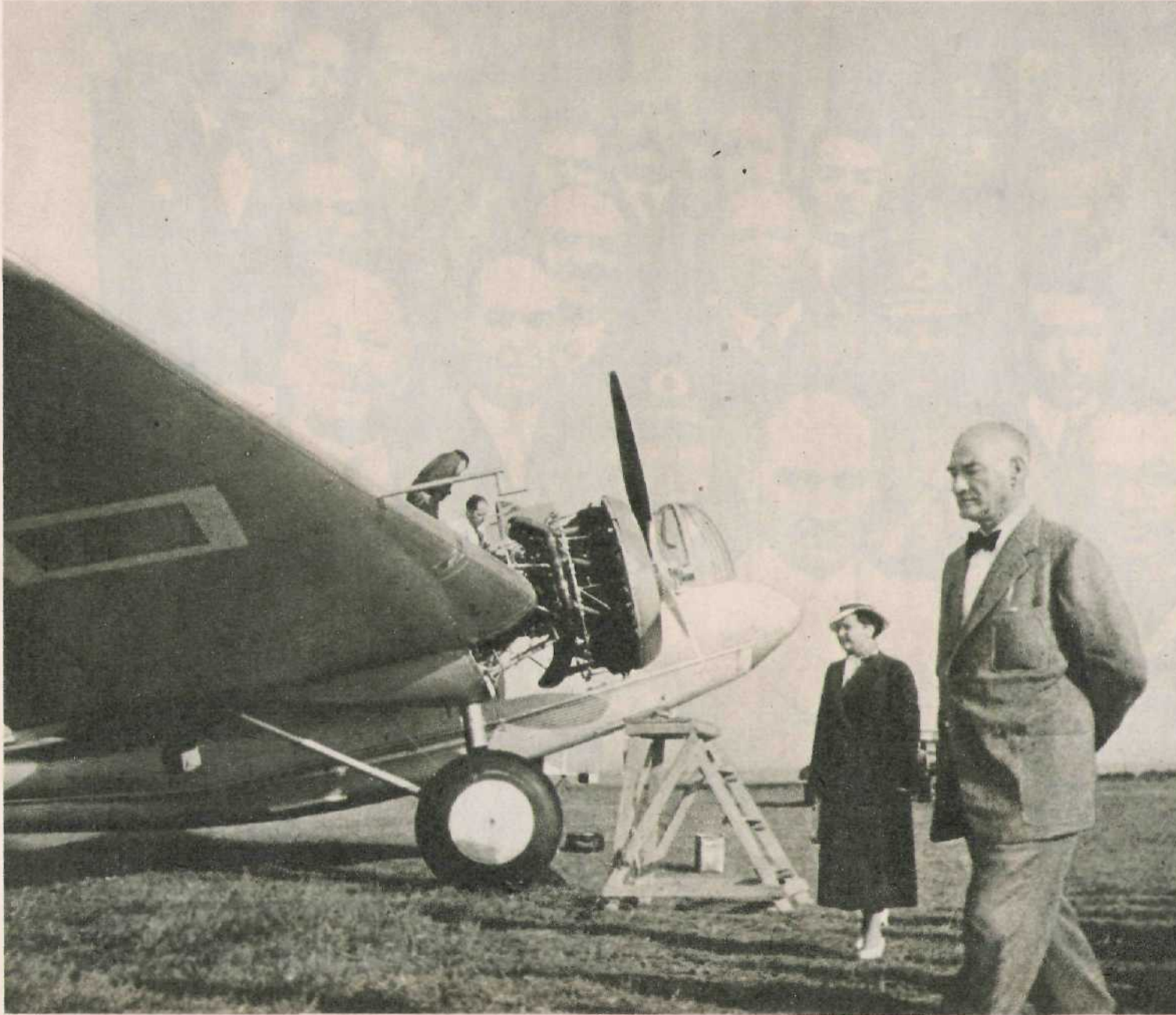
Demiryolu ve su işleri hakkında Bayındırlık
Bakanı Ali Çetinkaya'dan izahat alıyor... Ar-
kasında, Meclis Başkanı Abdülhalik Renda...

Tunceli'nde,
Süngeç köprüsünün
temelinin atıldığı yerde
umumî müfettiş
Korgeneral Abdullah
Alpdoğan'dan izahat
alırken...

Havacılığa büyük önem veriyordu. Türk Kuşu planör çalışmalarını çok yakından takip ederdi. İstikbalin, Türk havalarda olduğuna inanıyordu. İşte, uçak alanını geziyor. Yanında Profesör Afet İnan...

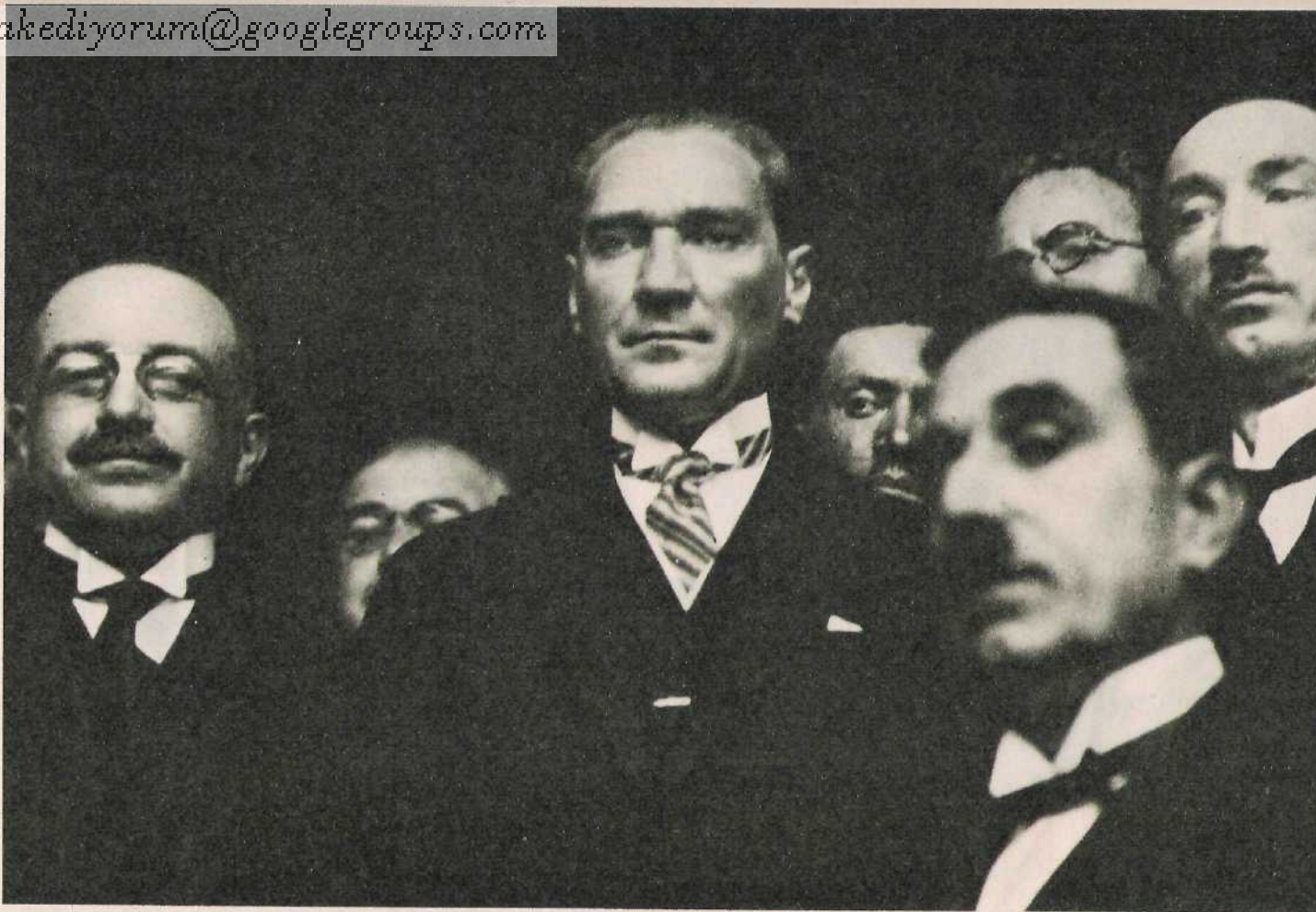
Türkkuşu filusunun bir planörüne binerek uçuş tekniği hakkında bilgi alırken...

Atatürk silâh arkadaşları ile... Arkada sağda, General Kâzım İnanç, yanında Kâzım Dirik, solunda, arkada, Orgeneral İzzettin Çalışlar, General Baki Vandemir...

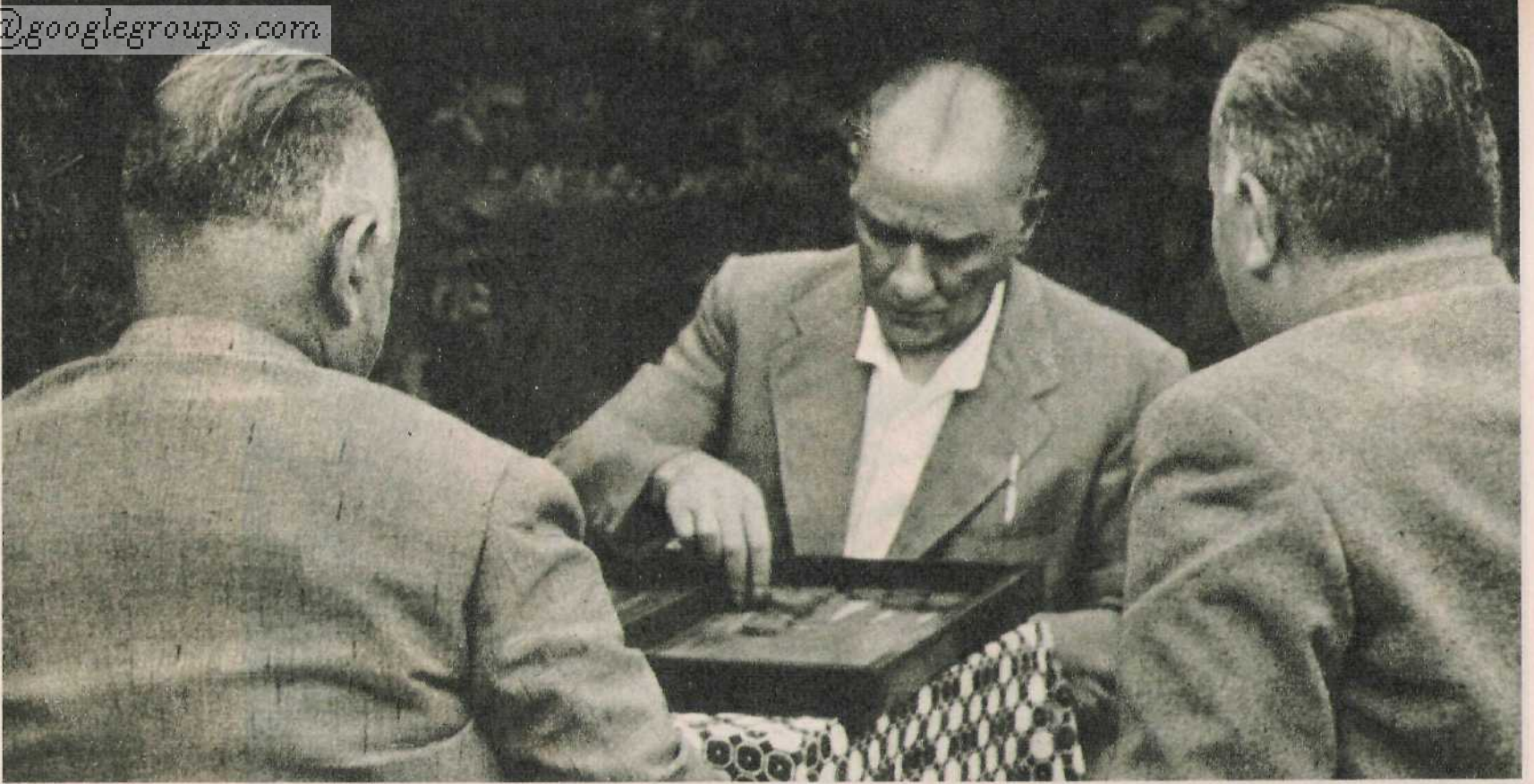

İstanbul ve Bursalılar
müşterek bir toplantı
yapmışlardı. İşte o günün
hatırası... İbrahim Tâli
Öngören. Arkada 2. Kolordu
Kumandanı General Ali Hikmet
Ayerdem, sağda, Dr. Hikmet
ve Bursalı Yağcızade
Cemal Bey...

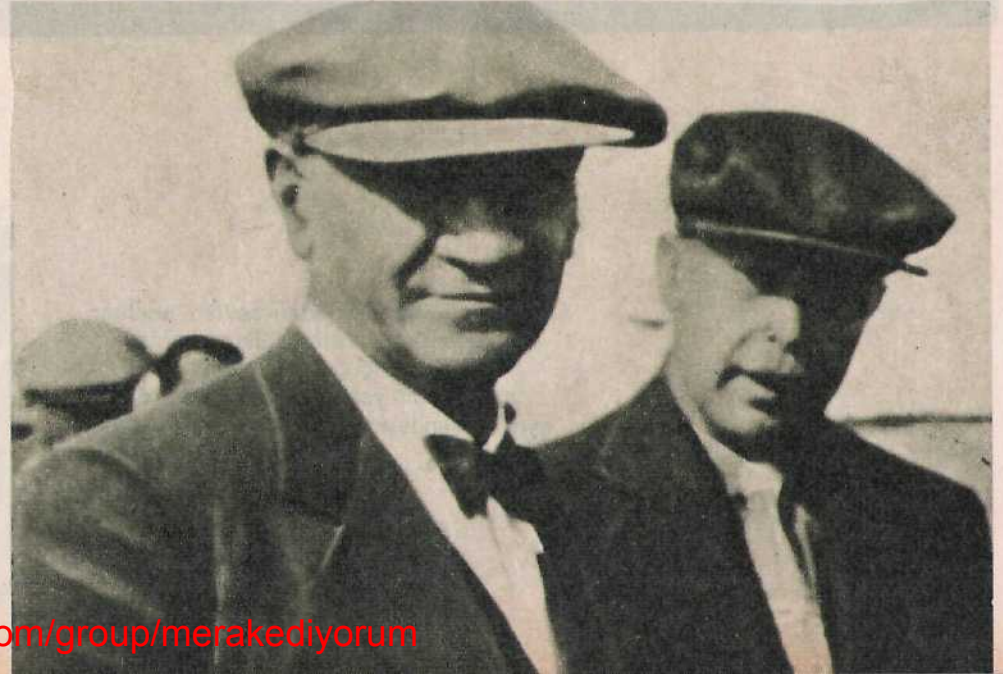
Ordu hayatında, emrinden sayısız nesiller
geçmişti. Yetiştirdikleri arasında
birçok genç general vardı. O, Türk
ordusunun yalnız başkomutanı değil,
aynı zamanda unutulmaz hocası idi de...
İşte kendi yetiştirdiği
generallerle beraber...

Yıl 1936... Yalova'da,
açık havada, bir dinlenme
sirasında yapılan
tavla partisi..

Bazen yurt seyahatlerinde
gazeteci arkadaşlarını da alırdı.
İşte, bir gezi sırasında O'na
refakat eden Falih Rifki Atay,

Yalova'da, tarihî çınarın altında bir yorgunluk kahvesi.

Okumaktan, meclis işlerinden vakit bulabildiği zamanlar halktan biri gibi gösterişsiz gezintileri çok severdi.

Bir temmuz günü...
Atatürk'ün bindiği
Sakarya motoru
Marmara'da ilerliyor.
Sakarya'nın
etrafında birçok
deniz vasıtasının
içindekiler O'nu
uzaktan da olsa,
görmek için
heyecanlanıyorlar.

Kızılcahamam korusunda...

Denizi çok seven Atatürk'ün 1936'da Acar motoruyla yaptığı bir Boğaz gezintisi.

1937'de Florya'da:
Kütahya
milletvekili
Prof. Dr. Şakir
Ahmet Ediz'le.

Her Zaman Ordusu İle Beraber...

TÜRK ORDUSUNA EN SON MESAJINDAN:
«Büyük Türk milletinin huzurunda, kahra-
man ordu, sana kalbî şükranlarımı beyan ve
ifade ederken, büyük ulusumuzun iftihar
hislerine de tercüman oluyorum...»

M. Kemal Atatürk

Her zaman milletine ve ordusuna, hedef gösteren insan olarak yaşadı. Karşısında, kendisinin işaret ettiği istikamet hakkında izahat veren genç albay, sonra Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Nureddin Baransel'dir...

1937 manevraları sanki O'nu yüzbaşılık günlerine, yahut da Çanakkale'ye döndürmüştü. O kadar heyecanlı ve hareketli idi. Doğuşen bir kuvvet komutanı gibi idi.

Bir aralık manevrayı takip ettiği otomobilin ön kısmına ilişmişti. Paftalar üzerinde izahat istiyordu. Or-general Fahrettin Altay, Gazi'nin mavi ve kırmızı kuvvetler hakkında istediği etraflı izahatı veriyor...

Ve sonra İsmet Paşa'ya (İnönü) dönerek, onun fikirlerini de soruyor. 1937 manevralarında, yılların ardına dönmüş, âdeta gençleşmişti. Sanki kolağası olarak iştirak ettiği eski manevralarda bulunuyordu...

Manevra günlerce sürmüştü. Bazen çok sıcak Ögüle üzerleri, bazen de soğuk rüzgârların çıktığı şafak saatleri oluyordu. Başbuğ, manevranın her safhasını takip ediyordu. Orgeneral Ali Fuat Erden, Başkumandanı selâmlıyor...

Plan üstünde, dünyanın en güzel elleri ile harekâtı takip ediyor. Karşısındaki kaputlu general, Orgeneral Ali Fuat Erden ve yanında Halis Bıyıkay (gözlüklü)..

Trablus'tan Çanakkale'ye, Derne'den Sakarya'ya kadar her cephede hayatı dürbünün başında, memleketini korumak için geçmişti...

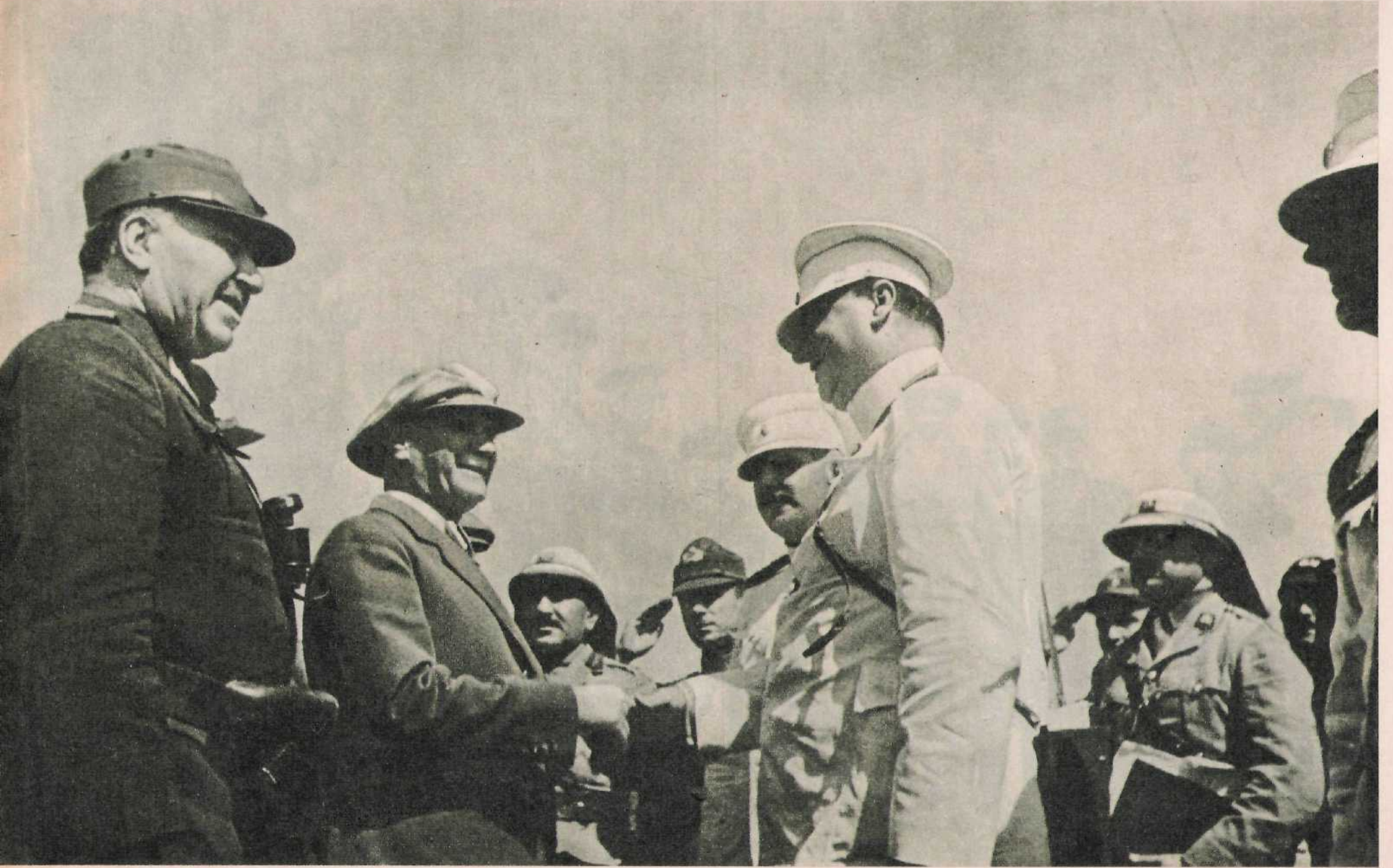
Trakya manevralarında
Atatürk,
Genelkurmay Başkanı
Fevzi Çakmak'tan
izahat alıyor.

1937 yılındaki Trakya manevraları bütün dünyanın dikkatini üzerine çekmişti. Cihan. Mustafa Kemal'in efsaneleşmiş yeni ordusunu merak ediyordu. Her milletin ataşeleri günlerce Babaeski'de kalmıştı..-

Atatürk, Birinci Ordu manevralarını sonsuz bir alâka ile takip eden yabancı heyetleri ayrı ayrı kabul etti... Karşısında beyaz elbiseleri içinde Yugoslavlar, koloniyar şapkalı Iraklılar...

Ordunun her yönü ile alâkadar oluyordu. İste bir sahra hastanesi çadırı önünde, Sağlık Başkanı Dr. Tümgeneral Mazlum kendi sine izahat veriyor. Yanındaki vekiller; Tevfik Rüştü Aras, Şükrü Saraçoğlu, İnönü, Şükrü Kaya, hep manevra kıyafetindeler.

Gözleri sanki Türkiye'nin
bütün hudutlarında,..
Ve ordusunun yanbaşında
Hiç bir heykeltıraş
bu resim kadar manalı
bir eser yaratamamıştır,

Geçiyorlar... Bunlar,
vaktiyle
«Hedefiniz Akdeniz!...»
dediği çocuklar...
Ve Ataları onların
arkasından şefkatle
bakıyor...

Bindirilmiş piyadeler.
Başbuğ'un önünden
geçiyorlar. Atatürk'ün
yanında beyaz şapkalı zat
Türk Hava Kurumu
Başkanı Fuat Bulca...
Önde Mareşal Çakmak...

İlk Türk kadın pilotu Sabiha Gökçen uçuş elbiseleri ile henüz uçağından inmişti. Atatürk'ün yanında tatbikatta, harekât müdürü Nureddin Baransel'i dinliyor

Manevra dönüşü bir aralık, genç komutanlarından Salih Paşa'yı (Omurtak) görüyor... Arabasını durdurup ona da birçok sualler soruyor.,,

Manevraya gelen yabancı askerler arasında kimler yoktu ki?... İşte, Yunan Genelkurmay Başkanı General Papagos hürmetle eğilerek Mustafa Kemal'in elini sıkıyor.

Bu büyük manevraya katılan ecnebler arasında Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, Yakın Doğu temsilcileri, Balkanlardan gelen gözcüler vardı. Hepsi, Atatürk'ün etrafını almıştı.

Sarayların yıldızlı koltuklarından ziyade, savaş ve manevra sahalarında, toprak yığınları üzerinde rahat ederdi. Yanında General Bıyıktay, Cevat Abbas, Kılıç Ali. Arkada sağdan, Kurmay Albay Muzaffer Tuğsavul, başyaver Celâl, Orgeneral Ali Fuad Erden, Albay Mecid, Albay Arif (Korgeneral Arif Tanyeri) ve kurmaylarla beraber tatbikatı izleyen üç gazeteci: Sedat Taylan, Feridun Mentешеođlu ve Ahmet İhsan.

O yıl Harp Akademileri tatbikatı da çok güzel ve başarılı olmuştur. Atatürk, tatbikatın en ileri hatlarına kadar bütün muharebe idare yerlerini dolaşmıştı.

Her askerî birliği ayrı ayrı dolaşıyor, bir hattan ötekine koşuyordu.
Çocuklarının ne yaptıklarını, neleri yapmaya kudretli olduklarını yerinde görmek istiyordu. İnönü ile birlikte manevra sahasında...

Ayrı ayrı rütbede yüzlerce subaya sualler soruyordu. İşte Albay Asım'dan, idare ettiği kuvvetler hakkında bilgi alıyor.

General Muharrem Mazlum İskora, Atatürk ve Mareşal'in huzurunda, yabancı askerî heyet reislerine izahat veriyor. Kolonial şapkalı General Papagos, ellerini kavuşturmuş olan General Nediç.

Manevradan sonra, Türkiye haritası önünde... Tatlı bakışları memleket sınırlarına çevrili, ne güzel dalmış... Aynı masada Mareşal Çakmak, İnönü, Ali Fuat Cebesoy.

Harekât sonu çalışmalarında hepsi bir arada... Atatürk, harita üzerinde izahat verirken, Ali Fuat Cebesoy not alıyor...

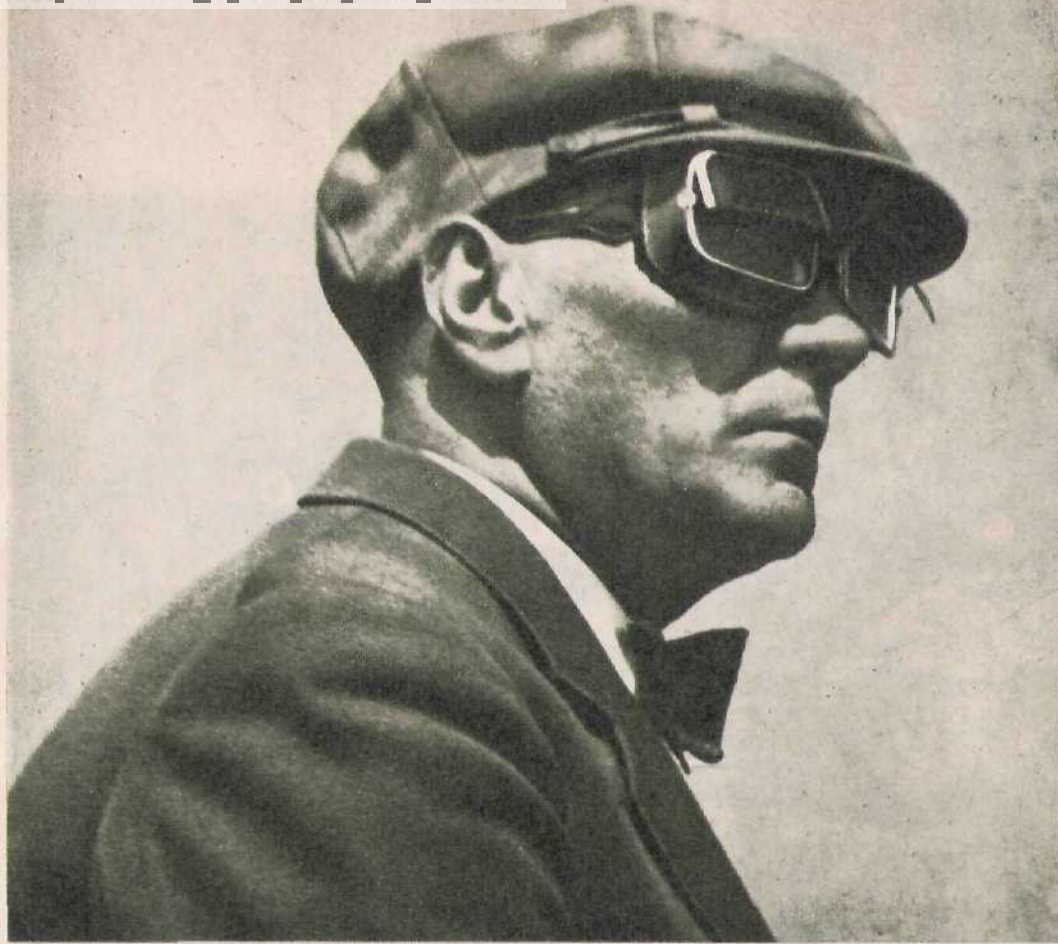
Harp Akademileri Komutanı Fuat Erden ve genç subaylarla birlikte. Gruptaki iki sivil, Cevat Abbas ve Kılıç Ali...

Atatürk, Harp Akademisi'nin tatbikatında... Yanında eliyle uzağı işaret eden Yüzbaşı Sırrı Gemalmaz (Tümgeneral Sırrı Gemalmaz). Arkada sağdan: Cevat Abbas Gürer, Akademi kurmay başkanı Albay Muzaffer Tuğsavul (Orgeneral Tuğsavul), General Halis Bıyıktay, Kılıç Ali, Başyaver Celâl ve Naşit Mengü. Sağda oturan. Kurmay adayı Fahrettin Öngör (E. General Öngör).

Trakya manevraları, modern Türk ordusunun yabancıların bile gözünü kamaştıran kudreti, çocuklarının başarısı O'nu âdeta gençleştirmişti. Kim derdi ki bu abide gibi büyük insanı iki yıl sonra kaybedeceğiz...

İKİNCİ ORDU MANEVRALARINDA

Herkes memnun, herkes
gördüklerinden sevinçli...
Orgeneral İzzettin Çalışlar O'na
izahat veriyor. Arkada,
elinde dürbünle Mareşal...
Yanında İnönü
ve Fahrettin Altay.

İşte Türk ordusu!... Atatürk'ün günlerce, gecelerce süren imtihanından geçen ve en iyi notu alan ordu... Manevranın bir anında İnönü ile...

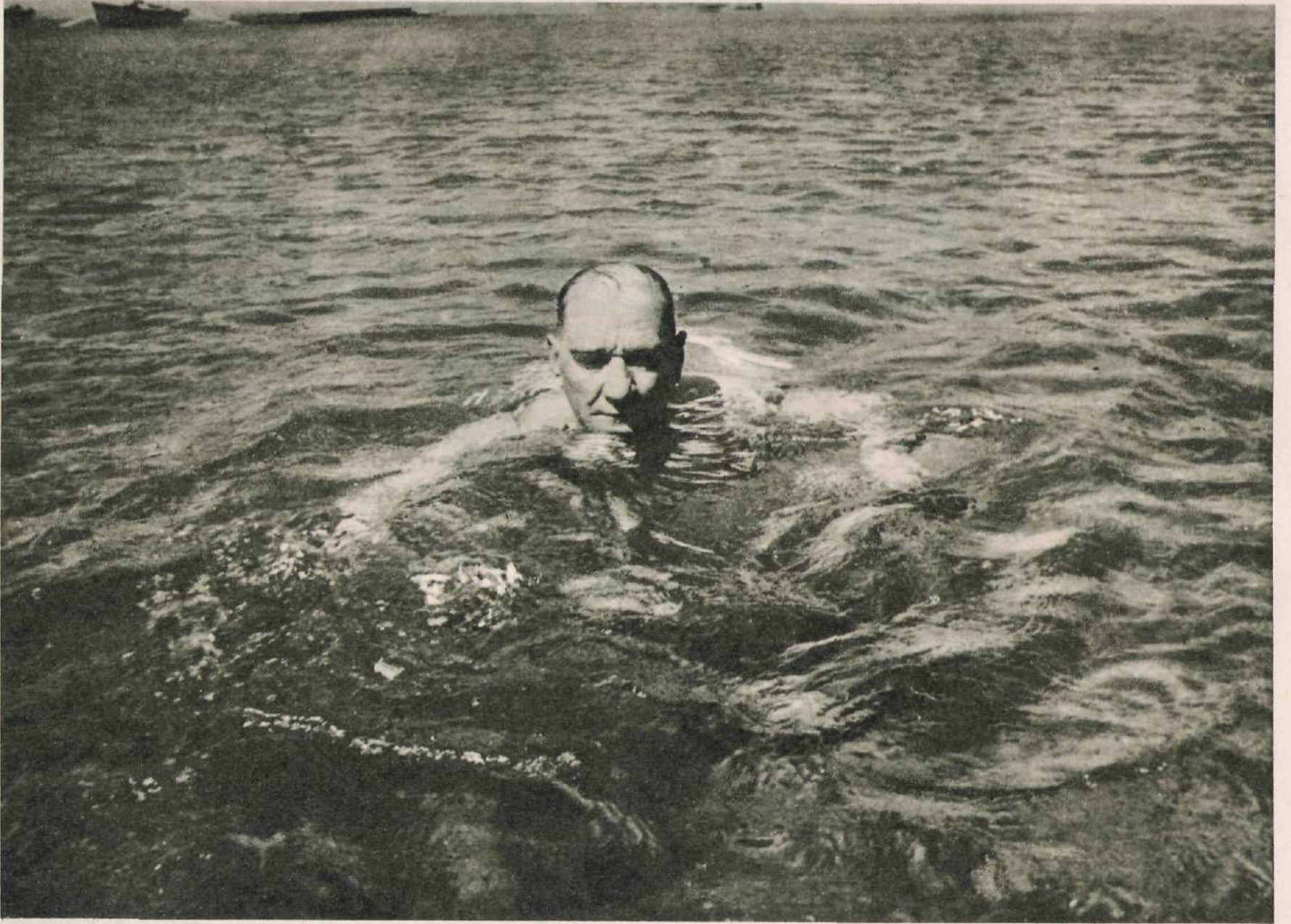

Atatürk ve Deniz

Denizi de çok severdi.
İstanbul'a hemen her
gelişinde, deniz
mevsimlerini ihmal
etmezdi. Onsuz
Florya'yı düşünmek bile
kabil değildi...

Suların koynunda...

Yalnız yüzmeyi değil, kürek çekmeyi de çok severdi. Hatta bazen saatlerce kürek çekerdi... Bu deniz sporu kendisine Selanik günlerinden kalmıştı...

Yalnız yüzmeyi değil, kürek çekmeyi de çok severdi. Hatta bazen saatlerce kürek çekerdi... Bu deniz sporu kendisine Selanik günlerinden kalmıştı...

Kıyıya yanaşınca, hatta bazen deniz ortasında halk ve sandallar etrafını sarardı. Onu dinç ve sıhhatli görmek, bizler için bir bayram olurdu.

Hayatının son yıllarına kadar at sporunu bırakmamıştı. Her fırsatta atla, Ankara civarında uzun gezilere çıkardı.

Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesinde bir nişan talimi. Bir devlet adamı olduğu kadar da daima asker kalmış olan Atatürk, kendisine hediye edilen Tüfek-bastonla ateş etmekten hoşlanırdı.

Ankara'daki Son Gün

19 Mayıs 1938'de Ankara'da Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle yapılan törende Yugoslavya Harbiye Nazırı General Meriç'le. Yanında, Meclis Başkanı Abdülhalik Renda. Atatürk o gün Mersin'e hareket etmiş, saatlerce süren bir geçit törenini izlemişti. Yorgundu. Fakat yine hareketli idi.

Güzel yüzünde
yorgunluğun ve
hastalığın en hafif izini
görmek, bütün milleti
üzüyordu,

Son günlerde fark edilir derecede süzölmüştü. Fakat gözlerindeki kudret hiç değişmemiştii. Bakışlarındaki ateş hiç sönmüyordu.

Hastalıkla mücadele günlerinde bile gündelik devlet işlerini takip ediyordu.

Fakat kader, onun madde varlığını bizden almaya karar vermişti. 1938 sonbaharı başlıyordu... Atatürk iyice zayıflamıştı. Yüzüne endişe ile, yüreğimiz parçalanarak bakıyorduk. Resimde, eski başyaveri Salih Bozok'un bakışı gibi,.. Göz yaşlarını zorlukla zaptederek... Bu resim, büyük Ata'nın son resimlerinden biridir.

Kotra Haber ve Büyük Cenaze Merasimi

Benim naçiz vücudum bir gün
elbet toprak olacaktır.
Fakat Türkiye Cumhuriyeti
ilelebet payidar katacaktır.

Mustafa Kemal

Reisi cumhur Atatürkün
umumi hallerindeki vehamet,
dün gece saat 24 de nefes
edilen tebligden sonra her an
artarak bu gün, 10 İkinci
Şeyrin 1938 perşembe Sabahı
Saat dokuzu bes gece Büyük
Şefimiz derin Koma içinde
terki hayat etmişlerdir.

10. İkinci Şeyrin 1938

Ş. Akil Muhit Öğden

Ş. Mesut Ömer İndelç

Ş. İhsan Şerif

Ş. İhsan Şerif

Ş. H. Bilen

Ş. İhsan Şerif

Ş. Kâim Ç. Bozk

Ş. İhsan Şerif

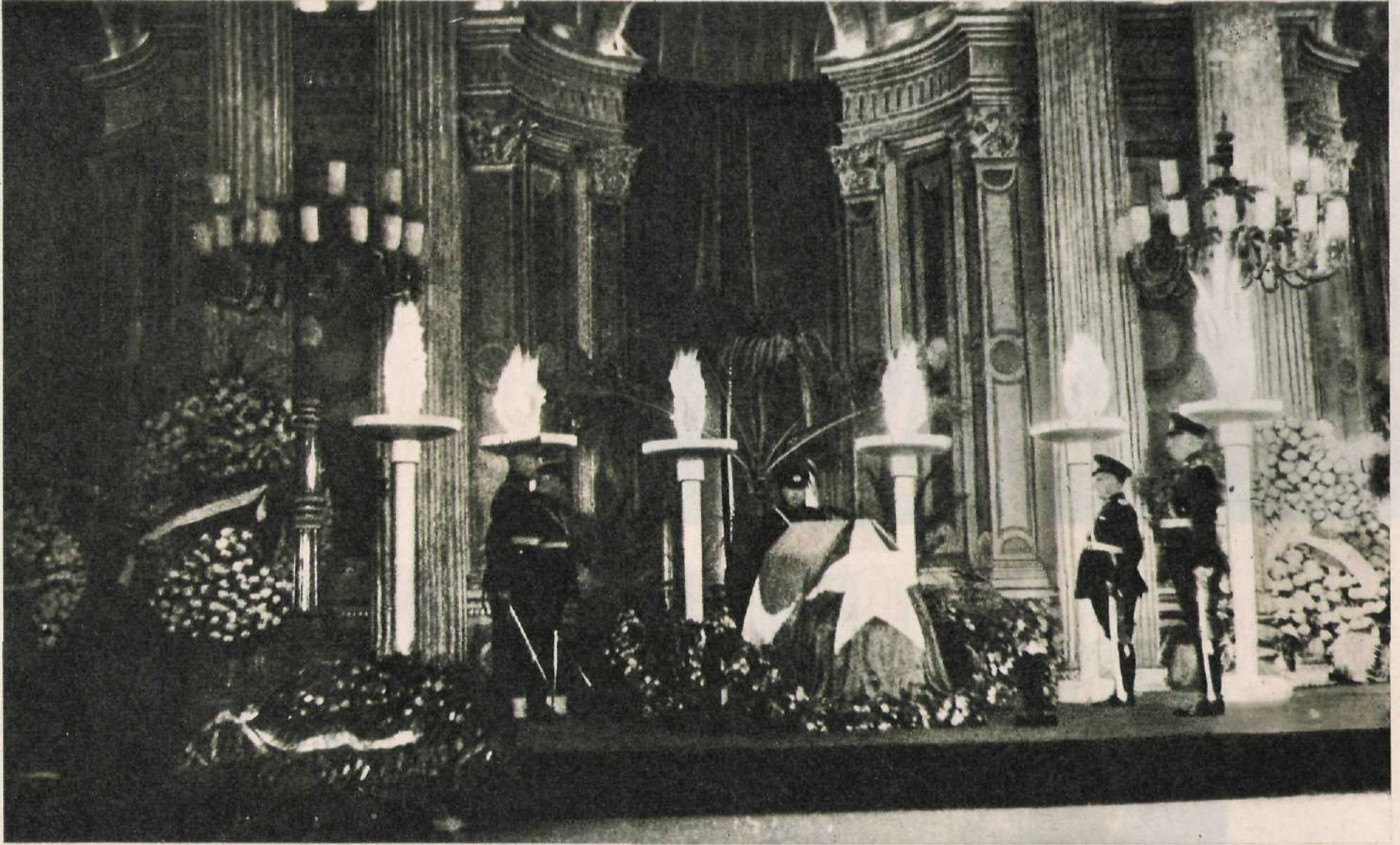
Ş. İhsan Şerif

Ş. İhsan Şerif

TARİHİ RAPOR

Atatürk, 10 Kasım 1938 günü hayata
gözlerini yummuştu. Son nefesine kadar
yanından ayrılmamış olan hekimlerin, bu hazin
olayı tespit eden raporu şöyle idi:

KOMUTANLAR NÖBET TUTUYOR

Dolmabahçe Sarayı'nda altı meşalenin ortasına konulmuş olan büyük katafalkın önünde önce silâh arkadaşları nöbet tutmuş, sonra günlerce, gecelerde muztarip insanlar dalga dalga katafalkın önünden geçmişti (16.11.1938).

ASKERİNİN OMUZUNDA

Büyük Ata'nın tabutu, gözü yaşlı silâh arkadaşlarının önünden kahraman erlerin omuzlan üzerinde geçirilerek Dolmabahçe Sarayı önüne getirilmiş bulunan bir top arabasına konulmak üzeredir (19.11.1938)...

SON YOLCULUK

Aynı gün Atatürk'ün muazzez nâşını taşıyan tabut, top arabasının önünde, yanında ve arkasında teşkil edilen muazzam bir kortejle büyük ve son yolculuğa çıkıyor...

AL BAYRAĞIN KOYNUNDA

Bir al bayrağına sarılan tabutu, ağır ağır taşıyacak olan top arabasının yanında kılıçlarını çekmiş olarak altışar general yer almıştı...

ÇIKIŞ KAPISINA DOĞRU

Şimdi bütün heybeti ile görülmekte olan kortej yürüyüşüne devam ederek Dolmabahçe Sarayı'nın avlusunda ilerliyor.

EN DEĞERLİ MADALYA

Atatürk'ün savaş meydanlarında kazandığı madalyaların en üstünü ve değerlisi kırmızı ve yeşil kurdeleli İSTİKLÂL MADALYASI idi. Kırmızı renk, savaştaki zaferini, yeşil renk, Büyük Millet Meclisi'nin birinci dönemi üyesi olduğunu ifade ediyordu. Bu madalyaları kortejin en başında General İlyas hüzünle taşıymaktaydı.

ÖNDE İKİ GENERAL
Kortej saray avlusundan
çıkma üzere... Önde
gidenlerden Orgeneral
Fahrettin Altay ve
Korgeneral Cemil Cahit
Toydemir at üstünde idiler.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HEYETİ

Atatürk'ün cenazesini İstanbul'dan alıp Ankara'ya götürmek üzere Büyük Millet Meclisi bir heyet göndermişti. Ön sırada beyaz sakallı zat, Erzurum'da «Doğu İller Haklarının Savunulması Cemiyetinin başkanı Raif Dinç'tir, Mustafa Kemal'i, Erzurum kongresinin başkanlığına davet eden bu tarihî şahsiyetin sağında, Büyük Millet Meclisi Başkan vekili Refet Canitez görülmektedir.

ASKERİ, MÜLKİ ERKÂN

Kortej, İstanbul askerî ve mülkî erkânının da katıldığı büyük bir heyet halinde vakarla ilerliyor. Herkesin yüzünde, kalbindeki kederi okunuyor. Önde silindir şapkalı zat (o tarihte İstanbul Valisi olan) Muhittin Üstündağ. Sağında, Emniyet Müdürü Salih Kılıç [onun önünde] Orgeneral Yakup Şevki Subaşı, Korgeneral Salih Omurtak, Korgeneral Halis Biyıktaş. Valinin solunda (eli çenesindeki zat) Kâzım Dirik, arkasında şair Behçet Kemal Çağlar.

BİR VEFA ÖRNEĞİ

Cenaze töreninde gözü yaşlı eski bir hükümdar da vardı. Bu zat, Afganistan'ın eski kralı Amanullah Han'dı. Avrupa'da oturduğu ülkeden, davetsiz ve habersiz olarak çıkagelmiş ve Büyük Önder'i izleyenler arasında saygı ile yer almıştı

SANATÇILARIN MİNNETİ

Bir konuşmasında, türlü meslek mensuplarına «Efendiler, her şey olabilirsiniz, fakat sanatkâr olamazsınız» diye hitap etmiş olan Atatürk'e bir şükran ve taziz ifadesi olmak üzere Şehir Tiyatrosu sanatkârları en büyük çelenklerden birini yaptırmıştı...

İSTANBUL'UN KEDERİ

İstanbul protokolüne dahil olanlar, teessür içinde tabutu takip ediyorlar

BAYRAKLAR YARIDA

O sabah, Dolmabahçe - Karaköy yolu önceden boşaltılmış, bütün bayraklar yarıya inmişti...

Cenazenin ardında yüzlerce çelenk yürüyen bir çiçek bahçesi olmuştu. Bunların arasında yabancıların çelenkleri de vardı.

YAKLAŞIRKEN...

Fındıklı'ya İnen merdivenler, yollar adam almıyordu. Halk birbirinin üzerine yığılmış, gittikçe yaklaşan O'nu bekliyorlardı.

İNSAN SELİ
Şehrin başka bir
semti olan
Cihangir'den
İnen yol ise
insan seli ile
tıkanmıştı

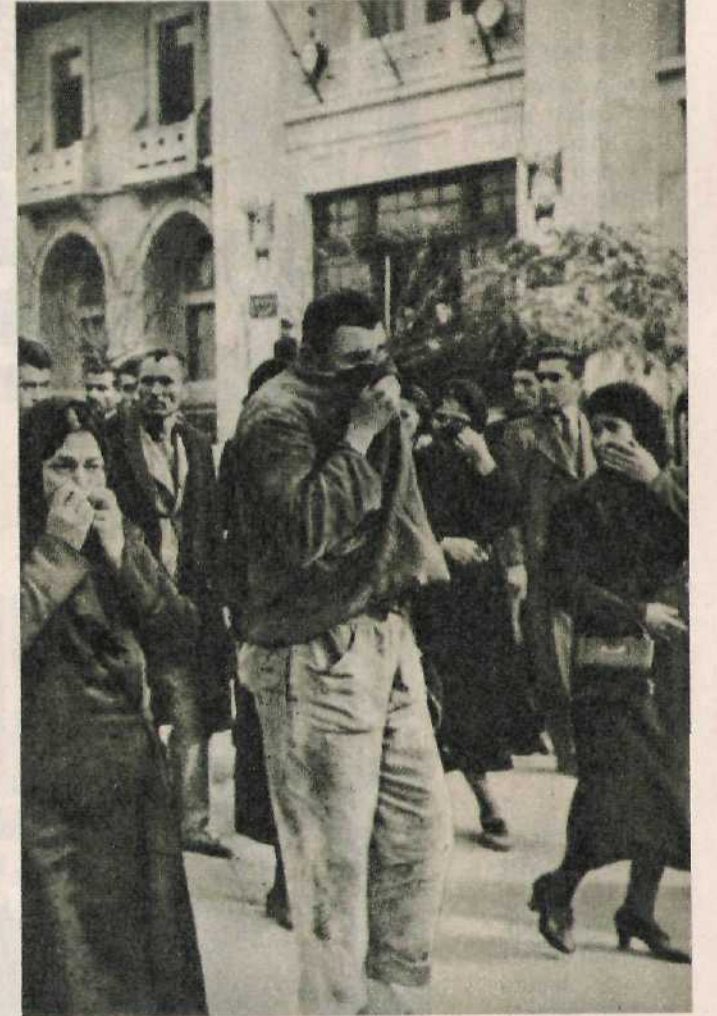
HIÇKIRIKLAR
İÇİNDE
Yol boyunca
öğrenciler,
hiçkırıklar içinde
tabutu
selâmlıyorlardı.

Yollara dökülen İstanbullular hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başladı. Bu acı haber, vatan sathında duyuldu, Bir millet büyük kurtarıcısının arkasından içten gelen göz yaşları döküyordu.

Kortej, Tophane önlerinde... Başbakan Celâl Bayar ve B.M.M. heyeti ağır ağır ilerliyorlar.

ADIM ADIM GİDİYOR

Şimdi İstanbul, adım adım,
O'nu kaybetmenin üzüntüsü içinde,
her köşesi ile O'nun peşinden
sürükleniyordu âdeta... Karaköy'e yaklaşıldığı
bir sırada halkı zaptetmek, güç bir hale geldi

BİR KERE DAHA

Yüksekkaldırım. insan
kalabalığı ile çöküyor gibiydi.
Herkes O'nun bayrağa sarılı varlığını
bir kere daha yakından görmek istiyordu.

KARAKÖY MEYDANINDA

Karaköy meydanına gelinmiştir. Önde Kuvayı Milliye kahramanlarından General Balıkesirli Kemal, General Sabri Ertuğ, İshak Avni seçiliyor.

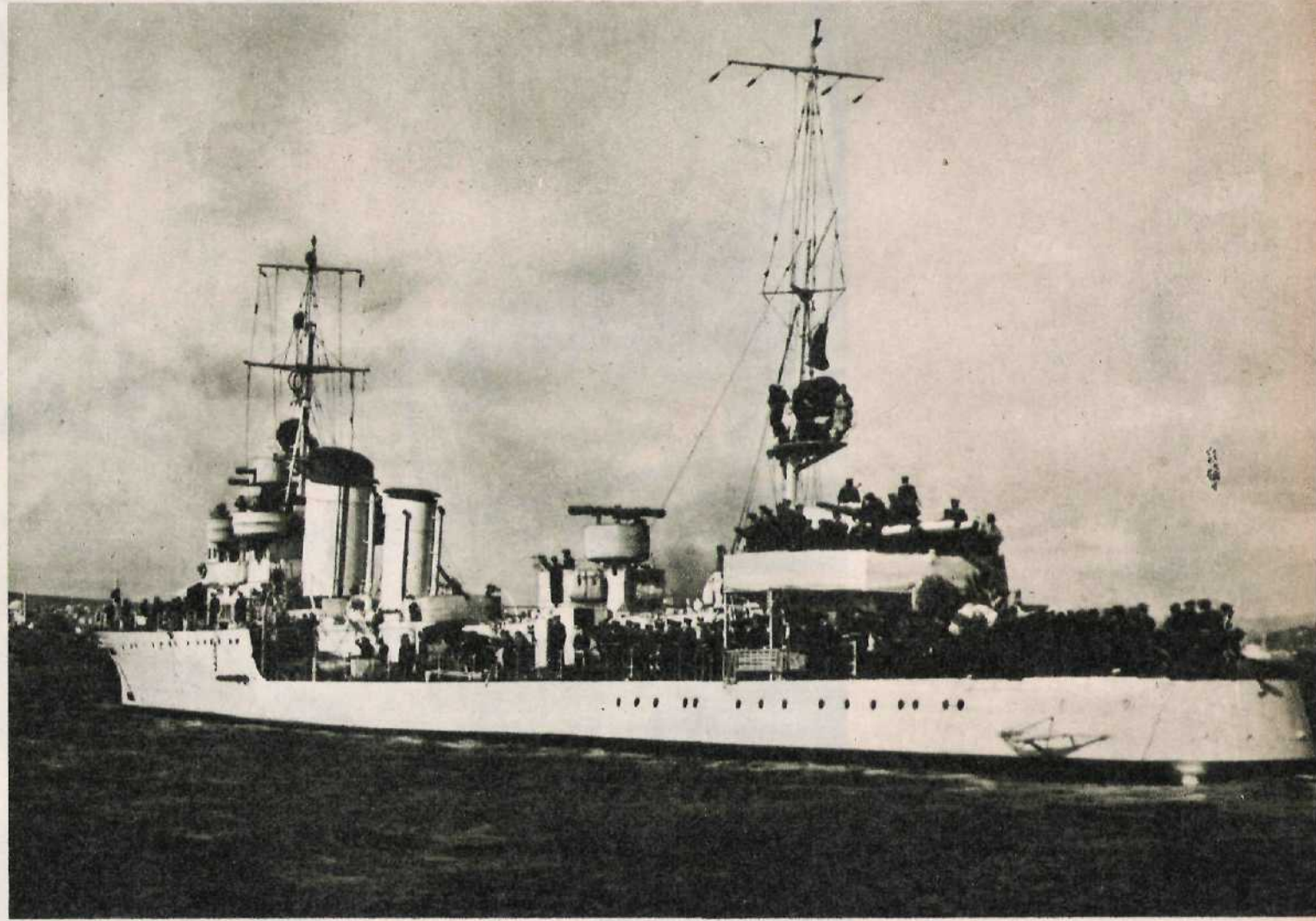
KÜPRÜ'DEN GEÇİLİYOR

Atatürk'ün bayrağa sarılı tabutu Galata Köprüsü üzerinde.

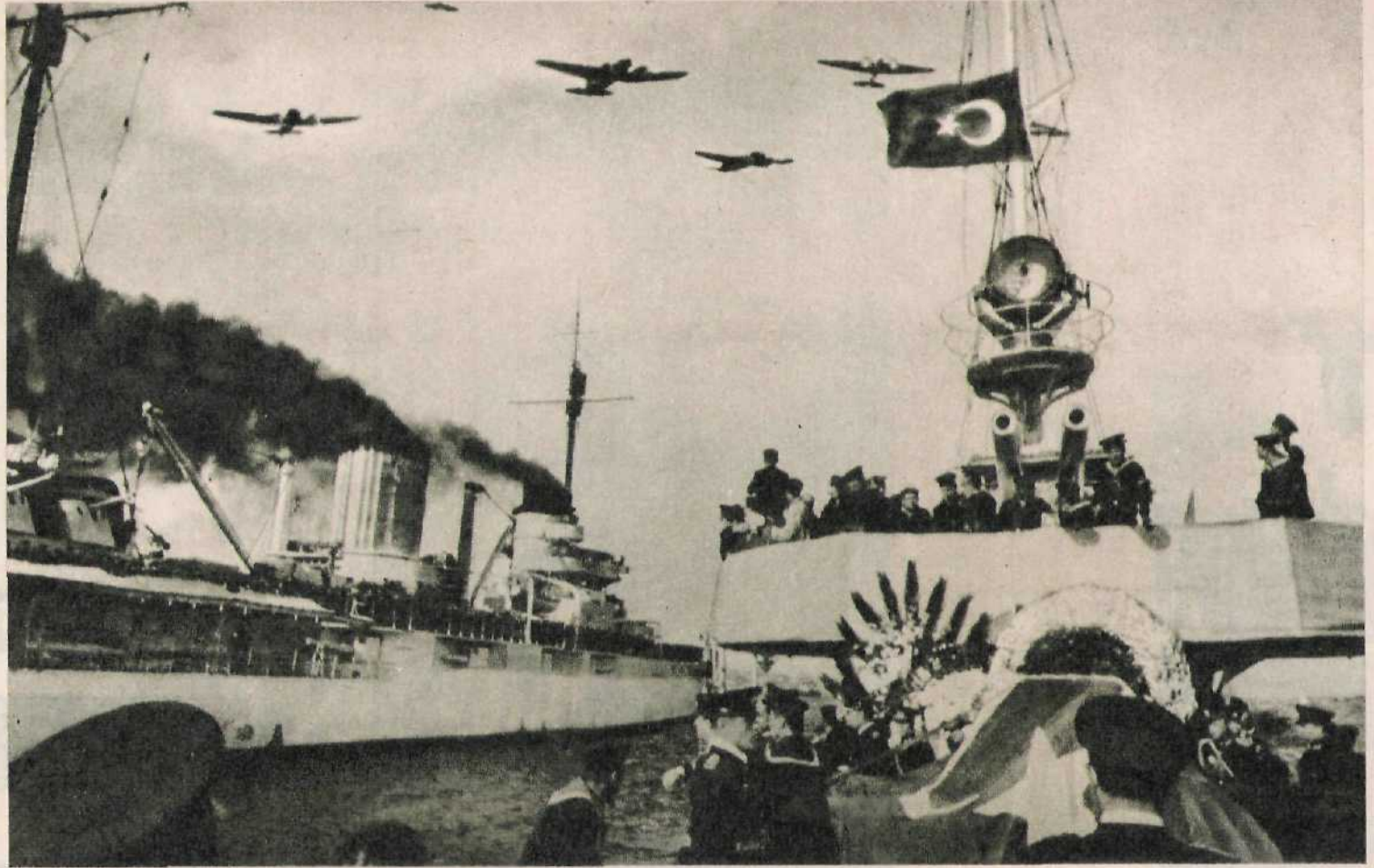

İSTANBUL'DAN AYRILIŞ

Zafer torpidosu yavaş yavaş yol almaya başladı. Atatürk artık İstanbul'a veda ediyordu.

Atatürk'ün aziz na'sı Sarayburnu rıhtımında Zafer torpidosunda denizcilerimize teslim edilmişti.

Zafer torpidosu, Yavuz zırhlısına yanaşarak büyük tabutu zırhlıya teslim etmişti. Bu esnada İngiliz, Sovyet, Fransız, Yunan ve Romen harp gemileri 21 pare topla Çanakkale ve Dumlupınar'ın büyük kahramanını selâmlıyordu.

İzmit'te trene konan ta but, başşehre getirildi

ANKARA'DA
Büyük Millet Meclisi önünde
yapılan büyük Katakalk'ın
Önünden halk bütün gün ve
geceleyin sabaha kadar
geçmişti.
(20.11,1938)

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÖNÜNDE

Ankara'da sayısız çelenklerin süslediği Katakalk'ın önünden, yedisinden yetmişine kadar yüz binlerce insan yaşlı gözlerle geçtikten sonra, tabut, seksen erin çektiği top arabasına konuldu. Tarihin o güne kadar kaydetmediği azamette bir cenaze töreni ile ebedî istirahatgâhına taşındı,

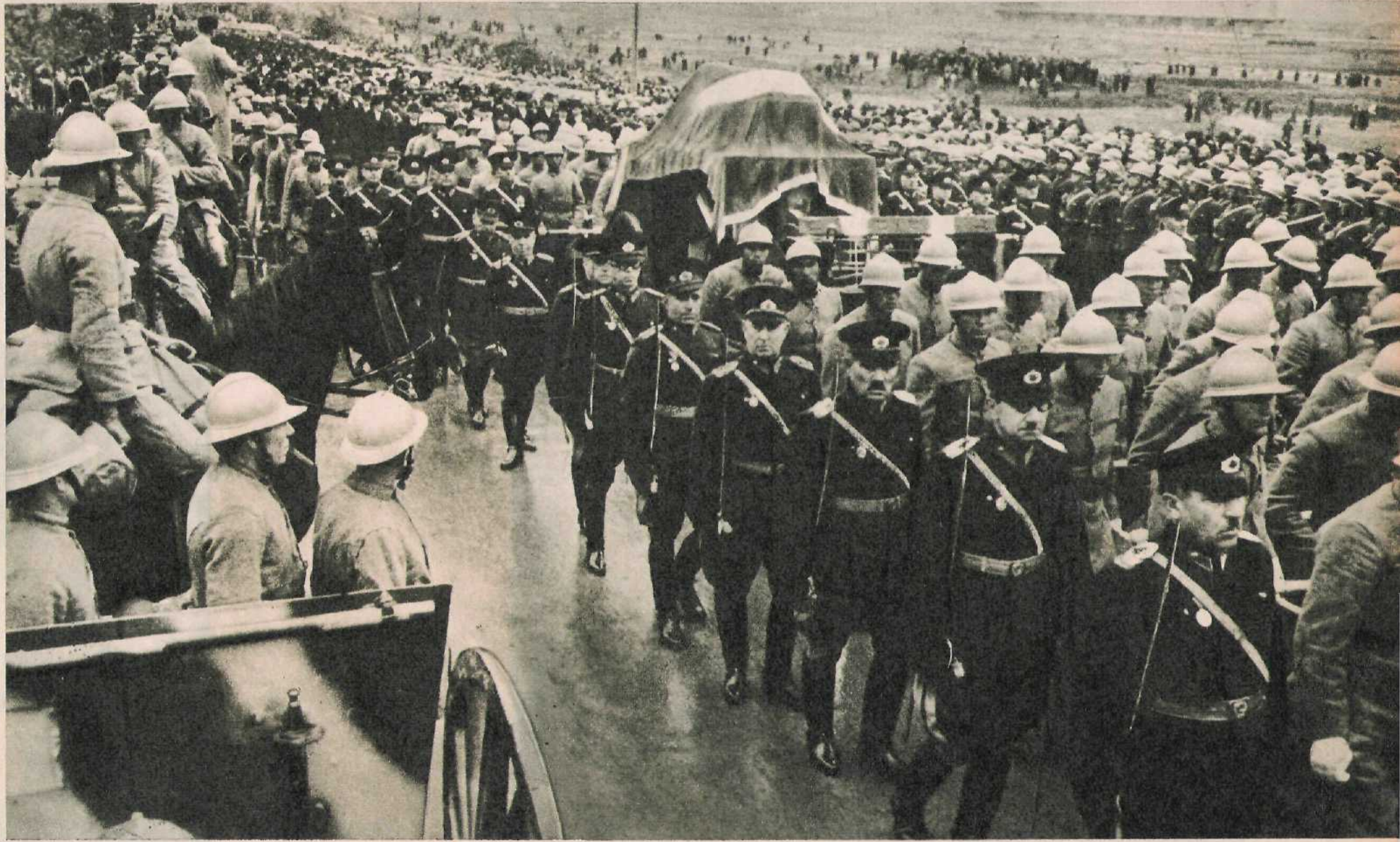

Büyük Millet Meclisi önündeki Katafalk üzerinden alınan tabut, top arabasına konuluyor. (21.11.1938)

Atatürk'ün muazzez na'şı muvakkat kabrine götürülüyor. Tarih, 21 kasım 1938. Türkiye tarihi sayfalarında ve bütün Türklerin kalbinde daima hüzünle anılacak günler...

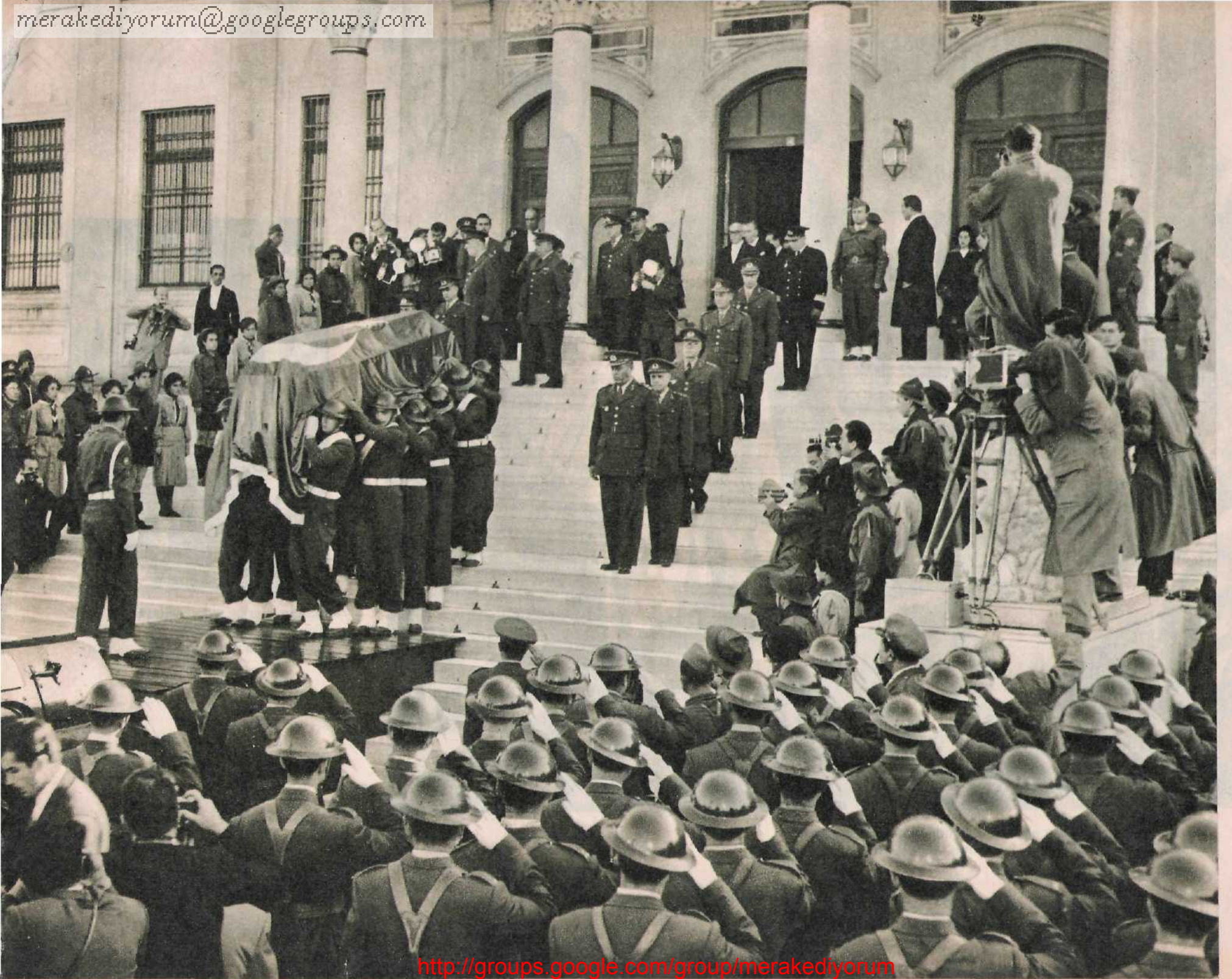

MUVAKKAT
KABİR'DEN
ANITKABİR'E
Atatürk'ün
21.11.1938'de
Ankara'da
Etnografya
Müzesi'ne
defnedilmiş olan
aziz na'şı, Anıtkabir
tamamlandıktan
sonra 10.11.1953
tarihinde yine
sevgi ve saygı ile
ve büyük bir törenle
oraya nakledilmişti.

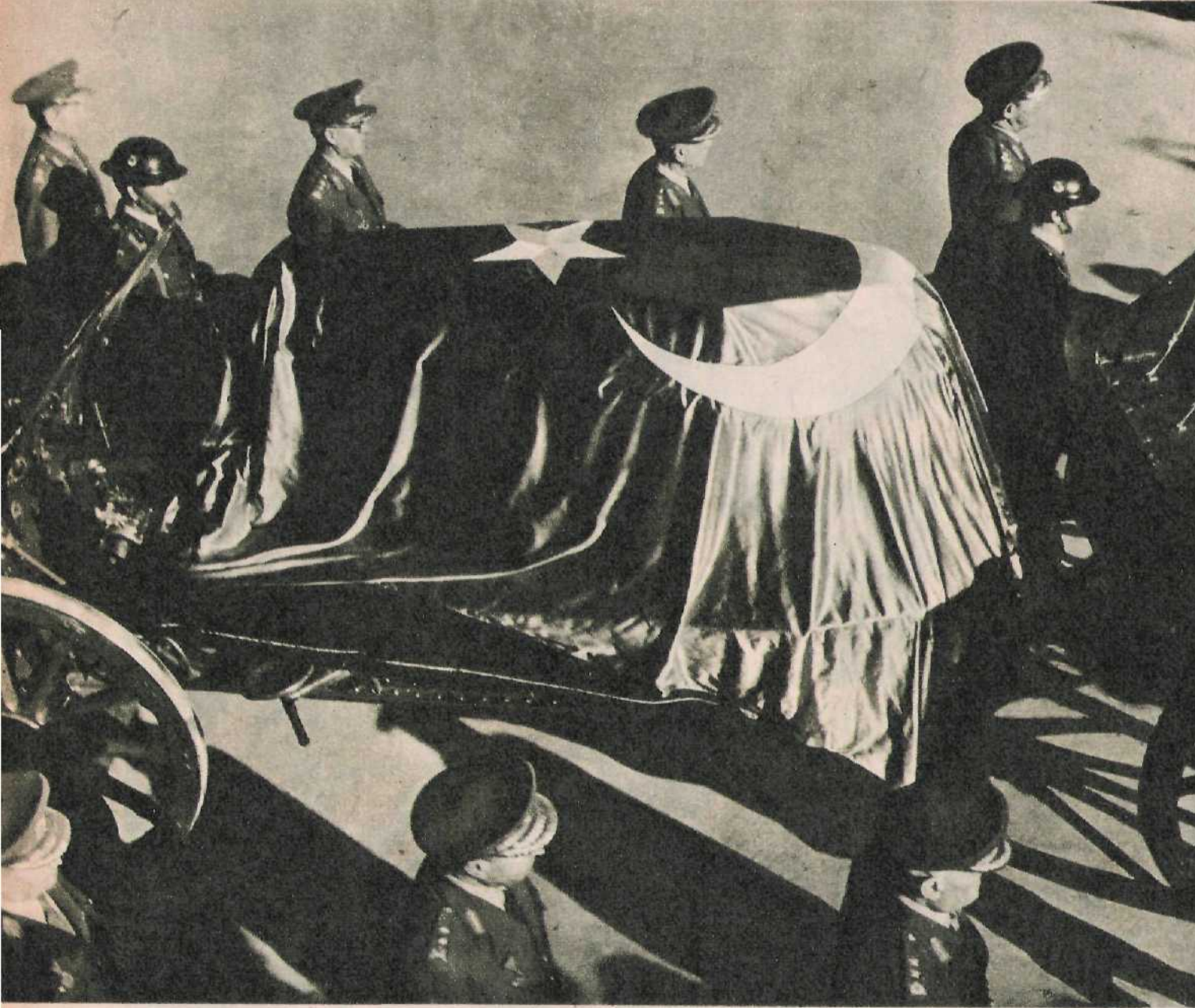

13 er O'nu ihtiramla
omuzlarında
taşıyordu. Atatürk'ü
kaybetmiş olmanın
acısı bütün
yüreklerde bir kere
daha uyanmıştı.

Ata'nın tabutu tarihî top arabasına konulduktan sonra general-lerin refakatinde ağır ağır Başkent'in caddelerinden geçiyor.

Tabutun arkasında ağlayanlardan, O'nun hayatta kalan tek kardeşi Makbule Hanım yürüyerek gidiyor.

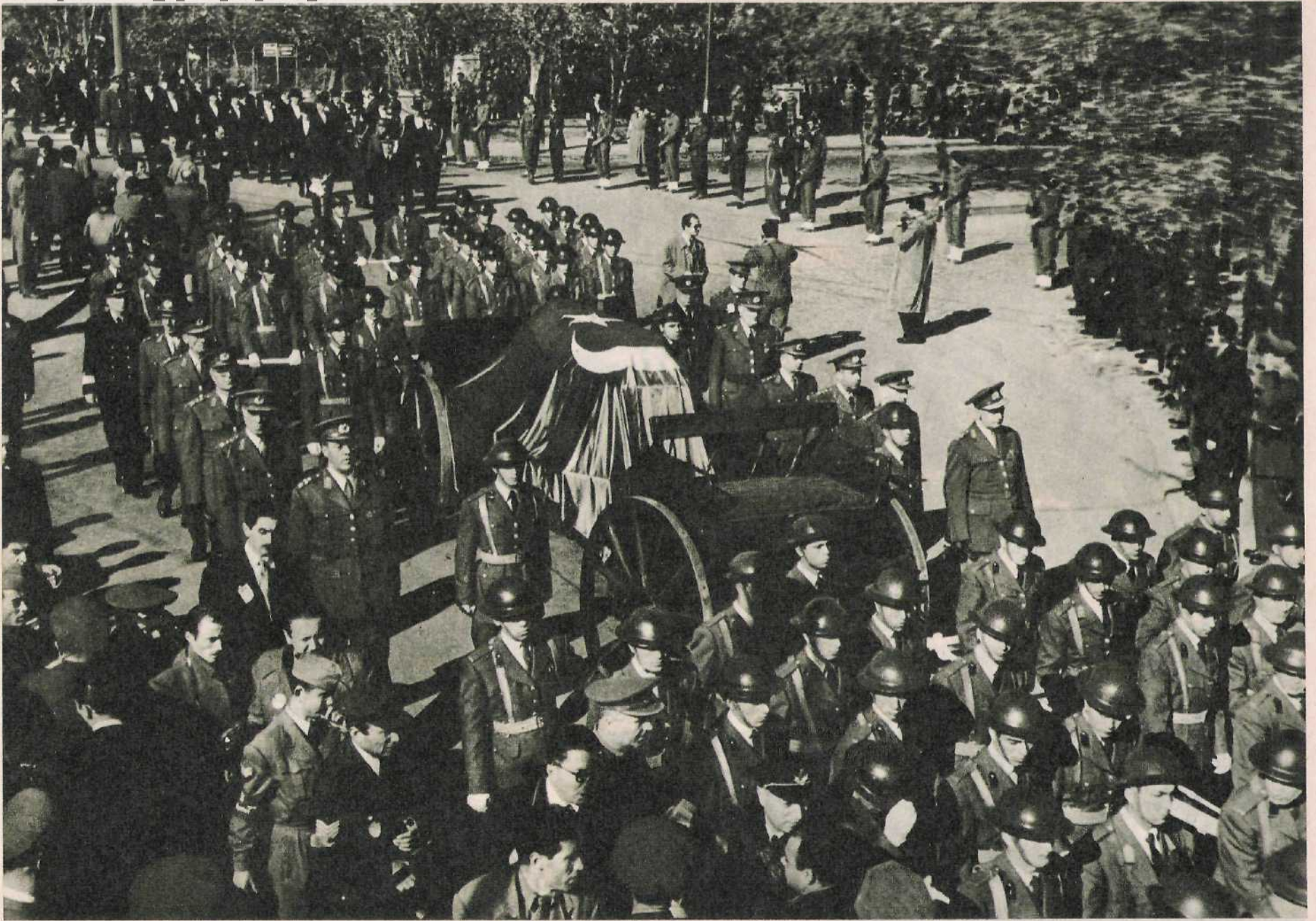
Ulus meydanında dikili bulunan at üzerindeki şanlı heykeli ve yüzlerce vatandaşın yaşlı gözleri Önünden geçiyor.

Aynı gün Büyük Millet Meclisi önünden geçerken.

Muvakkat kabirden Anıtkabir'e uzanan yol, istasyon binasının, önünden geçiyordu. Bu binanın üstünde ve yol boyunca 10 ayrı mevkide kurulmuş olan ara stüdyolarından, Ankara Radyosu, büyük matem hüzünlü safhalarını bütün yurda duyuruyordu.

Büyük kortej, Anıtkabir'e yöneliyor.

Aziz Atatürk'ün tabutunu taşıyan tarihî top arabasını 136 Harp Okulu öğrencisi çekmekteydi.

Büyük Millet Meclisinin bütün üyeleri kor-tejin ön safında tabutu takip ediyorlardı.

Atatürk'ü, daha dün ölmüş gibi taze bir acı ile anan halk, yol boyunca O'nun peşini bırakmıyor, son yolculuğunu izliyordu.

Büyük kortej, Rasattepe'ye çıkıyor.

Anıtkabir'in girişini teşkil eden Aslanlı Kapı'da omuzlar üstünde taşınan Atatürk.

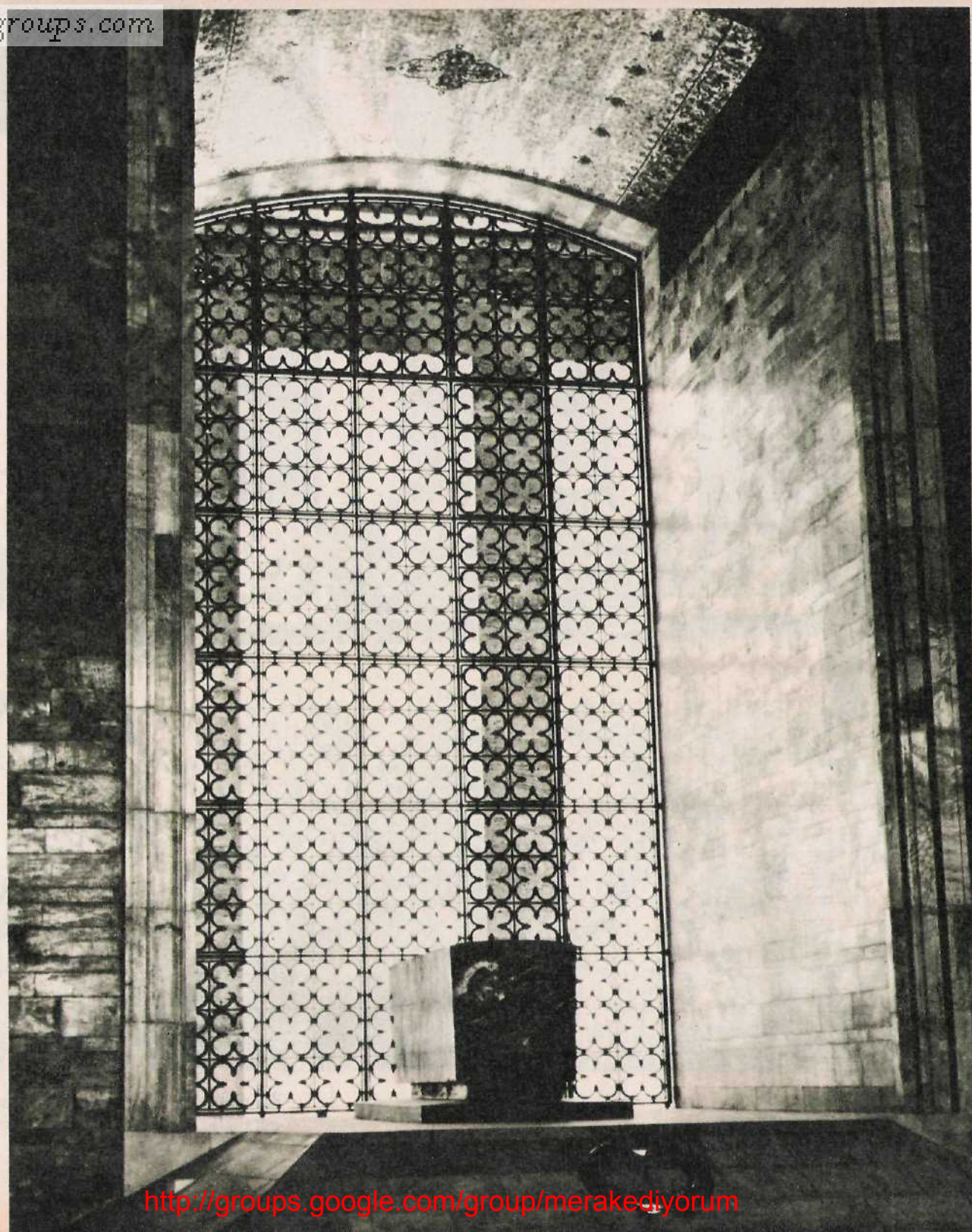
Atatürk'ün aziz na'şı Anıtkabir'de kendisini selâmlayan bayrakların Önünden geçiyor.

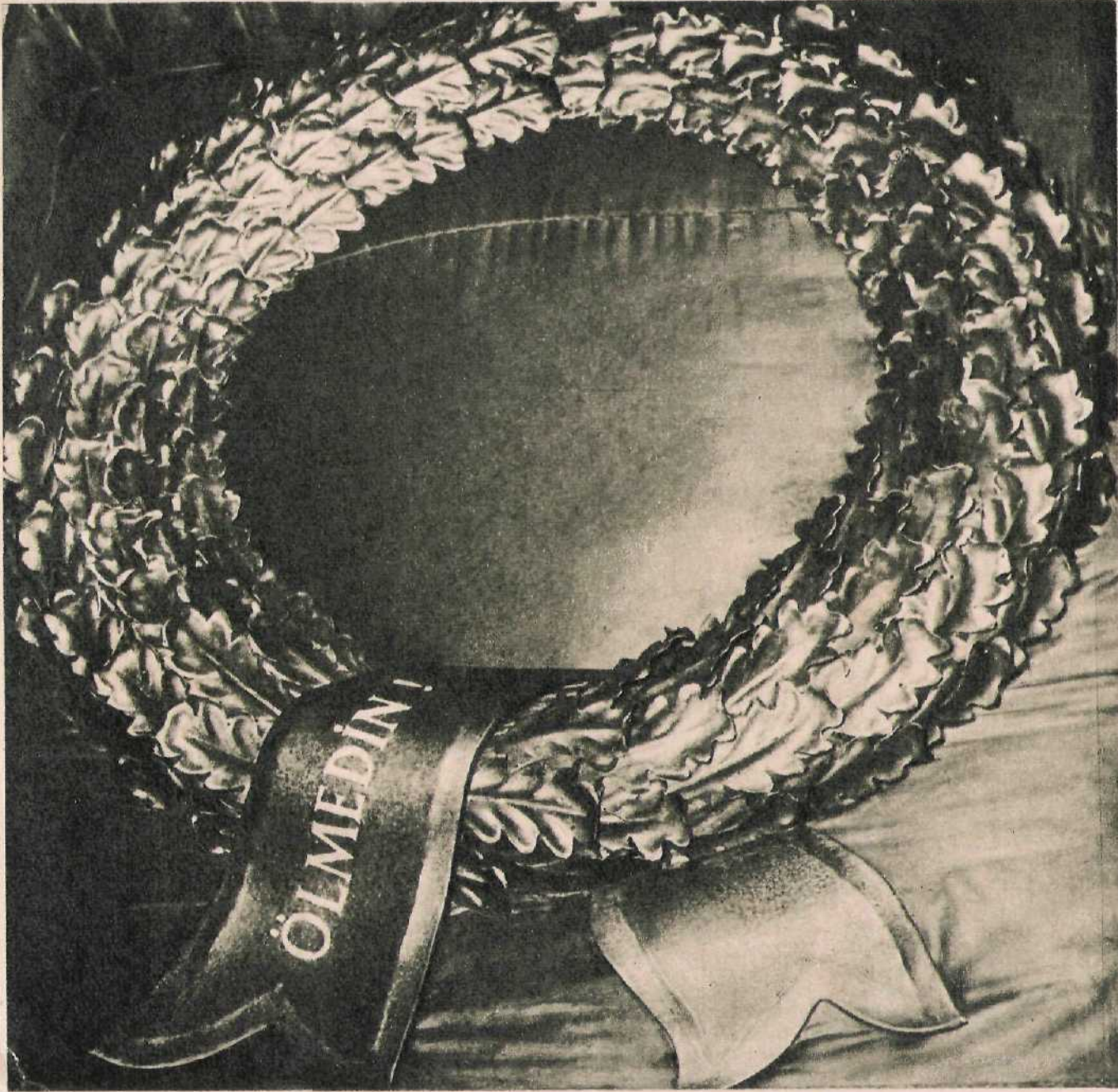
Anıtkabir'de yapılacak olan törene başlanmadan önce kat kat çelenkler ayağı dibine konulmuştu; veda saati yaklaşıyordu.

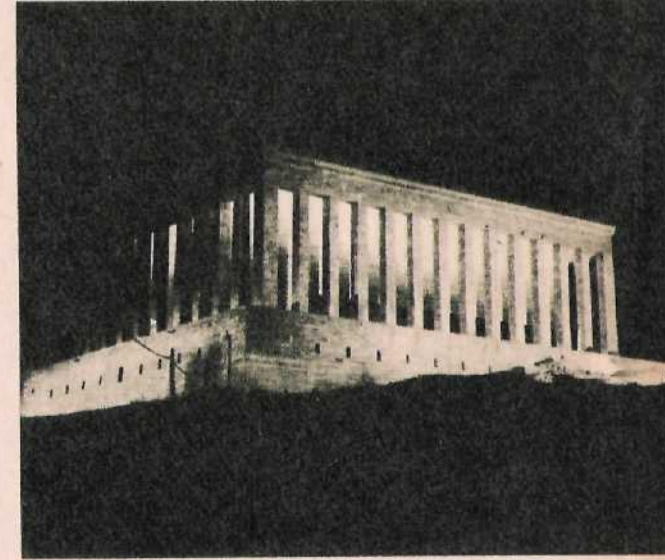

Ebediyete açılan
pencere önünde
Atatürk'ün lahti.

Ata'nın lahti Önüne konan milletin çelengi: ÖLMEDİN!

ANITKABİR
Gündüzleri aydınlık,
geceleri nur içinde.